

KULTTUURISEN KASVATUKSEN HAASTEET

Venäläistaustaisten äitien ja tyttärien näkemyksiä ja kokemuksia kasvatuksesta ja kasvamisesta kahden kulttuurin keskellä

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikka
Opinnäytetyö
Syksy 2006
Anttonen Nadja
Miettinen Henna

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

ANTTONEN , NADJA &
MIETTINEN HENNA

Kulttuurisen kasvatuksen haasteet –
Venäläistaustaisten äitien ja tyttärien ajatuk-
sia ja kokemuksia kasvatuksesta ja kasvami-
sesta kahden kulttuurin keskellä

Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö, 72 sivua

Syksy 2006

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kuvata venäläistaustaisten äitien ja tyttärien ajatuksia ja kokemuksia kasvatuksesta ja kasvamisesta kahden kulttuurin keskellä. Työn avulla pyritään luomaan kuva kulttuurin vaikutuksesta kasvatukseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on esitellä maahanmuuton vaikutuksia perhekasvatuksessa ja nuorten sosiaalistumisessa. Tutkimukseen osallistui viisi venäläistaustaista äiti-tytär-paria Lahdesta.

Tutkimus on laadullinen ja aineisto on kerätty passiivista eläytymismenetelmää käyttäen. Aineiston, yhteensä 20 kirjoitelmaa, sisältöä analysoidaan eläytymismenetelmälle tyypillisillä analysointitavoilla, teemoittelemalla ja tyypittelemällä äitien ja tyttärien kirjoittamat tekstit. Teemoittelun avulla aineistosta nostetaan esiin teema-alueet, jotka kuvaavat kasvatusta, perheen merkitystä, venäläisen kulttuurin arvoja, tapoja ja periaatteita, elämistä venäläisenä suomalaisessa yhteiskunnassa sekä muita äitien ja tyttärien esille tuovia kasvatukseen ja kasvamiseen liittyviä näkemyksiä.

Tutkimuksen teoriarunkoon sisältyvät maahanmuuttajuuteen, sopeutumiseen, kulttuuriin, identiteettiin, kasvatukseen ja perheeseen liittyvät teoriat toimivat johdatuksena tutkimusaineistoon. Työn yhteenveto- ja johtopäätösosio sisältää tutkimustulokset, jotka tulkintateorioiden avulla on liitetty laajempiin asiayhteyksiin.

Tutkimustuloksistamme tulee ilmi, että äideillä ja tyttärillä on suhteellisen yhtenevät näkemykset kasvatuksesta. Kirjoittajat ovat identifioituneet venäläiseen kulttuuriin ja kasvatusarvoihin. Suomalainen yhteiskunta näyttäytyy hyvine ja huonoine puolineen vastaajien arjessa.

Avainsanat: Kasvatus, kulttuuri, äiti, tytär, venäläinen, eläytymismenetelmä

Высшая профессиональная
школа г. Лахти
Социальная образовательная
Программа

АНТТОНЕН, НАДЕЖДА &
МИЕТТИНЕН, ХЕННА

Проблемы культурного воспитания -
Размышления русскоязычных матерей и
дочерей и их опыт в воспитании и
взрослении между двух культур

Дипломная работа по специализации социальная педагогика, 72 страниц

Осень 2006

РЕЗЮМЕ

Целью данного исследования является описание опыта иммигрировавших из России матерей и дочерей в воспитании и взрослении между двух культур. В нашем исследовании мы стремились создать картину воздействия культуры на воспитание. Целью исследования является изучить влияние иммиграции на семейное воспитание и социализацию молодежи. В исследовании принимали участие пять русскоговорящих пар мать-дочь из Лахти.

Исследование квалитативное и материал был собран при помощи использования пассивного варианта role playing-метода. Собранный материал состоит из 20 написанных мамами и дочерьми текстов, содержание которых анализировалось типичным для role playing-метода способом анализа материала – методом классификации и типизации. С помощью классификации определяем общие темы, которые описывают воспитание, значение семьи, ценности, принципы и обычаи русской культуры, жизнь русского человека в финском обществе, а также другие темы из текстов участников исследования, относящиеся к воспитанию и взрослению.

Теоретическая база исследования содержит понятия иммиграции, интеграции, культуры, идентитета, воспитания и семьи и вводит в материал исследования. Итоговая и заключительная части содержат результаты исследования, которые взаимосвязаны с теоретическими обоснованиями.

Результаты исследования позволяют сделать вывод, что у матерей и дочерей, принимавших участие в исследовании, относительно одинаковые взгляды на воспитание. Участники исследования соотносят себя с русской культурой и русской системой ценностей в воспитании. Они описывают как положительные, так и отрицательные стороны финского общества.

Ключевые слова: Воспитание, культура, мать, дочь, русский, role playing-метод.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	MAAHANMUUTTAJUUS JA KULTTUURINEN SOPEUTUMINEN	3
2.1	Venäläistaustainen maahanmuuttaja Suomessa	3
2.2	Nuori maahanmuuttaja	4
2.3	Maahanmuuttajan erilaiset roolit	5
2.4	Kotoutumisen ulkoisia edellytyksiä	6
2.5	Sopeutuminen uuteen kulttuuriin	7
2.6	Rasismi	8
3	KULTTUURI JA IDENTITEETTI	9
3.1	Kulttuuri	9
3.2	Kulttuurisia ulottuvuuksia	10
3.3	Monikulttuurisuus	12
3.4	Venäläisen kulttuurin piirteitä	13
3.5	Identiteetti	14
3.6	Kulttuurinen identiteetti	14
3.7	Identiteetti ja maahanmuuttajuus	16
4	KASVATUKSEN ULOTTUVUUKSIA	16
4.1	Kasvatuksen käsite, tehtävät	16
4.2	Vanhemmuus	18
4.3	Äidit kasvattajina	19
4.4	Nuoret kasvatettavina	21
4.5	Suomalaisen kasvatuksen piirteitä	22
4.6	Venäläisen kasvatuksen piirteitä	22
4.7	Maahanmuuttajuuden vaikutuksia kasvatukseen	24
5	ERILAISIA PERHEITÄ	24
5.1	Suomalaisen perheen piirteitä	25
5.2	Venäläisen perheen piirteitä	26
5.3	Maahanmuuton vaikutuksia perheessä	27
6	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	27
7	ELÄYTYMISMENETELMÄ	28
7.1	Piirteitä	28
7.2	Aineisto ja sen analysointi	30
7.3	Eläytymismenetelmän arviointia	31

8	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	31
8.1	Tutkimuksen kulku	31
8.2	Kohderyhmä	32
8.3	Kehyskertomus	33
8.4	Aineiston kerääminen	34
8.5	Aineiston analyysi	36
9	ÄITIEN JA TYTTÄRIEN NÄKEMYKSIÄ JA KOKEMUKSIA KASVATUKSESTA JA KASVAMISESTA	37
9.1	Kasvatus	37
9.1.1	Äitien ja tyttären yhteneviä käsityksiä kasvatuksesta	37
9.1.2	Äitien ja tyttären eriäviä näkemyksiä kasvatuksesta	40
9.1.3	Suomalaisen ja venäläisen kasvatuksen vertailua	41
9.2	Perheen merkitys	43
9.3	Venäläisen kulttuurin tapoja, arvoja ja periaatteita	44
9.4	Venäläisenä suomalaisessa yhteiskunnassa	46
9.4.1	Suomalainen yhteiskunta	46
9.4.2	Eläminen ja tulevaisuus suomalaisessa yhteiskunnassa	47
9.4.3	Sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan	49
9.4.4	Negatiivisia kohtaamisia	50
9.5	Muita äitien ja tyttären ajatuksia ja näkemyksiä	51
9.6	Tyypittely	52
10	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	55
11	POHDINTA	62
11.1	Tutkimustulokset	62
11.2	Tutkimuksen kulku	64
11.3	Luotettavuus	67
11.4	Omat kokemukset ja oppiminen	70
11.5	Jatkotutkimusajatuksia	71
	LÄHTEET	73

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajuus on ajankohtainen asia yhteiskunnassamme, sillä moni kohtaa maahanmuuttajia nykyisin omassa elämässään tai työssään. Maahanmuutto yleistyy tämän päivän Suomessa - myös Lahdessa. Tilastokeskuksen (2005) mukaan ulkomailta Suomeen muutti vuonna 2005 yli 21 000 henkeä. Suurimmat maahanmuuttajaryhmät olivat venäläiset ja virolaiset. Lahdessa asui vuoden 2004 vuoden lopussa 1 142 venäjän kansalaista (Lahden kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelman seurantaraportti 2005).

Maahamme saapuu maahanmuuttajia monista eri kulttuureista. Heidän käsityksensä kasvatuksesta sekä perheestä ja sen tehtävästä vaihtelevat suuresti. Sen myötä heidän kohtaamansa asiat sekä sopeutumisensa suomalaiseen yhteiskuntaan eivät ole aina yleistettävissä. Tarvitaan tutkimusta, joissa paneudutaan tiettyyn kansalliseen kulttuuriin. Tutkimuksen avulla maahanmuuttajuutta kohtaavat henkilöt saavat eksaktia, kulttuurikohtaista tietoa.

Maahanmuuttajien sopeutumista tai heidän kokemaansa rasismia on tutkittu maassamme runsaastikin, mutta kasvatusta kahden kulttuurin keskellä ei niinkään. Käydessämme läpi tietokantoja löysimme kasvatusta ja kulttuuria sivuavia tutkimuksia, mutta lähinnä koulukasvatuksen alueelta. Löysimme myös Maarit Marjetan tutkimuksen ”Äidit ja tyttäret kahdessa kulttuurissa”. Kirja kertoo kuitenkin pelkästään somalinaisista ja tyttäristä. Venäläisiin maahanmuuttajiin liittyviä tutkimuksia löytyi myös, mutta ei perhekasvatuksesta kertovaa.

Olemme valinneet tutkimusaiheeksemme kasvatuksen kokemuksia kahden kulttuurin vaikutuspiirissä. Aihe kiinnostaa meitä erityisesti siitä syystä, että olemme molemmat äitejä ja meillä molemmilla on tyttäriä. Työparimme toinen jäsen on itse maahanmuuttaja ja sen vuoksi hänestä oli mielenkiintoista peilata tutkimuksen esiin nostamaa tietoa omiin kokemuksiin tyttären kasvatuksesta kahdessa kulttuurissa. Lisäksi hyödynsimme hänen venäjän kielen taitoaan sekä kahden kulttuurin tuntemustaan erityisesti kehyskertomusten laadinnassa, itse tiedonkeruutilanteissa ja analysointivaiheessa vastausten tulkinnassa.

Työparin suomalainen jäsen taas tuntee suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan. Hänelle on pitkä kokemus sosiaali-alan työstä nuorten parissa

Tämä tutkimus voi hyödyttää kasvattajia tuomalla näkyviin kasvatukseen liittyviä erityisheitkoja kahdessa kulttuurissa. Työntekijät voivat saada tutkimuksemme avulla tietoa minkälaisia kasvatuskysymyksiä maahanmuuttajaperheet kohtaavat. Erityisesti tutkimuksemme kertoo venäläisistä kasvatuseriaatteista ja -kulttuurista sivuten myös perheen merkitystä ja identiteettikysymystä. Tieto auttaa äitejä hahmottamaan kasvatustehtäväänsä entistä paremmin ja tyttäriä elämään suomalaisessa yhteiskunnassa.

2 MAAHANMUUTTAJUUS JA KULTTUURINEN SOPEUTUMINEN

Räty (2002, 13) kertoo maahanmuuttajalla tarkoitettavan ulkomaalaista, joka asuu pysyvästi Suomessa. Hänen mukaansa maahanmuuttajasta tulee suomalainen silloin, kun maahanmuuttaja saa Suomen kansalaisuuden. Lepola (2000, 385) taas kirjoittaa tutkimustensa perusteella, ettei Suomen kansalaisuus tee ulkomaalaisesta suomalaista, vaan maahanmuuttaneista henkilöistä puhutaan Suomessa itsestään selvästi ”ulkomaalaisina”. Hän ehdottaa, että suomalaisuus voitaisiin käsittää yhteiskunnalliseksi yhteenkuuluvuudeksi, jolloin kaikki Suomessa elävät ja toimivat ihmiset kuuluvat samaan joukkoon.

Maahanmuuton merkitys Suomelle on kasvanut voimakkaasti viimeisten 20 vuoden aikana. Tilastokeskuksen (2005) mukaan vuoden 2005 lopussa Suomessa asui 176 612 ulkomailla syntynyttä henkilöä. Ulkomaiden kansalaisia kyseisen vuoden lopussa Suomessa oli 113 852 henkeä.

2.1 Venäläistaustainen maahanmuuttaja Suomessa

Suurin maahanmuuttajaryhmä Suomessa olivat Venäjältä muuttuneet. Suomessa asui vuoden 2005 vuoden lopussa 24 621 henkilöä, joilla oli Venäjän kansalaisuus. Tähän lukuun ei kuulunut venäläistaustaisia maahanmuuttajia, jotka jo olivat saaneet Suomen kansalaisuuden. Kaiken kaikkiaan Venäjällä syntyneiden määrä oli huomattavasti edellisiä lukuja suurempi, lähes 40 000 henkeä. (Tilastokeskus 2005.) Tällä hetkellä entisen Neuvostoliiton alueelta muuttavien määrä on laskussa (Pehkonen 2006, 18).

Suomessa on asunut venäjänkielistä väestöä vuosisatojen ajan. Heitä on tullut Suomeen 1700-luvulta lähtien virkatehtävien, kaupankäynnin, sotilastehtävien ja pakolaisuuden myötä. (Ks. Forsander ja Ekholm 2001, 105 – 109.) 1900-luvulla venäläisiä saapui Venäjän vallankumouksen jälkeen sekä jatkosodan aikana, jolloin Suomeen siirrettiin inkeriläisiä. Tosin suuri osa heistä palautettiin takaisin entiseen Neuvostoliittoon. Varsinaisesti muuttoliike Venäjältä on vilkastunut 1990-luvulta lähtien, kun inkerinsuomalaiset ja muut suomalaissukuiset saivat paluumuutto-oikeuden. Suomeen on tullut maahanmuuttajia enenevässä määrin

myös avioitumisen ja muiden perhesyiden vuoksi. Lisäksi Venäjältä saapuu Suomeen maahanmuuttajia opiskelun ja työpaikan takia. (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter 2004, 20 - 23.)

Jasinskaja-Lahti ja Liebkind (2000, 124 - 125) kertovat, että venäjänkielisten maahan- ja paluumuuttajien kotoutumisessa Suomeen on ollut ongelmia. He ovat suomalaisia huomattavasti useammin työttöminä. Työhallinnon julkaisussa Työllisyyskertomus vuodelta 2005 (2006, 10, 58) kerrotaan, että koko maan työttömyysaste kyseisenä vuonna oli 8,4 % ja ulkomaalaisten työnhakijoiden 28 %. Julkaisun mukaan ulkomaalaisista työnhakijoista Venäjän ja Viron kansalaisia oli 43 %. Venäläiset maahanmuuttajat kohtaavat myös kielteistä suhtautumista valtaväestön taholta. Jaakkolan (1999, 83, 86) tutkimuksen mukaan valtaväestön asenteet venäläisiä maahanmuuttajia kohtaan ovat kielteisempiä kuin moniin muihin maahanmuuttajaryhmiin. Positiivisimmin suhtaudutaan inkerinsuomalaisiin ja pohjoismaalaisiin, kielteisimmin kurdeihin, venäläisiin, arabeihin ja somaleihin.

2.2 Nuori maahanmuuttaja

Suomessa asuvista maahanmuuttajista noin puolet on nuoria (Paananen 2005, 157.) Muuttaessaan vanhempiansa kanssa Suomeen maahanmuuttajanuoret ja heidän tulevat lapsensa kantavat muuton seuraukset. Nuoret sopeutuvat vanhempien nopeammin uuteen yhteiskuntaan, koska he käyvät koulua ja ovat päiväkodissa. Heidän identiteettinsä voi kärsiä erilaisten arvojen ja tapojen ristiriitojen takia ja perheessä voi syntyä konfliktitilanteita, jos nuori toimii uuden yhteiskunnan käyttäytymisnormien mukaan. Nuorilla maahanmuuttajilla on olennainen riski syrjäytyä suomalaisesta yhteiskunnasta. Riskitekijöinä voivat olla: 15 - 17 vuoden ikä maahan tullessa, heikko suomen kielen taito, puutteellinen koulutausta, psyykkiset ja sosiaaliset ongelmat, harrastusten puute, kulttuurierot, valtaväestön asenteet ja työttömyys. (Reiman 1999, 22, 25.)

Joskus nuoret kokevat raskaana sen, että vanhemmat kohdistavat heihin suuria odotuksia. Usein perheen muuton syy on antaa lapsille parempi tulevaisuuden. Toisaalta, jos nuori integroituu valtakulttuuriin tai siirtyy tietyn aseman kautta korkeampaan sosiaaliluokkaan, voivat vanhemmat tuntea itsensä hylätyiksi. Maa-

hanmuuttajanuoret kohtaavat samaan aikaan sekä murrosiän sekä etniseen identiteettiin liittyviä ongelmia. Monet vanhemmat suhtautuvat kielteisesti siihen, että nuori seurustelee tai menee naimisiin eri kulttuuritaustaisen ihmisen kanssa, koska se voi estää kulttuurisen perinteen säilyttämistä. (Alitolppa-Niitamo 1994, 99 - 100.)

Maahanmuuttajanuoret haluavat olla hyväksytyjä suomalaisten joukossa. Keski-salo (2003, 148, 153) tarkasteli tutkimuksessaan suomalaisten ja maahanmuuttajanuorten vuorovaikutusta monikulttuurisen luokan arjessa. Hänen mukaansa Venäjällä syntyneet nuoret olisivat halunneet, että suomalaiset oppilaat pitäisivät heitä yksilöinä, riippumatta siitä, missä he ovat syntyneet. Vaikka maahanmuuttajanuoret olivat kokeneet, että venäläisyyttä ei arvostettu Suomessa, he pitivät sitä itselleen tärkeänä. Toisille se merkitsi enemmän, toisille vähemmän. Kukaan venäläisnuorista ei peitellyt taustaansa eikä hyväksynyt ”ryssittelyä”. He myös halusivat puhua venäjää ja viettää aikaa Venäjällä syntyneiden ystäviensä kanssa.

2.3 Maahanmuuttajan erilaiset roolit

Roolien on huomattu joutuvan usein muutokseen maahanmuutto- ja kotoutumisvaiheissa. Väestöliiton Kotipuu -toiminta on kehittänyt maahanmuuttajan-roolit – mallin työvälineeksi niin yksilö- kuin ryhmäkeskusteluihinkin pohdittaessa maahanmuuttajan haasteita. Malliin nimetyt roolit ovat: **perheenjäsen, kulttuurinkantaja, identiteetin rakentaja, yhteisön jäsen, muutoksenhallitsija ja tulevaisuuden tekijä**. Maahanmuuttajan rooli perheenjäsenenä, kuten puolisona, lapsena tai vanhempana saattaa joutua kovan muokkautumisen kohteeksi uudessa maassa. Kulttuurinkantajana maahanmuuttaja haluaa yleensä säilyttää ja siirtää edelleen seuraavalle sukupolvelle omaa perinnettään, mutta usein myös oppia uutta kulttuuria. Identiteetin rakentajan rooliin kuuluu mm. oman elämänhistorian ja etnisen identiteetin tiedostaminen ja nivominen nykytilanteeseen. Maahanmuuttaja toteuttaa yhteisön jäsenen roolia osallistuessaan erilaisiin yhteisöihin, kuten perhe- ja sukuyhteisöön tai asuin- ja työyhteisöön. Muutoksenhallitsijan roolia maahanmuuttaja toteuttaa uuden oppijana, sopeutujana ja selviytyjänä. Tunnistessaan mahdollisuuksiaan ja panostaessaan niihin tai hankkiessaan tietoa uudessa maassa maahanmuuttaja toimii tulevaisuuden tekijän roolista käsin. Roolit voivat

olla ali- tai ylikehittyneitä tai joku niistä saattaa puuttua kokonaan. (Novitsky 2005, 73, 75 - 79.)

2.4 Kotoutumisen ulkoisia edellytyksiä

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta on laki, joka koskee maahanmuuttajien integroitumista eli kotoutumista koskevia käytännön toimia (Räty 2002, 134 - 135.) Laissa ”kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja”. Kotoutumisella taas tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena on maahanmuuttajan osallistuminen työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. (493/1999.)

Yhteiskunnan toteuttamia kotouttamista edistäviä virallisia toimenpiteitä ovat valtakunnan tasolla toteutettu kotouttamispolitiikka, kunnallisen tason kotouttamisohjelma ja yksilön eli maahanmuuttajan tasolla yksilöllisen kotoutumissuunnitelma. Kotouttamisohjelma sisältää suunnitelman tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista sekä yhteistyöstä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Kotoutumissuunnitelma sisältää maahanmuuttajalle tarkoitettuja käytännön toimenpiteitä ja palveluita, kuten perehdyttämistä yhteiskuntaan, kielen opetusta tai ammatillista koulutusta. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999).

Kulttuurista toiseen sopeutuminen on usein elinikäinen prosessi maahanmuuttajalle. Monia itsestään selviä asioita, kuten kulttuurisia asenteita, normeja ja käyttäytymismalleja joudutaan punnitsemaan uudestaan. Kotoutumista helpottaa oman maan kulttuurin ja vastaanottavan maan kulttuurien samankaltaisuus. Yhteiskunnan asenteet vaikuttavat suuresti maahanmuuttajan kotoutumiseen ja hyvinvointiin uudessa yhteiskunnassa. (Alitolppa-Niitamo 1994, 24, 30 - 31; Iskanius 2002, 203.)

2.5 Sopeutuminen uuteen kulttuuriin

Sopeutumisesta vieraaseen kulttuuriin käytetään nimitystä akkulturaatio. Suomessa siteerataan usein Berry'n (1987, 1992) luomaa akkulturaatiomallia. Sen mukaan yksilön akkulturaatioasenne voidaan jakaa neljään akkulturaatiokäsitteeseen: **integraatioon, assimilaatioon, marginalisaatioon ja separaatioon tai segregatioon**. Integraatiossa henkilö säilyttää oman kulttuurisen identiteettinsä sopeutuen samalla uuden yhteiskunnan kulttuuriin. Assimilaatiossa yksilö ei pysty tai halua säilyttää omaa kulttuuriaan vaan sulautuu valtakulttuuriin. Separatiosta on kyse silloin, kun maahanmuuttaja pitäytyy omassa kulttuurissaan välttämättä kanssakäymistä valtaväestön kanssa. Segregaatiossa valtaväestö eristää hänet pysymään omassa kulttuurissaan. Marginalisaatio tarkoittaa tilannetta, jossa maahanmuuttaja on vieraantunut niin omasta kuin valtaväestön kulttuuristakin. (Forsander 2001, 36 - 38; Liebkind ym. 2004, 50 - 51.)

Sopeutuminen uuteen ympäristöön tapahtuu vaiheittain, prosessina. Prosessin vaiheet kestävät eri ihmisillä eri pituisen ajan - muutamista kuukausista vuosiin. Sopeutumisprosessiin pituuteen vaikuttaa monta tekijää: lähtötilanne, kielitaito, ikä, koulutus, maahanmuuttajan persoonallisuus, kenen kanssa maahanmuuttaja muuttaa ja vastaanottavan maan ympäristöltä saatu tuki. (Räty 2002, 120; Hoffrén 2000, 16 - 17.) Iskanius (2002, 203) kertoo, että maahanmuuttajanuoren identiteetin löytymiseen vaikuttavat muun muassa uusi kieli, perheen tilanne, koulutuspaikan löytyminen ja yhteiskunnan asenteet. Krista Künnapuu (2003, 266) taas painottaa sosiaalisten taitojen merkittävyyttä maahanmuuttajuudessa. Sekä yksilö että yhteiskunta tarvitsevat hyviä sosiaalisia taitoja: yksilö, jotta tulisi hyväksytyksi uudessa yhteiskunnassa ja yhteiskunta, jotta se hyväksyisi maahanmuuttajan tapoineen ja taustoineen.

Uuteen kulttuuriin sopeutumista eli akkulturaatiota voidaan tarkastella siis vaiheittain etenevänä prosessina. Sue & Sue (1990) ovat Björklundin mukaan esittäneet, että ensimmäisessä vaiheessa maahanmuuttajan oma kulttuuri jää pienempään arvoon muuttajan suuntautuessa uuteen kulttuuriin. Toisessa vaiheessa maahanmuuttaja kokee ristiriitaisia tunteita, sillä tällöin valtakulttuuriin, usein myös omaan kulttuuriin suhtaudutaan kriittisesti. Kolmannessa vaiheessa suoritetaan

itsetutkiskelua ja suhteutetaan omaa kulttuuriaan valtakulttuuriin. Viimeisessä vaiheessa maahanmuuttaja pystyy näkemään ja arvostamaan molempien kulttuurien hyviä ja huonoja puolia. (Hoffrén 2000, 17.)

Sopeutuminen uuteen kulttuuriin on yksi osa maahanmuuttajan elämää. Uuden yhteiskunnan jäseneksi sopeutumisen lisäksi maahanmuuttajalla on usein kiinteä yhteys kotimaahansa. Hänen siteensä entiseen eivät yleensä katkea muuttohetkellä, vaan jatkuvat esimerkiksi jonkinasteisena yhteydenpitona sukulaisiin ja ystäviin. Kolmantena vaikuttajatahona uudessa maassa on maahan muodostunut maahanmuuttajayhteisö. Maahanmuuttaja sopeutuu usein ensin vähemmistöryhmäänsä ja sitä kautta uuteen yhteiskuntaan. Nämä kolme tahoa saattavat olla arvoiltaan ja odotuksiltaan keskenään hyvin erilaisia ja aiheuttaa ristiriitoja muuttajan elämässä. (Räty, 2002, 108.)

2.6 Rasismi

Rasismia voidaan määritellä tarkoittavan kielteisiä kuvitelmia ja asenteita tiettyä kansallista, etnistä, uskonnollista tai kulttuuriryhmää kohtaan. Rasismi voi ilmetä esimerkiksi toimintana, vahingontekoina tai nimittelynä. Myös syrjintä on rasismia. Henkilö voi joutua sen kohteeksi työpaikalla, koulussa, kadulla, omassa asuinympäristössään tai vapaa-aikanaan. Useimmin rasismia Suomessa kokevat tummaihoiset ja ne, joihin suomalaiset suhtautuvat ennakkoluuloisimmin ja jotka edustavat suurimpia tai viimeksi tulleita etnisiä ryhmiä. Vähiten ympäristön rasismia olivat kohdanneet virolaiset, eniten somalit ja arabit. Venäläiset ja vietnamilaiset sijoittuivat näiden ryhmien väliin. (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 28 - 29, 34, 89 - 90, 123, 137.) Suhtautumista venäläisiin selittää Jaakkolan (1999, 86) mukaan historialliset tekijät eli Suomi on ollut Venäjän vallan alla ja käynyt sotaa Neuvostoliittoa vastaan.

3 KULTTUURI JA IDENTITEETTI

3.1 Kulttuuri

Hollantilainen tutkija Geert Hofstede (1993, 19 - 20) on kirjoittanut: ”Jokainen ihminen kantaa mukanaan ajattelun, tuntemisen ja käyttäytymisen malleja, jotka on opittu elämän aikana. Suuri osa on hankittu varhaislapsuudessa”. Hän nimittää näitä malleja henkiseksi ohjelmiksi. Ohjelmat opitaan ihmisen sosiaalisessa ympäristössä: aluksi perheessä, sitten naapurustossa, koulussa, nuorten ryhmissä, työpaikoilla ja asuinyhteisöissä. Henkistä ohjelmointia nimitetään yleisesti kulttuuriksi.

Kulttuuri voidaan ymmärtää monella eri tavalla. Lukuisat määritelmät ovat usein ristiriidassa keskenään. Yhtäältä kulttuurin voidaan ymmärtää tarkoittavan taiteellista toimintaa ja sen tuloksia, toisaalta kyse on ihmisten elämäntavasta tai käyttäytymismalleista. Kolmannen määritelmän mukaan kulttuuriin sisältyy tapa hahmottaa maailmaa ja kokea se mielekkääksi. Kulttuuri on ikään kuin kehys, jonka läpi maailmaa tulkitaan. (Hautaniemi 2001, 13 - 15; Rätty 2002, 42 - 44; Sulkunen 1999, 51 - 52.)

Kulttuuria muokkaavat ympäristö ja historialliset tapahtumat. Ne myös luovat suodattimia, joiden läpi maailmaa hahmotetaan. (Talib 2002, 35.) Rätty (2002, 42) lisää, että kulttuuri on opittua ja ihmiset kasvatetaan kulttuurinsa jäseniksi. Lehtonen ja Löytty (2003, 7) jatkavat kertomalla, että kulttuurit eivät kuitenkaan ole pysyviä tai yksiselitteisiä eivätkä heidän sanoin ”puhtaita”, vaan ne ovat syntyneet ja syntyvät kulttuurien kohtaamisissa.

Kulttuuri koostuu ihmisille arvokkaista asioista. Liebkind kirjoittaa arvojen olevan keskeisimpiä kulttuureja erottavia tekijöitä. Arvot voivat tai ne joutuvat esimerkiksi maahanmuuttotilanteessa muuttumaan. Liebkind tuo myös esille Teresa LaFromboisen (1993) ja hänen toveriensa mallin, jonka mukaan ihminen voi tuntea yhteenkuuluvaisuutta kahteen eri kulttuuriin ja voi myös muunnella käyttäytymistään kulloiseenkin kulttuuriin sopivaksi. (Liebkind 2000, 18 - 19, 23.)

Breakwell on esittänyt näkemyksen, jonka mukaan toisen polven maahanmuuttaja

elää kahden kulttuurin välimaastossa. Hänen tietonsa vanhempiensa kulttuurista voivat olla puutteelliset, mutta uutta kulttuuriakin on vaikea ymmärtää. Vanhemmat vastaavasti saattavat muuttaa suhtautumistaan ja käyttäytymistään suvaitsemattoman jäykäksi säilyttääkseen perinnekulttuurinsa. (Talib, 2002, 27.)

Kielitaidon omaksuminen toimii välineenä uuden kulttuurin ja uuden maan historian, tapojen ja käyttäytymisnormiston omaksumisessa (Novitsky 2005, 77). Mikkola (2001, 77 - 78) toteaa myös, että kielellä on välinearvo uuden oppimisessa ja jatkaa, että kieli alkaakin vähitellen ohjata maahanmuuttajan ajattelua ja muodostua identiaaliksi, identiteetin sisällöksi. Hall (2003, 90) näkee kielen lisäksi uskonnon sekä arkipäivän tavat ja käytännöt sekä traditiot voimakkaaksi kulttuuria tuottavina merkkijärjestelminä.

3.2 Kulttuurisia ulottuvuuksia

Käyttäytyminen vaihtelee ihmisyhteisöittäin ja siten voitaneenkin puhua kansallisista kulttuurieroista. Kulttuurieroja voidaan mitata kulttuurisilla ulottuvuuksilla. Hollantilainen tutkija Hofstede on nimennyt ulottuvuudet seuraavasti: **kollektiivisuus – yksilöllisyys, pienet valtaetäisyydet – suuret valtaetäisyydet, feminiinisyys – maskuliinisuus ja vähäinen epävarmuuden välttäminen – voimakas epävarmuuden välttäminen**. Myöhemmin hän tunnisti työryhmänsä kanssa vielä yhden ulottuvuuden: **pitkän aikavälin suuntautuminen – lyhyen aikavälin suuntautuminen**. (Hofstede 1993, 23, 32 - 33.)

Yhteiskunnat voidaan jakaa yksilöllisiin ja kollektiivisiin yhteiskuntiin. Yhteiskunnista, joissa ryhmän etu menee yksilön edun edelle, käytetään nimitystä kollektiivinen yhteiskunta. Yksilöllisesti toimivassa yhteiskunnassa taas yksilön etu sivuuttaa yhteisön edun. Yksilöllisissä yhteiskunnissa yksilöiden väliset siteet ovat löyhiä, kollektiivisissa taas voimakkaita. Yksilöllisessä yhteiskunnassa korostuu huolen pitäminen vain itsestään ja aivan lähimmistään, kollektiivisissa lähiyhteisön jäsenistä. (Hofstede 1993, 77 - 79.)

Valtaetäisyydellä voidaan mitata eriarvoisuutta yhteiskunnassa. Valtaetäisyys voi olla pientä tai suurta ja sen aste näkyy niin perheissä, kouluissa, työpaikoilla kuin

valtion hallinnossakin. Pienen valtaetäisyyden yhteiskunnissa pyritään ihmisten tasa-arvoisuuteen, suuren valtaetäisyyden yhteiskunnissa eriarvoisuus näkyy. Kaikkien samoihin oikeuksiin pyrkiminen, pienet tuloerot, tavoitteena oleva val-lankäytön laillisuus ja moraalisuus, organisaatioiden hajauttaminen ja hierarkisen järjestelmän mataluus kuvaavat pienen valtaetäisyyden yhteiskuntaa. Suuren valtaetäisyyden yhteiskunnassa asiat ovat päinvastoin. Siellä esimerkiksi alaiset odottavat, että heille sanotaan mitä heidän on tehtävä, ihmisten arvot ovat autoritaarisia, tulojaot ovat suuria ja valta perustuu voiman käyttöön. (Hofstede 1993, 43, 48, 59 - 61, 68.)

Yhteiskunnan kulttuuria voidaan määritellä myös ulottuvuudella maskuliinisuus-feminiinisyys. Maskuliinisissa yhteiskunnissa arvot ovat kovia ja niissä arvostetaan aineellista menestystä, rahaa ja tavaroita. Feminiinisissä yhteiskunnissa tärkeää ovat ihminen, toisista välittäminen ja lämpimät ihmissuhteet. Maskuliinikulttuureissa miehillä ja naisilla ovat omat roolinsa, sen sijaan feminiinikulttuureissa sukupuolten roolit ovat tasa-arvoisempia, päällekkäisiä. Maskuliinisyhteiskunnan perheissä isät käsittelevät tosiasioita ja äidit tunteita. Feminiinisyhteiskunnan perheissä molemmat sukupuolet käsittelevät molempia asioita. Maskuliiniseen yhteiskuntaan lukeutuvissa kouluissa normina on paras oppilas, tytöt ja pojat opiskelevat eri aineita ja opettajan taitoja arvostetaan. Vastaavasti feminiinisessä koulussa normina on keskiarvo-oppilas, tytöt ja pojat opiskelevat samoja aineita ja ystävällinen opettaja on arvostettu. (Hofstede 1993, 120, 122, 125, 142.)

Epävarmuuden sietämisessäkin on kulttuurisia eroja. Voimakkaasti epävarmuutta välttävässä yhteiskunnissa elämään kuuluva epävarmuus koetaan jatkuvana uhkana, siellä voidaan purkaa aggressiota, lapsille on tiukat säännöt, oppilaat viihtyvät määrämuotoisissa oppimistilanteissa ja poikkeavat näkemykset tukahdutetaan. Epävarmuutta hyväksyvissä yhteiskunnissa epävarmuus on osa normaalia elämää, kiellettyjä asioita koskevat säännöt ovat lapsilla väljät, oppilaat hyväksyvät avoimiksi jäävät oppimistilanteet ja poikkeavuutta ja innovatiivisuutta siedetään. (Hofstede 1993, 183.)

3.3 Monikulttuurisuus

Monikulttuurisuus ei ole uutta yhteiskunnassamme. Olemme olleet tähänkin saakka erilaisia sosiaalisilta ja kulttuurisilta taustoiltamme ja lähtökohdiltamme. (Talib 2002, 37.) Meillä on elänyt suomenkielisen valtaväestön rinnalla kulttuurivähemmistöinä suomenruotsalaisia, romaneja ja saamelaisia (Frisk & Tulkki, 2005, 32). Monikulttuurisuudesta alettiin kuitenkin puhua Suomessa varsinaisesti vasta 1990-luvulla. Tällöin Suomi liittyi Euroopan Unioniin, muuttoliike kiihtyi ja globalisoituminen valtasi alaa. (Löytty 2004, 224.)

Löytty (2004, 224, 236) pohtii monikulttuurisuuden määritelmää ja peilaa sitä termiin yhtenäiskulttuuri. Yhtenäiskulttuurissa on kyse valtakulttuurista, joka on Löytyn sanoin ”yksi ja yhtenäinen”. Edelleen hän tuo esille näkemyksen, jonka mukaan monikulttuurisuus perustuu kulttuurien välisten erojen korostamiselle. Löytty muistuttaa Lehtosen (2003, 7 - 9) kanssa, että myös erilaisuutta normittavat henkilöt ovat keskenään erilaisia, ei vain määrittelyn kohteena olevat toiset. Erilaisuutta on niin kulttuurien kuin ihmisryhmienkin välillä ja se on otettava huomioon sekä ihmisten kanssakäymisessä että yhteiskunnallisten asioiden hoitamisessa.

Similä (1995) on todennut yhteiskunnan olevan monikulttuurinen sillä perusteella, että maahan muuttaa ihmisiä muista maista, mutta myös sillä perusteella, että maassa on erotettavissa useita erillisiä kulttuureja. Kriteereinä erillisille kulttuureille ovat niiden ajallinen pysyvyys, kulttuuristen erityispiirteiden siirtyminen sukupolvelta toiselle ja ryhmien mahdollisuus tiettyyn itsenäisyyteen. (Lepola 2000, 199.) Lepola jatkaa, että monikulttuurisella yhteiskunnalla voidaan tarkoittaa monia eri asioita. Yhteiskunnallista monikulttuurisuutta määrittävät esimerkiksi eri kulttuuristen ryhmien oikeus olemassaoloonsa, kulttuuriperinnön ilmaiseminen ja säilyttäminen sekä päätöksentekovalta. Ideaalinen monikulttuurinen yhteiskunta sisältää Rex´n mukaan kulttuurisen erilaisuuden, tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden. Näitä voidaan pitää tavoitteena sekä yhteiskunnan että yksilön tasolla. Suomessa tämä tarkoittaa yhteiskunnan tasolla sitä, että uusien asukkaiden kulttuuritausta tulisi huomioida niin hallinnossa, työelämässä kuin kasvatuksessakin. Yksilötasolla monikulttuurisuus nähdään integroitumisena Suomeen, mutta myös

oman kulttuurin säilyttämisenä. (Lepola 2000, 199 - 202, 378.) Yhtenä näkemyksenä voidaan vielä esittää Mikkolan (2001, 119) mainitsema Oksaarin (1983) näkemys, jonka mukaan monikulttuurisuus on jatkumo, jonka toisessa päässä ollaan vain vähän tekemisissä toisen kulttuurin kanssa ja toisessa päässä hallitaan toinen kulttuuri.

3.4 Venäläisen kulttuurin piirteitä

Tärkeä tekijä venäläisen kulttuurin kehittämisessä on ollut ortodoksisella uskonnolla ja Venäjän sijainnilla lännen ja idän välissä. Venäläisessä kulttuurissa yhdistyykin sekä läntisten että itäisten kulttuurien piirteitä. Edellisten lisäksi monet venäläisen kulttuurin tutkijat ovat nähneet venäläisen kulttuurin erikoispiirteiden syynä olevan Venäjän ilmasto ja luonne sekä maan laajuus ja rajattomuus. (Shtsheglova, Shipulina & Surodina 2002, 51 - 56.)

Viimeisten etnis-psykologisten tutkimuksien mukaan venäläiset orientoituvat kollektiivisuuteen, henkisiin arvoihin, valtaan, parempaan tulevaisuuteen ja elämän ongelmien nopeaan ratkaisuun. Kollektiivisuuteen suuntautuminen näkyy vieraanvaraisuutena, keskinäisenä auttamisena, anteliaisuutena ja herkkäuskoisuutena. Henkisiin arvoihin lukeutuvat oikeudenmukaisuus, tunnontarkkuus, viisaus ja lahjakkuus. Valtaan suuntautuneisuus ilmenee virka-arvojen kunnioituksena sekä ihmisten ohjattavuutena. Venäläiset uskovat parempaan tulevaisuuteen toivoen, että ”kyllä se siitä järjestyy”. Venäläisissä on myös vastaansanomattomuutta, huolettomuutta ja itseluottamuksen puutetta. Hurjuus, sankaruus ja korkea työkyky sisältyvät elämän ongelmien nopeaan ratkaisupyrkimykseen. (Shtsheglova, Shipulina, Surodina 2002, 51 - 56.)

Mustajoki ja Protassova ovat tutkineet venäläisten ja suomalaisten kuvauksia toisistaan ja itsestään. Sekä suomalaiset että venäläiset itse kertovat venäläisten olevan aina valmiita seurustelemaan toisten kanssa ja keskustelemaan kaikenlaisista aiheista. He ovat tunteellisia ja puhuvat niin äänekkäästi, etteivät ulkopuoliset aina ymmärrä, onko kysymyksessä riita vai ei. Kollektiivisuudentunne on kehittynyt venäläisillä hyvin pitkälle, kaikkea pitää tehdä yhdessä. Venäläiset ovat aina valmiita tulemaan apuun. He myös toivovat apua ulkoapäin, myös tuntemattomilta

ihmisiltä. Hyvin koskettavaa on venäläisten suhtautuminen lapsiin. Kaikki aineelliset arvoesineet, säästöt ja omaisuus varataan kaikki vain tulevaisuutta ja lapsia varten. (Mustajoki & Protassova 2003.)

3.5 Identiteetti

Meillä jokaiselle on oma identiteettimme. Psykologisessa mielessä identiteetti tarkoittaa ihmisen omaa käsitystä itsestään. Käsite sosiaalinen identiteetti viittaa sosiaalipsykologiaan ja tarkoittaa ihmisen käsitystä siitä, minkä käsityksen hän uskoo muilla ihmisillä olevan itsestään. (Sulkunen 1999, 72.) Hautaniemi (2001, 22) ilmaisee saman asian seuraavasti: identiteetillä on kaksi toisiaan muovaavaa puolta. Ihmisellä – tai ryhmällä – on oma käsitys identiteetistään, mutta sitä määritellään myös yksilön – tai ryhmän – ulkopuolelta.

Sulkunen (1999, 72) toteaa, että identiteetti vaatii muodostuakseen yhteisön ja sen tuottaman erottelujärjestelmän. Markkanen (2003, 10) katsoo asiaa samasta näkökulmasta todetessaan, että identiteetti muodostuu toisaalta yksilöiden välisistä yhteisistä seikoista ja toisaalta heitä erottavista tekijöistä. Yleensä identiteetti ilmenee sitoutumisissa toisiin ihmisiin ja ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa.

Hall (1999, 22, 39, 44) toteaa, ettei identiteetti ole koskaan valmis, vaan jatkuvan muutoksen ja kehityksen alla. Identiteetti pysyy aina epätäydellisenä. Se ei edes koostu yhdestä identiteetistä, vaan useista identiteeteistä, jotka saattavat olla ristiriidassa keskenään. Myös Hautaniemi (2001, 23) näkee identiteetin alati muuttuvana prosessina ja lisää, että identiteetti ”sisältää monta tapaa olla suhteessa itsen ja muihin. Ilmaiseimme vuorotellen, päällekkäin ja limittäin eri identiteettejämme.” Ekholm (2001, 184) jatkaa kertomalla identiteettimme vaihtelevan eri tilanteissa. Toisinaan saattaa korostua etninen taustamme, toisinaan sukupuoli, joskus taas uskonto tai ammatillinen identiteetti.

3.6 Kulttuurinen identiteetti

Puhuttaessa ihmisten kulttuurisesta taustasta, käyttävät tutkijat seuraavia termejä: kulttuurinen identiteetti, kulttuuri-identiteetti, etninen identiteetti ja kansallinen

identiteetti. Asiasanat ovat hyvin samansuuntaisia merkitykseltään, mutta suomalaisittain etninen identiteetti viitanee edelleen hiukan sen käytön yleisyydestä huolimatta helposti yksilön rodullisiin ominaisuuksiin. Tässä tutkimuksessa käytetään pääasiassa sanoja kulttuurinen identiteetti ja kulttuuri-identiteetti.

Kulttuurista identiteettiä voidaan määritellä joko ryhmien välisillä samankaltaisuuksilla tai eroavuuksilla. Samankaltaisuus on todellista minuutta, yhtenäisyyttä, yhteistä kulttuuria ja yhteisiä historiallisia kokemuksia, jotka saavat ihmiset kokemaan itsensä yhdeksi kansaksi. Se on kuulumista selvärajaisiin etnisiin, rodullisiin, kielellisiin, uskonnollisiin tai kansallisiin kulttuureihin. Eroavuuksien kautta määriteltäessä pohditaan missä ihmiset ovat erilaisia toisiinsa nähden. Tällöin puhutaan usein toiseudesta, jostakin, joka on meidän ulkopuolellamme ja joka toimii vertailukohteena tuoden eroavaisuudet esille. (Hall 1999, 19, 224 - 229.)

Hall (1999 45, 227 – 229) esittää, että kulttuurinen identiteettimme rakentuu pitkälti sen kansallisen kulttuurin pohjalta, johon synnymme. Kansalliset kulttuurit ovat jotakin jo valmiina olevaa, mutta käyvät läpi myös jatkuvia muutoksia. Niillä ovat siis historialliset totuutensa, mutta niitä muotoillaan ja paikannetaan, positoidaan koko ajan. Muotoilujen tapahtumapaikkoina ovat historian ja kulttuurin keskustelut. Tästä johtuen Hall (1983) Talibin (2002, 36 - 37) mukaan näkee, että ihmisten kulttuuri-identiteetit ovat muokkaantuneetkin monimutkaisiksi sekoitukseksi. Gay (1999) lisää, että etnisen identiteetin kehitys on henkilökohtaisen identiteetin kehitystä laajempi ilmiö (Talib, Löfström & Meri 2004, 71).

Suomalaisista tutkijoista Saressalo (1996) ja Liebkind (1994a) ovat esittäneet, että kulttuurinen identiteetti muodostuu sukupolvilta toisille välittyvistä sosiokulttuurisista arvoista, kielestä ja perinteestä. Myös ryhmän yhteenkuuluvuuden tunne ja yksilön kokemat vuorovaikutustilanteet oman ja muiden ryhmien kanssa muokkaavat jatkuvasti kulttuurista identiteettiä. (Marjeta 2001, 14.) Lehtonen (2004, 137) jatkaa todeten, että ”tavat ovat huomaamatonta toistoa, jolla kansallista identiteettiä tuotetaan”.

Liebkind (2000, 23) tuo esille useiden tutkijoiden, muun muassa LaFromboisen (1993) näkemyksen, että kulttuuri-identiteetin merkitys vaihtelee eri tilanteissa.

Ihminen ei toimi jatkuvasti samalla tavalla, vaan muuntelee käyttäytymistään. Ihminen toimii huomioiden oman kulttuurinsa, mutta myös ympäröivän kulttuurin. Hän etsii tilanteeseen sopivan toimintatavan. Tosin toimintatavan valinta saattaa luoda Talibin (2002, 70) mukaan ristiriitaisen tilanteen yksilölle, mikäli yksilön edustama kulttuuri-identiteetti ja ympäröivä, esimerkiksi suomalainen identiteetti, ovat eriarvoisessa asemassa toisiinsa nähden.

3.7 Identiteetti ja maahanmuuttajuus

Mirja-Tytti Taleb (2002, 41) kirjoittaa, että identiteetin ja maahanmuuttajuuden välillä on kiinteä side. Maahanmuutto heikentää ihmisen identiteettiä ja tietoisuutta siitä, kuka hän on. Selviytyäkseen ihmisen on muunnettava identiteettinsä taasen rippeet uuteen kulttuuriin ja tilanteeseen sopivaksi.

Mikkolan (2001, 77 - 78) mukaan uusi ympäristö ei tunne tai arvosta maahanmuuttajan aikaisemmin saavutettuja identiteetin sisältöjä. Hänen arvonsa, ammatinsa tai hänen vuorovaikutustyylinsä eivät päde uudessa ympäristössä, vaan hänelle annetaan uusi, maahanmuuttajan identiteetin. Maahanmuuttaja saattaa joutua siten ongelmalliseen tilanteeseen, kun ei voi enää toimia entisellä mallilla. Selviytyäkseen hänen on käsiteltävä identiteettiinsä kohdistuvat muutospaineet ja saavutettava uusia toiminnallisia taitoja ja identiteettejä.

4 KASVATUKSEN ULOTTUVUUKSIA

4.1 Kasvatuksen käsite, tehtävät

Kasvatus on kasvattajan ja kasvatettavan välistä vuorovaikutusta, jonka tarkoituksena on muun muassa siirtää kulttuuriomaisuutta uusille sukupolville. Kasvatuksella on kaksi päätehtävää. Sen tulee pitää koossa, mutta myös uudistaa yhteiskuntaa. Hirsjärvi (1983, 72 - 73) on määritellyt kasvatusta seuraavasti:

Kasvatus on inhimillistä toimintaa, jonka tarkoituksena on edellytysten luominen ihmisen monipuoliselle kehitykselle ja kasvulle. Kasvatuksessa; joka on kasvattajan ja kasvatettavan välistä vuorovaiku-

tusta, on olennaista kasvuvirikkeiden tarjonta ja säätely, joiden avulla mm. tietoja, taitoja ja kulttuuriperintöä välitetään. Kasvatus on muuhun kulttuuriin ja inhimilliseen toimintaan sidoksissa ja sen piirteet määräytyvät kunkin yhteiskunnan rakenteen ja kehitystason mukaan. Kasvatuksella on kaksi perustavanlaatuaista funktiota: toisaalta se on voimakkaasti yhteiskuntaa koossapitävä ja säilyttävä instituutio, koska juuri kasvatuksen avulla siirretään kulttuuriomaisuutta uusille sukupolville, toisaalta se on yhteiskuntaa uudistava instituutio, sillä kasvatuksen yhtenä keskeisenä päämääränä on edistää yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden toteutumista jokaisessa yksilössä, mikä puolestaan vaikuttaa uuden kulttuurin syntyymiseen.

Kasvatuksen tavoite on ollut saada lapsista yhteisöllisesti kelvollisia kansalaisia. Nykyiset kasvattajat tosin haluavat lapsistaan kohtuullisen onnellisia aikuisia. Yhteiskuntakelpoiseksi aikuiseksi kasvaessaan lapsi oppii ymmärtämään rajojen merkityksen ja lopulta ottamaan itse vastuun rajoista. Vanhemman tehtävä on asettaa rajat ja perustella ne lapselle. Vanhemman on ensin kuitenkin tiedettävä mitä haluaa ja mihin pyrkii ennen kuin asettaa rajat. Rajojen tarkoitus on säädellä ihmisen sisäistä elämää ja hänen suhdettaan yhteisöön. Parhaiten lapsi oppii rajat, niin kuin kaiken muunkin, mallista. Kun aikuinen haluaa lapsen toimivan sovitulla tavalla, on hänen itsensä toimittava ehdottomasta samalla tavoin. Joka tapauksessa vanhemmalla on vastuu lapsestaan ja tämän kasvattamisesta. (Ollila 2006, 133 - 141, 145.)

Pulkkisen mukaan Bronfenbrenner (1979) on kirjoittanut, että ihmisen kehitysympäristö muodostaa systeemin, johon kuuluu neljä yhdysosaa, tasoa. Ensimmäinen systeemin taso on mikrosysteemi, joka tarkoittaa lasten kohdalla hänen välitöntä lähiympäristöään kuten kotia, ystäviä tai koululuokkaa. Toinen taso, mesosysteemi, koostuu lähiympäristön keskinäisistä vuorovaikutussuhteista. Tärkeää on se, tukevatko eri mikroympäristöt toisiaan vai kokeeko lapsi niiden erisuuntaisuutta. Kolmas taso on eksosysteemi. Tämän tason kanssa lapsi ei ole suorassa vuorovaikutuksessa, mutta se vaikuttaa hänen lähiympäristöönsä, esimerkiksi vanhempien työn, vanhempien naapuri- ja sukulaisuussuhteiden tai koulun organisaatioiden kautta. Neljäs taso, makrosysteemi, tarkoittaa yhteiskunnan järjestelmiä ja niitä koskevaa lainsäädäntöä, niiden ideologiaa ja materiaalisia edellytyksiä. Makrotasolla yhteiskunnassa luodaan lapsiin kohdistuvat arvostukset, asenteet

ja ohjaavat kirjoittamat normit kuten sukupuoli-odotukset. (Aaltonen, Ojanen, Vi-hunen & Vilén 2003, 20 - 22; Pulkkinen 1984, 251 - 253.)

4.2 Vanhemmuus

Kaikilla vanhemmilla kaikissa kulttuureissa on toiveita lapsiensa suhteen. Ensisi-jaisesti he toivovat lapsilleen hyvää tulevaisuutta ja haluavat kasvattaa lapsistaan perheen, suvun ja yhteiskunnan hyväksytyjä ja arvostettuja jäseniä.

Käsitys siitä, millainen on perheensä ja yhteisönsä hyväksyty jäsen ja miten lapsi kasvatetaan tähän päämäärään, vaihtelee kulttuureittain. (Alitolppa-Niitamo 2005a, 103.)

Vanhemmuus on haasteellinen tehtävä ja tarvitsee aikaa kehittyäkseen ja paneu-tumista onnistuakseen. Vanhemmilta vaaditaan ennen kaikkea sitoutumista lap-seen. Heidän tehtävänä on ihailla ja tukea lasta. Vanhempien tulee kunnioittaa lapsen erillisyyttä, mutta huolehtia samalla, että lapsi voi halutessaan jakaa turval-lisesti kokemuksiaan, tunteitaan ja ajatuksiaan vanhempien kanssa. Vanhempien tehtävänä on tehdä perhettä koskevat päätökset ja olla niistä vastuussa. Heidän tulee asettaa lapselle rajat ja antaa hänelle turvaa. Vanhemman ei tarvitse olla täy-dellinen, vaan tärkeintä on pystyä tarjoamaan riittävän hyvä pohja lapsen ja nuo-ren kehittymiselle. Vanhemmuus ei ole vain lapsen kasvattamista. Se vaatii myös omana itsenä, omassa aikuisuudessa kasvamista. (Kaimola 2005, 14 - 16.)

Nuoruuden aikana ihminen muodostaa lähtöperheessään saamiensa kokemusten perusteella käsitystä itsestään ja toisista. Nuoret, jotka saavat riittävästi positiivista palautetta ja vanhempien tukea, selviytyvät tulevassa elämässä ja sen sosiaalisissa suhteissa paremmin kuin ne, joille muodostuu kielteinen käsitys itsestään. Vanhempien tehtävä on jakaa ja vahvistaa niitä myönteisiä tunteita, joiden kautta syn-tyy luottamus toisiin ja itseän. (Kaimola 2005, 11.)

Monet vanhemmat ovat havahtuneet jäsentämään vanhemmuuteen kuuluvia roole-jaan roolikartan avulla. Kartan, jonka ovat kehittäneet Varsinais-Suomen lasten-suojelukuntayhtymän henkilökunta, vanhemmuuden rooleiksi on määritelty **huol-taja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asetta-**

ja. Huoltajan roolissa vanhempi toimii mm. ruoan antajana, vaatettajana, rahan käyttäjänä, virikkeiden antajana ja levon turvaajana. Rakkauden antajan rooliin sisältyvät itsensä rakastajan, hellyyden antajan, lohduttajan, suojelijan ja hyvän huomaajan tehtävät. Elämän opettajana vanhempi toimii mallina ja opettaa lapselleen arkielämän taitoja, oikeaa ja väärää, arvoja, tapoja, perinteitä, sosiaalisia taitoja. Ihmissuhdeosaajana vanhempi on mm. lapsen tai nuoren kuuntelija, ristiriidoissa auttaja, kannustaja, tunteiden hyväksyjä, anteeksiantaja ja -pyytäjä, itsenäisyyden tukija. Rajojen asettajan rooliin kuuluvat fyysisen koskemattomuuden takaaminen, turvallisuuden luominen, sääntöjen ja sopimusten noudattaminen ja valvominen, ein-sanominen ja vuorokausirytmistä huolehtiminen. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 24 - 29.)

Roolit kypsyvät vanhemmuuden myötä ja sitä paremmin vanhempi selviää isänä tai äitinä, mitä useampia rooleja hän käyttää. Roolit voivat olla, kuten maahanmuuttajankin roolit, ali- tai ylikehittyneitä, puuttua jopa kokonaan. Vanhempien erilaiset roolit korostuvat lapsen eri ikäkausina, sillä lapsi tarvitsee iästään riippuen erilaista vanhemmuutta. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 13 – 14, 22.)

4.3 Äidit kasvattajina

Äitiydellä on ollut aina erityisesti merkittävä rooli. Äidin kautta lapsi saa ensimmäisen kosketuksensa ihmiskuntaan ja sen kulttuuriin. Äiti toimii peilinä lapselle ja lapsi alkaakin rakentaa identiteettiään tämän peilin kautta. Äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta pidetään ainutkertaisena ja korvaamattomana. (Hellsten 1999 253 - 254.)

Äitinä toimiminen tapahtuu tietyssä sosiaalisessa ympäristössä, johon vaikuttavat sekä materiaaliset että henkiset voimavarat ja rajoitukset. Äitiyys vaihtelee kulttuurittain ja muuttuu ajan mukaan. (Hirsjärvi, Laurinen & tutkijaryhmä 2000, 18.)

Kun käsitellään äitiyttä muuttuneen suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta, sen ymmärrys rakennetaan monessa yhteydessä. Äitiyttä hahmotetaan sidoksessa siihen, miten äitiyttä on käsitelty vanhemmuutena, lasten hoitona ja kasvatuksena ja myös siihen miten äidit ja äitiyys kulttuurisesti hahmotetaan eli mitä äideistä ajatel-

laan. Kulttuurisesti äitiys on käsitelty myös lapsen kehityksen pohjaksi. (Vuori 2003, 39 - 40, 61.)

Äitien ja isien kasvatustapoja vertailtaessa esimerkiksi Hosley ja Montemayor (1997) ovat havainneet, että äidit viettävät isiä enemmän aikaa lastensa kanssa ja vastaavat edelleen arkiseen huolenpitoon ja kodin piiriin kuuluvista asioista. Koska äidit ovat lähempänä lastensa arkielämää kuin isät, kohtaavat he sen vuoksi mm. Holmbeckin ja Hillin (1988) mukaan nuorten murrosikään liittyvää hämmennystä ja erimielisyyttä yleisemmin kuin isät. (Korhonen 1999, 65 - 66.) Samaa ilmiötä, äitien ja tytärten välisen suhteen ristiriitoja, Graber ja Brooks-Gunn (1999) selittävät tyttöjen poikia suuremmalla vaikeudella irtautua ensimmäisestä kiintymys- ja samastumiskohteesta. Tytöt myös kokevat suurempaa hylätyksi tulemisen riskiä puolustaessaan omaa tahtoaan kuin pojat. (Rönkä, Viheräkoski, Litsilä & Poikkeus 2002, 56.)

Yoyniss ja Smollar ovat havainneet, että äidin ja tyttären välillä on suurempaa luottamusta ja vastavuoroisuutta – ristiriidoista huolimatta – kuin isien ja tyttärien välillä (Korhonen 1999, 65 - 66). Junkkari (2000, 82) lisää, että äidin ja tyttären välillä oleva suhde on naisen elämän perussuhde ja sen vaikutus säilyy vielä sen jälkeenkin, kun tyttö on saanut ammatin ja oman perheen.

Lapsista ja kodista huolehtiminen on vahvasti naisiin liitetty ominaisuus. Sukupolvi toisensa jälkeen näyttää perivän tämän ominaisuuden toimintatavakseen. (Korhonen 1999, 76 - 77.) Junkkari (2000, 15) tuo esille samantyyppisen Hilikka Pietilän esittämän näkemyksen: ”naisten luonteenomaisia ominaisuuksia ovat voimakas tarve pitää koossa perhettä, kotia, sukua ja jopa yhteisöä, koota asioita yhteen niin, että syntyisi kokonaisuuksia; tarve vaalia, hoivata, kasvattaa ja rakastaa”. Sihvola (2006, 111 - 112) taas korostaa äidin suurta merkitystä monissa perheen arkikäytännöissä. Äidillä on muun muassa ratkaiseva rooli ruokailuun liittyvissä asioissa, sillä hänen kauttaan välittyy ruokailukulttuuri seuraavalle sukupolvelle. Äidiltä omaksutaan niin ruokailutottumukset kuin ateriyhteyden vaaliminenkin.

4.4 Nuoret kasvatettavina

Jokaisella meillä on omia kokemuksia nuoruudesta. Nuoruus on oma elämänvaiheensa, jonka pituus vaihtelee yksilöittäin ja kulttuureittain. Kulttuuri määrittää kuinka kauan nuori voi viettää nuoruuttaan muiden ihmisten mielestä. Eri aikoina nuoruuden pituus on ollut erilainen. Nykyaikana nuoret tulevat murrosikään entistä varhemmin ja nuoruus päättyy entistä myöhemmin. Usein nuoruus jaetaan kolmeksi eri vaiheeksi: varhaisnuoruus (n. 11 - 14 v), keskinuoruus (n. 15 - 18 v) ja myöhäisnuoruus (n. 19 - 25 v). (Aaltonen ym. 2003, 13 - 14, 18 - 22.)

Nuoruus määritellään usein elämänvaiheeksi, jossa nuori kasvaa fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Fyysinen kehitys johtaa nuoren sukukypsyyteen ja seksuaalisuuden heräämiseen. Psyykkisellä tasolla nuori käy läpi tunteitaan ja muuttumistaan sekä rakentaa itsenäistä identiteettiä. Sosiaalinen kehitys vaatii sosiaalisten ja kulttuurisen varojen hankkimista sekä jäsentymistä yhteiskuntaan. Sosiaalinen kehitys näkyy sosiaalisessa käyttäytymisessä, jossa normien asettamisella ja omaksumisella on suuri merkitys. Nuorella on voimakas halu tulla ryhmän jäsenenä hyväksytyksi, siksi kaveripiirin paine on suuri. (Aaltonen ym. 2003, 14, 18, 86 - 87.)

Nuoruusiälle on elämänkaaripsykologiassa omia sosiaalisia odotuksiaan, normejaan, roolejaan ja mahdollisuuksiaan suoritettavanaan. Havighurst (1972) on kuvannut nuoruusiän normatiivisia kehitystehtäviä. Niitä ovat muun muassa: sukupuoliroolin omaksuminen, emotionaalinen itsenäistyminen vanhemmista, valmistautuminen perhe- ja työelämään, maailmakatsomuksen kehittäminen ja sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen. Nuoruusikään liittyviä muutoksia voidaan kuvata muullakin tavalla kuin normatiivisina odotuksina. Erilaiset ikään liittyvät roolisiirtymät, kuten vanhemmaksi tulo tai ikään pohjautuvat sallitut tai kielletyt asiat antavat kuvan tapahtuneesta kehityksestä. Toimintamahdollisuuksien muutokset, esimerkiksi armeijaan meno, tuovat myös näkyviin nuoruusiässä tapahtuvat siirtymät. (Nurmi 2003, 258 - 260.)

Nuoren kehittymiseen ja kasvamiseen vaikuttavat monet seikat. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen lisäksi perheen toimintaympäristöllä ja lap-

sen kasvuympäristöllä on suuri merkitys. Perheen tulotaso, vanhempien koulutus-taso, ammatti, työjärjestelyt, asunto-olot, perheen koko, huoltajuus, vanhempien ikä ja kasvuympäristö (maaseutu-kaupunki) muokkaavat nuorta hänen kasvusaan. (Aaltonen ym. 2003, 200 - 205; Kyttä 2005, 97.)

4.5 Suomalaisen kasvatuksen piirteitä

Ruoppila (1954) on Korhosen (1999, 48 - 52) mukaan kuvannut, että ennen teollista yhteiskuntaa lapsia kasvatettiin kuuliaisuuteen, nöyryyteen ja vaatimattomuuteen. Lasten tuli olla rehellisiä, tottelevaisia ja tyytyä vanhempien tahtoon. Kasvatukseen olivat kiellot ja käskyt. Myöhemmin, kuten Korhonen tuo ilmi, lasta on kasvatettu ajatuksella ”tässä ja nyt”. Tällöin kasvatusta on ollut lapsen kanssa elämistä. Lapsen on täytynyt saada olla lapsi, hänellä on ollut selvät vanhempien antamat rajat ja oma reviirinsä. Nykyisin tästä kasvatustavasta ollaan siirtymässä ”projektilapsuuskasvatukseen”, jossa lapsi on vanhemmilleen projekti. Lasta valmennetaan, hänen kanssaan keskustellaan ja neuvotellaan ja lasta pidetään tasa-vertaisena osapuolena arjen toiminnoissa. Vanhemmat eivät pidä enää kiinni auktoriteettiasemastaan.

Hofstede (1993, 81 - 83) on määritellesään maiden yksilöllisyys-kollektiivisuus -astetta todennut, että Suomi lukeutuu paremminkin yksilöllisen kuin kollektiivisen kulttuurin maihin. Siten edellisen kappaleen perusteella voitaneen ajatella, että Suomessa on tänä päivänä vallalla yksilökulttuuriin perustuva kasvatusta. Talib, Löfström ja Meri (2004, 53) kertovat, että yksilökulttuureissa käytetään itsenäistävää kasvatustapaa ja lapsen varhaista itsenäistymistä arvostetaan. Lapsia kohdellaan enemmän tai vähemmän tasavertaisina vanhempien kanssa eikä arvoasemalla ole perhesuhteissa suurta merkitystä. Lasten sallitaan väittää vanhemmilleen vastaan ja heitä kannustetaan omaehtoisiin kokeiluihin.

4.6 Venäläisen kasvatuksen piirteitä

Fernandezin ja hänen työtoverinsa (1997) mukaan venäläisessä kulttuurissa näkyvät edelleen selkeästi kollektiivisuuden piirteet (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000, 127). Kasvatusta kollektiivisessa kulttuurissa tapahtuu Triandisin (1995) mu-

kaan riippuvuutta luovilla menetelmillä. Tärkeää on vanhempien ihmisten kunnioittaminen ja auktoriteettien totteleminen. Lasten riippuvuutta vanhemmista korostetaan, eikä lasten odoteta kokeilevan asioita omin päin. (Talib ym. 2004, 53 - 54.)

Jasinskaja-Lahden ja Liebkindin (2000, 126) mukaan Goodwin (1998) on todennut, että Venäjällä on nykyäänkin käytössä perinteisten lastenkasvatus, vaikka siinä on jo havaittavissa länsimaalaistumista. Mal'avina (2005) näkee, että venäläiset vanhemmat suhtautuvat lapseensa holhoavasti ja autoritaarisesti, eivätkä ota huomioon lapsen omia kiinnostuksen kohteita tai toiveita. Lasta kontrolloidaan voimakkaasti ja häneltä vaaditaan sosiaalista menestystä.

Maksimikon (2003, 1) mukaan koulun ja perheen tärkein tehtävä on tutkiskella arvojaan ja säilyttää venäläisyyden parhaat ominaisuudet: vanhempien kunnioittaminen, lapsista ja sairaista huolehtiminen, työteliäisyys, vaatimattomuus ja vieraanvaraisuus. Presn'akova (2004) kertoo, että kasvatus orientoituu nykyään uusiin kasvatuksen strategioihin, kuten vanhempien ja lasten väliseen tasa-arvoon, lasten mielipiteiden kuulemiseen, rangaistuksen merkityksen vähenemiseen ja kannustamisen merkityksen korostamiseen sekä itsenäistymiseen ja omatoimisuuteen.

Nykyaikaisen perhekasvatuksen arvot ja menetelmät ovat muutosprosessissa. Uudet olosuhteet vaativat vanhemmilta uusia näkemyksiä yksilön kehittämisestä. Venäjän siirtyminen markkinatalouteen on luonut ilmeisen tarpeen kasvattaa lapsia yritteliäisyyteen, suunnitelmallisuuteen ja käytännöllisyyteen. Yhteiskunta on tunnustanut yksilön omien intressien primaarisuuden ja siten kasvatus on suuntautunut individualismiin. Markkinatalouden olosuhteet ovat tuoneet kasvatukseen uuden tavoitteen, varhaisen ammatillisen oppimisen. Nykyaikana Venäjällä on korkeita vaatimuksia yksilön kilpailukykyyn suhteen työmarkkinoilla. Tänä päivänä venäläisessä kasvatuksessa painotetaan entistä enemmän terveitä elämäntapoja ja terveydestä huolehtimista. Elämäntapojen muutokset, jotka tapahtuivat kulttuurin kehittyessä demokraattiseen suuntaan, vaativat siis myös muutoksia perhe-elämässä. (Nikitina 2005.)

4.7 Maahanmuuttajuuden vaikutuksia kasvatukseen

Kasvaminen tietyssä kulttuurissa tarkoittaa tämän kulttuurin arvojen, normien ja roolien sisäistämistä. Lasten kasvattaminen maahanmuuttajalle on vaativa tehtävä, sillä muuttaessaan maahanmuuttajavanhemmat kohtaavat uuden yhteiskunnan ja kasvatuskulttuurin. He huomaavat vähitellen, että ne kasvatustavat, joihin he ovat tottuneet, eivät kaikin osin enää toimikaan uudessa ympäristössä. Erot kotikulttuurin ja suomalaisen kulttuurin välillä voivat tehdä vaikeaksi vanhemmille säilyttää kontrolli ja vanhemmuus. (Alitolppa-Niitamo 2005a, 103; Alitolppa-Niitamo 2005b, 45.)

Olla vanhempana uudessa maassa on monimutkaista. Isän ja äidin pitää opiskella uutta kieltä, tutustua uuteen kulttuuriin ja osallistua yhteiskunnan toimintaan, jotta he osaisivat ohjata lasta muuttuvassa ympäristössä. Uuteen yhteiskuntaan kotoutuminen on vaativa prosessi aikuisille ja usein vanhempien voimavarat kuluvat selviytymiseen uudessa ympäristössä. Vanhempien väsymys tai jopa masennus vaikuttavat heidän kykyynsä toimia ohjaavina vanhempina. (Kasvatustieteiden tutkimuskeskus 2005, 5.) Peltonen (1998, 10) lisää, että vanhempien voi olla mahdotonta asettaa lapselle sääntöjä ja rajoja, koska maahanmuuton alkuvaiheessa vanhemmat ovat täynnä omia asioitaan. Uusissa olosuhteissa vanhemmat joskus tuntuvat lapsestaan erilaiselta ihmiseltä kuin ennen, ehkä hän onkin sitä. Vanhemmat ovat yhtäkkiä yksin, eivätkä voi neuvotella sukuyhteisön kanssa. Heidän on pakko päättää kaikki itse. Yhteisöllisestä kulttuurista muuttaneille venäläistaustaisille vanhemmille tämä on todella vaikeaa.

5 ERILAISIA PERHEITÄ

Perheen käsite voi olla hyvin moniselitteinen. Perhe määritellään aina kulttuurisesti, joten sen muodot vaihtelevat siirryttäessä kulttuurista toiseen. Perhe uusiintuu myös siirryttäessä ajasta toiseen. (Arnkil 1994, 52.) Schaefer (1999, 108) on määritellyt perheen seuraavasti: ”...perhe on ryhmä yksilöitä, jotka jakavat yhteisen elintilan, viettävät aikaansa yhdessä ja joilla on läheinen suhde toisiinsa. Aatteellisesti perhe saa voimansa jatkuvasta sitoutumisesta ja yhteisestä vastuuntunteesta kokonaisuutta kohtaan”. Schaeferin mukaan perheissä opitaan niin tavat

kuin arvotkin. Aluksi lapset oppivat nämä seikat jäljittelemällä aikuisia, myöhemmin vastaanottamalla palautetta ja pohtimalla vastaan tulleita asioita. Aaltonen ym. määrittävät (2003, 193 - 194) perheen myös kulttuuriseksi yksiköksi; kullakin perheellä on oma kulttuurinsa, myös oma kasvatuskulttuurinsa.

Perhe ovat hyvin merkityksellisessä asemassa ihmisen kehityksessä. Lapsen varhaisimmat ihmissuhteet syntyvät perhepiirissä ja toimivat perustana kaikille myöhemmille ihmissuhteille. (Laine, 2005, 174.) Jan Gerris (1994, 144) tuo esille Bronenbrennerin (1986) ajatuksia perhe-elämästä: perhe-elämä ja perheympäristöt tarjoavat rakastavaa ja palkitsevaa vastavuoroisuutta ja ne näyttävät olevan keskeisiä lapsen kasvamiselle pystyväksi aikuiseksi sekä älyllisellä, sosiaalis-moraalisella että persoonallisuuden alueella. Perhe-elämä vaikuttaa keskeisesti myös yhteiskunnan kehitykseen kokonaisuutena. Molemmat perhe-elämän puolet, sekä yksilön mikrotaso että yhteiskunnan makrotaso, kietoutuvat yhteen käsiteltäessä perusarvojen ja perhe-elämän välisiä suhteita.

5.1 Suomalaisen perheen piirteitä

Suomalaiseksi ihanneperheeksi muotoutui 1900-luvulla teollistumisen myötä ydinperhe, johon kuuluvat äiti, isä ja lapset. Samalla yksilön etu muodostui yhteisön etua tärkeämmäksi. (Frisk & Tulkki 2005, 31.) Hofstede (1993, 78, 87, 90, 100) kertoo, että ydinperhe -perhetyyppi on vallalla yksilöllisissä yhteiskunnissa. Ydinperheissä lapset kasvatetaan pitämään huolta itsestään ja vain lähimmistä perheenjäsenistään. Perheiden lapset itsenäistyvät suhteellisen varhain ja ovat vähemmässä määrin riippuvaisia vanhemmistaan. Yksilöperheissä yksilöä pidetään identiteetin perustana.

Haavio-Mannila ja Rotkirch (2004, 168, 174 - 174) ovat tutkineet suomalaisia ja pietarilaisia perhemuotoja. Heidän aikaisemmassa tutkimuksessaan oli vertailtu Pietaria Suomen suurimpiin kaupunkeihin. Tältä pohjalta tutkijat olivat kuitenkin huomanneet, että Suomi oli heidän tutkimissaan asioissa niin yhtenäinen alue, ettei asuinalueella ollut juurikaan vaikutusta tutkimustuloksiin. Siten he päätyivät seuraavassa tutkimuksessaan vertailemaan koko Suomea Pietariin. Haavio-Mannila ja Rotkirch kertovat, että yleisimmät perhemuodot Suomessa ovat ydin-

perhe ja pariskunta. Suomalaisista ydinperheissä elää 39 % ihmisistä. Ydinperheeksi he määrittelevät perheet, joissa on kaksi vanhempaa ja lapsi/lapsia. Pariskuntana elää 29 % suomalaisista. Lisäksi on yhden vanhemman perheitä (6%) sekä niin sanottuja Haavio-Mannilan ja Rotkirchin nimittämiä versoperheitä. Versoperheeseen kuuluu joko parisuhteessa elävien tai vanhemman ja lapsen lisäksi muita sukulaisia, kuten isovanhempia, aikuisia sisaruksia tai serkkuja. Versoperheitä suomalaisista perheistä oli tutkimuksen mukaan vajaa 10 %.

5.2 Venäläisen perheen piirteitä

Kollektiivisissa yhteiskunnissa monet yhdessä elävät ihmiset muodostavat perheen. Perheeseen, jota voidaan kutsua suurperheeksi, kuuluu vanhempien ja lasten lisäksi esimerkiksi isovanhempia, tätejä tai setiä. Perhe koetaan tärkeimmäksi lähiryhmäksi ja turvan lähteeksi. Yksilö tuntee uskollisuutta lähiryhmäänsä kohtaan koko elämänsä ajan, saa vastineeksi suojelua ja yksilön ja ryhmän välille syntyy riippuvuussuhde. (Hofstede 1993, 77 - 78.) Lähtökohdiltaan venäläinen yhteiskunta ja yksilö toimivat kollektiivisesti. Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö ja perhesuhteet ovat kiinteitä. (Haapaniemi, Moijanen & Muradjan 2003, 99, 145.)

Samaa kirjoittaa myös Rynkänen (2002, 171) ja lisää, että vanhempia ja heidän arvoaltaansa kunnioitetaan. Lapsista ja vanhuksista pidetään hyvää huolta. Haapaniemen ja kumppaneiden (2003, 101, 146 - 147) mukaan venäläiseen perheeseen voi kuulua monia sukupolvia. Tosin perheet ovat pieniä alhaisen syntyvyyden vuoksi. Isovanhempien asuessa samassa taloudessa lastensa kanssa saavat vanhukset itselleen vanhuuden turvan ja lapsenlapset isoäidin hoivaa. Venäläiseen kulttuuriin kuuluu myös sekä taloudellisen että henkisen tuen hakeminen perheeltä, ei yhteiskunnalta, niin kuin individualistisessa kulttuurissa.

Haavio-Mannila ja Rotkirch (2004, 172 - 174, 177) esittävät suorittamassaan tutkimuksessa, että Pietarissa monisukupolviset ja muiden sukulaisuussuhteen perheykelmät ovat yleisempiä kuin Suomessa. Pietarissa tyypillinen lapsiluku on yksi, mutta muuten pietarilaisperheissä asuu paljon väkeä. Ydinperheitä eli kahden vanhemman ja lapsen/lapsien muodostamia perheitä Pietarissa oli 1990-luvulla 25 % perheistä. Pariskunnan muodostamia perheitä oli 21 % perheistä, yhden van-

hemman perheitä 9 % ja muunlaisia perheitä 29 %. Muunlaisia perheitä tutkijat nimittivät versoperheiksi, joihin kuului muita sukulaisia kuin lapsia ja vanhempia.

5.3 Maahanmuuton vaikutuksia perheessä

Kun perhe muuttaa toiseen maahan, kohtaa se monta ennalta arvaamatonta ja voimia kuluttavaa seikkaa. Aikaisemmin opitut normit ja käyttäytymismallit eivät ehkä enää toimikaan tutulla tavalla ja muuttamisen jälkeen maahanmuuttajavanhemmat joutuvat oppimaan uuden maan säännöt ja toimintaperiaatteet. Tulomaan perhekäsitys ja perhepalvelut saattavat poiketa suuresti maahanmuuttajaperheen perhekäsityksestä ja luoda siten epävarmuutta perheen elämään. Maahanmuuton yhteydessä perheen sosiaaliset verkostot usein hajoavat ja perhe tuntee uudessa maassa turvattomuutta ja juurettomuutta. Perheen vanhemmat saattavat kärsiä kielitaidottomuudesta ja työttömyydestä ja sitä kautta koko perhe voi joutua kohtaamaan huono-osaisuutta. (Alitolppa-Niitamo 2005b, 44 - 46, 49.)

Perheenjäsenten kotoutuminen voi edetä hyvinkin erilaiseen tahtiin. Perheen nuorimpien oppiessa suomen kieli ja kulttuuri vanhempiaan nopeammin saattaa vanhempien auktoriteettiasema horjua. Lapset ja nuoret saattavat joutua toimimaan vanhempiansa tulkkina ja apuna. Tämä vaikeuttaa perheen sisäistä toimintaa ja aiheuttaa perheenjäsenten roolien muuttumista, jopa pääläelleen kääntymistä lasten ja vanhempien kesken. Toisaalta maahanmuuttajaperhe saattaa kokea myönteisiäkin seikkoja maahanmuuton myötä. Perheen elinolosuhteet lähtömaahan verrattuna saattavat parantua ja perhe – pysyessään riittävän eheänä ja toimivana – pystyä tukemaan perheenjäseniään muutoksissa ja toimimaan identiteetin peilinä. (Alitolppa-Niitamo 2005b, 44 - 46, 49; Rätty 2002, 113.)

6 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksemme tavoitteena oli kuvata venäläistaustaisten äitien ja tyttärien ajatuksia, kokemuksia ja näkemyksiä kasvatuksesta ja kasvamisesta kahdessa kulttuurissa. Aihe on ajankohtainen, sillä Suomeen tulevien maahanmuuttajien määrä kasvaa koko ajan ja venäläiset on suurin maahanmuuttajaryhmä. Keräsimme ai-

neistoa sekä äideiltä että tyttäriltä tarkoituksenaamme saada näkyviin molempien osapuolten näkemyksiä ja kokemuksia ja siten monipuolisen kuvan kasvatukseen ja kasvamiseen liittyvistä asioista.

Tutkimustehtävämme olivat:

- Äidin näkemyksiä ja kokemuksia tyttären kasvatuksesta kahden kulttuurin keskellä
- Tyttären näkemyksiä ja kokemuksia kasvamisesta kahden kulttuurin keskellä

Halusimme myös tutkia näyttäisikö maahanmuutto lisäävän ongelmia perhekasvatuksessa ja aiheuttaako venäläinen kulttuuritausta vaikeuksia maahanmuuttajanuorten sosiaalistumisessa. Lisäksi toivomme, että tutkimustamme voitaisiin hyödyntää esimerkiksi Lahden alueella maahanmuuttajien parissa tehtävässä kasvatustyössä.

Olimme molemmat kiinnostuneita äiti-tytär -suhteista sekä yleensä kasvatukseen liittyvistä kysymyksistä. Valmistuttuamme sosiaalialan työntekijöiksi halusimme työllistyä tehtäviin, joissa kohdataan nuoria ja heidän perheitään. Olimme myös kiinnostuneita maahanmuuttajatyöstä ja halusimme laajentaa tietouttamme aiheesta. Venäläistaustainen tutkija aikoo hakeutua juuri maahanmuuttajatyöhön.

7 ELÄYTYMISMENETELMÄ

7.1 Piirteitä

Toteutamme tutkimuksemme eläytymismenetelmällä, joka lukeutuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen. Alasuutarin (1999, 83 - 84) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkittavaa aihetta tarkastellaan useasta näkökulmasta. Tutkimusaineisto on moniulotteista ja rikasta, mutta tuo esille usein vain jonkin puolen tutkittavasta aiheesta.

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto on Eskolan ja Suorannan (2000, 15 - 24) sanoin jossakin muodossa olevaa tekstiä, jota kerätään esimerkiksi haastattelemalla, havainnoimalla tai analysoimalla valmista tekstiä, kuten elämäkertoja tai päiväkirjoja. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään harkinnanvaraista otantaa ja pyritään tuomaan esille tutkittavien näkökulma. Tutkimuksessa ei käytetä ennakkoon asetettuja tutkimushypoteeseja ja analysointi suoritetaan aineistolähtöisesti ilman ennakkomääritelmiä. Tutkijan suhteellisen vapaa asema laadullisessa tutkimuksessa voi näkyä joustavana tutkimuksen suunnitteluna, toteutuksena ja raportointina. Yksi kvalitatiivisen tutkimuksen luonteenpiirre on narratiivisuus eli tarinallisuus. Kerätyt aineistot voivat olla kertomuksen muodossa tai niitä voidaan lukea kertomuksina.

Kun tutkitaan sitä miten asiat ilmenevät, silloin voidaan puhua fenomenologisesta tutkimussuuntauksesta. Koska tutkimustehtävänä on kuvata äitien ja tyttärien ajatuksia ja kokemuksia kasvatuksesta ja kasvamisesta kahden kulttuurin keskellä, päätimme kerätä aineistomme eläytymismenetelmällä. Eläytymismenetelmän avulla äidit ja tyttäret voivat kuvitella esittämämme kasvatukseen ja kasvamiseen liittyvän tilanteen ja kirjoittaa siitä.

Eläytymismenetelmän (role playing) käyttö aloitettiin Suomessa kokeiluluontoisesti Antti Eskolan johdolla vuonna 1982. Menetelmässä on erotettavissa kaksi päävaihtoehtoa: aktiivinen (active role-playing) ja passiivinen (mm. passive role-playing). Aktiivisessa käytössä henkilöille kuvataan jokin tilanne, sen perusteet ja roolihenkilöt. Kuvaus toimii orientaationa, jonka perusteella henkilöt eläytyvät tilanteeseen ja esittävät tulkintansa tapahtumasta roolileikin avulla. Passiivisessa vaihtoehdossa tutkija esittää henkilöille kirjallisesti jonkin tilanteen ns. kehyskertomuksen muodossa ja vastaajat saavat kuvitella siihen luontevan jatkon tai ajatella mitä esitettyä tilannetta ennen on tapahtunut. Vastauksensa he antavat kirjoittamalla siitä pienimuotoisen esseen, tarinan. Eläytymismenetelmällä tuotettujen tarinoiden tehtävänä ei ole kuvata todellisuutta, vaan mahdollisia tapahtumia ja sitä, mitä eri asiat eri ihmisille merkitsevät. (Eskola 1997, 6 - 7; Eskola 1998, 59 - 60.) Tässä tutkimuksessa käytetään passiivista eläytymismenetelmää, koska se tuntui helpommalta ja nopeammalta toteuttaa kuin aktiivinen menetelmä.

7.2 Aineisto ja sen analysointi

Eskola (2001, 74 - 76) muistuttaa, että keskeinen osa eläytymismenetelmää on kehyskertomus ja sen variointi. Kehyskertomusten variaatioiden tehtävä on tukea viitekehyksenä olevaa teoriaa ja valottaa tutkittavaa ilmiötä eri näkökulmista. Kehyskertomusta luodessa on hyvä miettiä, millaisia vihjeitä siihen sisällyttää ja mikä on olennaista toimivuuden kannalta. Yleensä kehyskertomukset ovat lyhyitä. Pitkät kehyskertomukset antavat monenlaisia vihjeitä, mutta ongelmana on se, että vastaajat saattavat huomioida eri vihjeitä tai kertomuksen variaatio voi peittyä vihjeiden alle.

Kehyskertomusten tuottaminen alkaa peruskehyskertomuksen laatimisella. Sen jälkeen siitä varioidaan yleensä kahdesta neljään eri versioita. Versioissa muutetaan vain jotain keskeistä tekijää ja sitä kautta saadaan selville, mikä vastauksissa muuttuu. Vaikka kertomuksissa muutetaan vain yhtä seikkaa kertomuksen muiden tekijöiden pysyessä samoina, on samanlaisuus näennäistä. Yhden seikan muuttaminen muuttaa kertomuksen muitakin elementtejä vastaajan mielessä. Jotta nähtäisiin minkä tyyppisiä vastauksia kehyskertomus antaa ja näyttääkö se toimivan, kannattaa se testata etukäteen. (Eskola 1997, 18 - 19, 23; Eskola & Suoranta 2000, 112 - 113; Eskola 2001, 74 - 76.)

Tutkimusaineiston keräämistilanteissa tutkija antaa vastaajille kehyskertomusvariaatiot ja ohjeet kirjoittamisesta. Kehyskertomukset on usein kirjoitettu paperin ylälaitaan ja vastaaja kirjoittaa tarinansa kertomuksen alapuolella olevaan tyhjään tilaan. Aikaa vastaamiselle varataan riittävästi, yleensä 15 - 25 minuuttia. Vastauksen määrä voi vaihdella, mutta Eskolan mukaan käytännössä on todettu jo 15 vastauksen kehyskertomustaan kohden riittävän. (Eskola 1997, 19, 22, 24; Eskola 2001, 72 - 73.)

Eläytymismenetelmällä voidaan kerätä nopeasti suurikin aineisto. Koska se on valmiiksi kirjoitetussa muodossa, on se analysoitavissa saman tien. Eläytymismenetelmällä kerättyä aineistoa voidaan analysoida monella eri tavalla. Sitä voidaan tematisoida, tyypitellä tai käsitellä diskursiivisesti. Tematisoinnissa aineistosta nostetaan esille olennaiset aiheet, tyypittelyssä aineistoa ryhmitellään etsien sieltä

samankaltaisia tarinoita ja diskurssianalyysissa tutkitaan itse tekstiä, sitä mitä ja miten niissä kerrotaan aiheesta. Saatua aineistoa voidaan analysoida myös määrällisin menetelmin. Aineistosta voidaan taulukoida eli siitä voidaan poimia mitkä asiat niissä esiintyvät tai laskea kuinka monta kertaa jonkin asia esiintyy. (Eskola 1998, 131 - 142.)

7.3 Eläytymismenetelmän arviointia

Eläytymismenetelmässä vastaaja antaa merkityksen tuottamalleen tekstille. Menetelmän tarkoituksena on selvittää tekstin mieli, joka nousee kirjoittajan kokemuksesta, hänen omasta olemisesta. (Huhtinen 2005, 64, 67.) Eskola ja Suoranta (2000, 115 - 116) toteavat, että eläytymismenetelmän käyttöön liittyy tämän vuoksi monia muita menetelmiä vähemmän ongelmia. Koska vastaaja saa tuottaa vapaasti tekstiä, sallii menetelmä vastaajien oman ajattelun ja mielikuvituksen käytön. Tosin vastaaminen vaikuttaa kirjoittajaan, jättää häneen jäljen, sillä kirjoittaja pohtii vastaustaan pitkälti oman kokemuksensa kautta. Lisäksi eläytymismenetelmää on arvosteltu siitä, että se tuottaa stereotyyppisiä vastauksia. Niiden lisäksi se tuottaa myös tavallisuudesta poikkeavia vastauksia.

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

8.1 Tutkimuksen kulku

Tämä kasvatusta ja kasvamista kuvaava tutkimus toteutettiin kesän 2006 aikana. Tutkimus aloitettiin aiheeseen perehtymisellä ja tutkimussuunnitelman laatimisella. Tutkimukselle laadittiin alustava viitekehys ja aikataulusuunnitelma. Tutkimusmenetelmäksi valittiin eläytymismenetelmä. Kesäkuun aikana laadittiin kehyskertomusvariaatiot, joita testattiin ja muokattiin testaukseen osallistuneiden henkilöiden antaman palautteen perusteella. Samanaikaisesti perehdyttiin aiempiin aihetta käsitteleviin tutkimuksiin ja teoreettisiin selvityksiin sekä syvennettiin teoreettista viitekehystä.

Tutkimusaineisto koottiin heinäkuun aikana ja sen käännöstyö valmistui lopullisesti elokuun alussa. Aineiston analysointi aloitettiin välittömästi tämän jälkeen teemoittelemalla aineistoa aihealueittain. Aineiston antamien suuntaviivojen perusteella ryhdyttiin tutkimuksen raportointiin. Yhtä aikaa tulosten raportoinnin kanssa syvennettiin teoriaosuutta kirjoittamalla sitä sekä tutkimuksen varsinaiseen teoriaosaan että johtopäätöksiin. Työskentelyn myötä esiin nousseita oivalluksia ja ajatuksia merkittiin pohdintaosaan jo analysointivaiheessa.

Tutkimuksen toteuttamisessa käytettiin hyväksi molempien tutkijoiden vahvuus-alueita. Venäläistaustainen tutkija käänsi kehyskertomusvariaatiot venäjäksi, etsi kohderyhmän, keräsi tutkimusaineiston ja huolehti kaiken tässä tutkimuksessa käytetyn venäjänkielisen kirjallisen materiaalin kääntämisestä suomeksi. Molemmat kasasivat teoreettista viitekehystä, suorittivat yhdessä analysoinnin ja huolehtivat johtopäätösten ja pohdinnan tekemisestä. Tutkijaparin suomalaisen osapuolen suomen kielen osaamista hyödynnettiin erityisesti kirjoittamisessa.

8.2 Kohderyhmä

Tämän tutkimuksen kohderyhmä koostui Suomessa 5 - 10 vuotta asuneista venäläistaustaisista äideistä ja tyttäristä. Tyttärien iät vaihtelivat 14 ja 17 ikävuoden välillä. Äidit olivat iältään 38 - 59 -vuotiaita. Neljä kirjoittajaperhettä oli luokiteltu paluumuuttajaperheiksi. Yksi äiti tuli lastensa kanssa Suomeen avioituakseen venäläistaustaisen paluumuuttajan kanssa. Paluumuuttajamääritelmää käytetään, kun yksi perheenjäsenistä määritellään paluumuuttajaksi. Tutkimukseen osallistuneista äideistä kolme oli itse paluumuuttajia ja kaksi paluumuuttajan puolisoa. Vain yhdellä työllä oli Suomen kansalaisuus. Kaikki äidit olivat Venäjän kansalaisia. Vastajien kanssa keskustelu käytiin venäjän kielellä, koska se oli kaikkien kirjoittajien kotikieli.

Kohdejoukoksi ryhmä valittiin sillä perusteella, että 5 - 10 vuotta uudessa maassa asuttuaan maahanmuuttajien kotoutumisprosessi oli edennyt jo pitkälle ja muuttajilla on kokemusta monista asioista - myös kasvatuksesta - uudessa maassa. Tyttärien haluttiin olevan iältään 14 - 17 -vuotiaita, sillä identiteetin rakentuminen ja muokkautuminen on voimakasta tuossa ikävaiheessa. Nuoruusiässä vanhempien

vaikutus nuoren elämässä on suuri, mutta yhtä lailla tärkeitä ovat myös ystävät ja koko nuoren elinympäristö. Siten kulttuuriset vaikutukset saattoivat näkyä tämän ikäisten nuorten kasvatuksessa paremmin kuin esimerkiksi päiväkotii-ikäisten kasvatuksessa.

Kohderyhmä tavoitettiin kehyskertomuksen testaukseen osallistuneiden kautta. Kehyskertomuksen testaukseen osallistuneet olivat tutkijaparin venäjänkielisen osapuolen tuttavuuksia ja varsinaiseen kirjoittamiseen osallistuneet taas heidän tuttavuuksiaan. Tutkija otti henkilökohtaisesti yhteyttä kaikkiin tutkimukseen osallistuneisiin henkilöihin. Kirjoittajille kerrottiin suhteellisen laajasti jo yhteydenottovaiheessa, minkälaisesta tutkimuksesta oli kysymys. Heitä motivoitiin sekä yhteydenottovaiheessa että varsinaisessa kirjoittamistilanteessa perustelemalla asiaa sen ajankohtaisuudella ja mielenkiintoisuudella. Tutkimukseen jouduttiin kysymään kahdeksaa perhettä ennen kuin löytyi viisi tutkimukseen suostuvaa perhettä. Heistä kuitenkin kaksi perhettä perui osallistumisensa ja heidän tilalleen jouduttiin hankkimaan uudet perheet. Neljännen äiti-tytär -parin kirjoittamat tekstit olivat hyvin suppeita, eikä kirjoituksissa ollut tarpeeksi aineistoa analysointiin, päätettiin pyytää kirjoitukset vielä kuudennelta parilta. Neljännen parin tekstejä ei käytetty tässä tutkimuksessa.

8.3 Kehyskertomus

Eskola (2001, 74 - 76) muistuttaa, että kehyskertomus ja sen variointi on keskeinen osa eläytymismenetelmää. Jotta kehyskertomus toimisi ja sillä saataisiin tavoiteltavaa tutkimusaineistoa, on tärkeää miettiä, millaisia vihjeitä siihen sisällytetään. Tässä tutkimuksessa testattiin useita kehyskertomusmalleja ja päädyttiin alla oleviin variaatioihin.

Tyttäreille:

Kuvittele, että tapaat venäjänkielisiä ystäviä. Vertaatte venäläistä ja suomalaista kasvatusta keskenään. Millaisia piirteitä löydätte niistä? Keskustelete myös saastanne kasvatuksesta. Vaihdatte ajatuksia siitä, miten äitien pitäisi ohjata tyttäriään, jotta heidän olisi hyvä elää suomalaisessa yhteiskunnassa ja heistä tulisi

onnellisia naisia? Kerrot toisille omia ajatuksiasi näistä asioista. Kirjoita ajatuksesi alla olevaan tilaan.

Kuvittele, että tapaat venäjänkielisiä ystäviä. Vertaatte venäläistä ja suomalaista kasvatusta keskenään. Millaisia piirteitä löydätte niistä? Keskustelette myös saamastanne kasvatuksesta. Vaihdatte ajatuksia siitä, mikä äitien ohjauksessa aiheuttaa vaikeuksia suomalaisessa yhteiskunnassa ja hankaloittaa tyttäriä kasvamasta onnellisiksi naisiksi? Kerrot toisille omia ajatuksiasi näistä asioista. Kirjoita ajatuksesi alla olevaan tilaan.

Äidille:

Kuvittele, että tapaat venäjänkielisiä ystäviä. Vertaatte venäläistä ja suomalaista kasvatusta keskenään. Millaisia piirteitä löydätte niistä? Keskustelette myös tyttärienne kasvatuksesta. Vaihdatte ajatuksia siitä, miten äitien pitäisi ohjata tyttäriään, jotta heidän olisi hyvä elää suomalaisessa yhteiskunnassa ja heistä tulisi onnellisia naisia? Kerrot toisille omia ajatuksiasi näistä asioista. Kirjoita ajatuksesi alla olevaan tilaan.

Kuvittele, että tapaat venäjänkielisiä ystäviä. Vertaatte venäläistä ja suomalaista kasvatusta keskenään. Millaisia piirteitä löydätte niistä? Keskustelette myös tyttärienne kasvatuksesta. Vaihdatte ajatuksia siitä, mikä äitien ohjauksessa aiheuttaa vaikeuksia suomalaisessa yhteiskunnassa ja hankaloittaa tyttäriä kasvamasta onnellisiksi naisiksi? Kerrot toisille omia ajatuksiasi näistä asioista. Kirjoita ajatuksesi alla olevaan tilaan.

8.4 Aineiston kerääminen

Kehyskertomuksen luominen kesti yli kolme viikkoa. Oli tärkeä luoda sellainen kehyskertomus, jolla venäläistaustaiset äidit ja tyttäret kirjoittaisivat omia ajatuksiaan kasvatuksesta ja kasvamisesta Suomessa. Ennen tutkimusaineiston keruuta kehyskertomukset testattiin. Testauksen tarkoituksena oli tutkia kehyskertomuksen toimivuutta. Ensimmäisen kehyskertomusversion testasi toinen tutkija 15-vuotiaan tyttärensä kanssa. He ovat itse venäläistaustaisia maahanmuuttajia. Testaus auttoi muuttamaan kehyskertomusta entistä toimivammaksi. Kehyskertomus-

ta testattiin kaikkiaan viidellä äiti-tytär -parilla. Kaikki testaukseen osallistuneet täyttivät tutkimuksen vaatimusehdot. Jokaisen testauksen jälkeen kehyskertomusta uudistettiin.

Aineisto kerättiin 10.7 - 1.8.2006 välisenä aikana. Neljä kertaa kirjoittaminen tapahtui vastaajien kotona heidän nimenomaisesta toivomuksestaan. Yksi äiti-tytär -pari halusi tulla kirjoittamaan tutkijan kotiin perheessään tulossa olevien juhla järjestelyjen vuoksi. Ennen varsinaista kirjoittamista vastaajat ohjeistettiin kertomalla yleisiä kirjoittamiseen liittyviä asioita. Varsinainen kirjoittamiseen vastaajat käyttivät aikaa 5 – 25 minuuttia. Joskus joku kirjoittaja yritti tarkentaa jotain seikkaa tai kertoa omia ajatuksiaan kirjoittamisen keskellä. Tällöin heille sanottiin, että pitää lukea kehyskertomus ja kirjoittaa sen mukaan. Kirjoittamisen jälkeen tutkimukseen osallistuneilta kanssa keskusteltiin. Heiltä kysyttiin kehyskertomuksen aiheeseen liittyviä ajatuksia ja kirjoittamisen vaikutelmia. Kysymyksiä ja keskusteltavaa oli paljon, sillä aihe tuntui kiinnostavan osanottajia.

Kirjoittamistilanteen kulku, kirjoittajien kokemukset ja tärkeimmät keskustelujen aiheet kirjattiin ylös. Jokaisen kirjoittamistapahtuman jälkeen tutkija lisäsi tekstipapereiden yläreunaan numerokoodin, josta voitiin päätellä, monesko kirjoitustapahtuma oli kyseessä. Tämän jälkeen venäläistaustainen tutkija suomensi kahdeksan kirjoittajan venäjän kielellä kirjoittamat 16 tekstiä sekä lisäsi kaikkiin 20 paperiin, oliko kysymyksessä äidin vai tyttären kirjoitus ja myönteinen vai kielteinen variaatio.

Kaksi kuukautta ennen varsinaista kirjoittamistapahtumaa kirjoittamisesta oli sovittu alustavasti vastaajien kanssa. Koska kehyskertomuksen luominen vei suunniteltua pidemmän ajan, alkoi aineiston kerääminen vasta heinäkuussa. Kesäloma-aika teki muutamien vastaajien tavoittamisen hankalaksi. Kaksi tapaamista peruuntui, joten tilalle täytyi löytää uudet henkilöt.

Aineiston kerääminen tapahtui neljässä tapauksessa siten, että äiti ja tytär kirjoittivat tekstinsä eri huoneissa. Yhdessä tapauksessa tytär ei suostunut menemään kirjoittamaan erikseen, joten äiti ja tytär kirjoittivat saman pöydän ääressä. Jokaisessa kirjoittamistilanteessa vallitsi asiallinen ja ystävällinen tunnelma.

8.5 Aineiston analyysi

Eläytymismenetelmällä kerättyä aineistoa on mahdollisuus analysoida usealla eri tavalla. Teemoittelulla tekstimassasta pyritään löytämään ja erottelemaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. Aiheiden lisäksi aineistosta on edelleen mahdollista saada esille erilaisia vastauksia tai tuloksia esitettyihin kysymyksiin. (Eskola 1997, 89, 93.)

Tutkimustehtävä tässä tutkimuksessa oli tuoda esille venäläistaustaisten äitien ja tyttärien kasvatusta- ja kasvamisnäkökymyksiä kahden kulttuurin vaikutuspiirissä. Aluksi emme tiedäneet selkeästi miten edetä aineistomme kanssa. Ryhdyimme lukemaan kertomuksia ja alleviivaamaan sieltä asiasanoja. Varsin pian huomasimme äitien ja tyttärien kertomusten samankaltaisuuden. Samoin kävi myös myönteisten ja kielteisten kertomusten suhteen: emme voineet päätellä kirjoitettua tekstistä kumpaan, myönteiseen vai kielteiseen kehyskertomusversioon vastaaminen oli kyseessä.

Seuraavaksi siirryimme keräämään äitien kertomuksissa esiintyneet tutkimustuloksissa esille tuotuihin teema-alueisiin liittyvät sanat yhdelle paperille. Samoin menettelimme myös tyttärien kertomusten suhteen. Tutkiessamme ja lukiessamme kirjoitettuja vastauksia ja asiasanalistoja yhä uudelleen ja uudelleen, havaitsimme kirjoituksissa toistuvan tietyt aihealueet. Päädyimme teemoittelemaan aineistomme. Tuloksia kirjoittaessamme emme päätyneet esittelemään niitä akselilla äidit - tyttäret tai myönteiset - kielteiset, vaan esitämme ne aihealueittain.

Eläytymismenetelmässä teemoittelulla suoritettua aineiston analysointia voidaan jatkaa tyypittelyn avulla. Tällöin vastauksista rakennetaan yleisempiä tyyppejä. (Eskola & Suoranta 1998, 182.) Tässä tutkimuksessa tyypittelyyn on kerätty ja järjestetty vastauksissa esiintyneitä venäläistaustaisten äitien ja tyttärien näkökymyksiä ja kokemuksia kasvatuksesta ja kasvamisesta kahden kulttuurin kesellä. Kerätyistä tarinoista loimme tyypillisen venäläistaustaisen maahanmuuttajaäidin kasvatuskertomuksen sekä tyypillisen venäläistaustaisen maahanmuuttajatyttären kasvamis kertomuksen. Käyttäessämme kahta analysointimenetelmää pystyimme paremmin ymmärtämään ja tulkitsemaan analyysimme tuloksia.

9 ÄITIEN JA TYTTÄRIEN NÄKEMYKSIÄ JA KOKEMUKSIA KASVATUKSESTA JA KASVAMISESTA

9.1 Kasvatus

9.1.1 Äitien ja tyttärien yhteneviä käsityksiä kasvatuksesta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata venäläistaustaisten äitien ja tyttärien ajatuksia, kokemuksia ja näkemyksiä kasvatuksesta ja kasvamisesta kahdessa kulttuurissa. Kaikki tutkimukseen osallistuneet vastaajat kuvasivat laajasti venäläistä kasvatusta vertaamalla sitä usein suomalaiseen kasvatukseen. He kertoivat kasvatuksen arvoista ja menetelmistä sekä kasvatuksen taustalta löytyvistä kulttuurisista näkemyksistä. Molemmat, sekä äidit että tyttäret, käsittelivät kirjoituksissaan samoja kasvatuksen teemoja. Heidän näkemyksensä teemoista olivat hyvinkin yhteneviä.

Neljä äitiä oli selkeästi pohtinut kasvatuksen tavoitteita. Äidit halusivat kasvattaa lapsistaan yhteiskunnassa ja omassa elämässään menestyviä, muut huomion ottavia, auttavaisia, onnellisia ja viisaita valintoja tekeviä aikuisia. Myös kaksi tytärtä oli pohtinut mahdollisia omia kasvatustapojaan.

Venäläisillä ja suomalaisilla vanhemmilla on sama toive: kasvattaa onnellisia ja terveitä lapsia, jotka voivat elää itsenäisinä yhteiskunnassa, perustaa oman perheen ja kasvattaa omia lapsia.

Äiti

Haluan kovasti, että he kasvaisivat hyväksi, uutteriksi ihmisiksi, jotka osaisivat rakastaa ja olla kiitollisia kaikesta hyvästä.

Äiti

Venäläiset äidit haluavat kasvattaa tyttäriään vahvoiksi ja itsenäisiksi, mutta samalla pehmeiksi ja läheisistään huolehtiviksi ihmisiksi.

Äiti

Minä olen tyytyväinen omaan kasvatukseeni. Haluaisin antaa omille lapsilleni niin paljon rakkautta ja huomiota kuin olen saanut omasta perheestäni.

Tytär

Tärkein asia kasvatuksessa äitien että tyttärien kirjoitusten pohjalta oli vanhempien kunnioittaminen. Asiaa ei millään tavalla kyseenalaistettu, vaan sen katsottiin kuuluvan itsestään selvänä asiana perheiden elämään. Lähes yhtä tärkeänä vastaajat pitivät rajojen asettamista. Rajojen asettaminen ja vanhempien kunnioittamiseen nivoutuvat kirjoituksissa toisiinsa. Useimmat vastaajat näkivät, että vanhemmilla on oikeus laittaa rajat lapsilleen ja lasten tehtävä on kunnioittaa vanhempien päätöksiä. Edellä mainitut seikat tulivat usein esille suomalaisen ja venäläisen kasvatuksen vertailun kautta.

Suomessa lapset ja aikuiset ovat samalla tasolla, mutta venäläisen kasvatuksen mukaan lapsia opetetaan lapsuudesta alkaen kunnioittamaan vanhempia

Tytär

...tyttäreni menee koulun jälkeen kotiin, tekee kotiläksyjä. Kun hän menee ulos, hän kysyy aina luvan. On olemassa kunnioitus minua kohtaan...

Äiti

... äidin ja tyttären välistä suhdetta pitäisi rakentaa niin, että äidillä on selkeä auktoriteettiasema.

Äiti

Kun tapaan suomalaisia, huomaan, etteivät he arvosta vanhempiaan, kuten venäläisessä kulttuurissa on tapana.

Tytär

Kirjoittajien mukaan venäläisessä kulttuurissa toisten huomioon ottaminen ja vastuu lapsista ja yleensä toisista ihmisistä on hyvin tärkeää. Kaikki äidit ja osa tyttäristäkin toivat asian esille. Sitä korostettiin jo kasvatustavoitteiden yhteydessä, mutta siitä mainittiin myös tietoisesti korostamalla molempien osapuolten vastuuta.

Pidämme itseämme enemmän vastuussa lapsistamme kuin tavallisesti suomalaisessa yhteiskunnassa...

Äiti

Keskustelemme lastemme kanssa lasten vastuusta, myös lasten vastuusta vanhemmistaan.

Äiti

Minä pidän venäläisissä siitä, että he ajattelevat toisia ihmisiä.

Tytär

Miltei kaikki vastaajat toivatkin esille toisista huolehtimisen ja perheenjäsenten väliset läheiset suhteet. He joko kirjoittivat asiasta suoraan tai toivat asian välillisesti esille kertoessaan perheen kasvatuskäytännöistä, esimerkiksi tyttäret kuva-
tessaan vanhemmiltaan saamaansa tukea.

Jos minä en tee mitään lapseni hyväksi, en ole kiinnostunut hänen asioistaan, en hemmottele tai hauku häntä, silloin meidän läheisyys katoaa.

Äiti

...yleisesti äidit ovat siellä [Venäjällä] aina huolissaan omista lapsistaan, vaikka lapsella olisikin jo oma perhe.

Tytär

Ihanaa on vielä se, että minulla on täällä paljon kavereita ja äiti, jonka kanssa meillä ei ole ongelmia....

Tytär

Venäläisessä kulttuurissa lapsia pyritään kasvattamaan ohjaamalla, neuvomalla ja keskustelemalla heidän kanssaan. Tärkeitä päätöksiä ei tehdä ennen kuin asiaa on pohdittu perheessä. Lapsien odotetaan kuuntelevan vanhempiaan ja tekevän heidän tahtonsa mukaisesti. Lapsille asetetaan rajoituksia eikä rangaistusten käyttöä pyritä täysin välttämään.

Kun tulee vaikka pienikin ongelma, me puhumme, keskustelemme ja pohdimme.

Äiti

Hän ei pelkää rangaistuksia tai jonkin menettämistä, sillä hän haluaa säilyttää hyvät suhteet [vanhempiin].

Äiti

Kaikissa äitien ja tyttärien kirjoituksista mainittiin itsenäisyys ja riippumattomuus. Se oli kasvatukseen liittyvä seikka, jonka kaikki venäläistaustaiset vastaajat olivat huomioineet Suomessa asuessaan. Osa vastaajista näki piirteen vain kielteisessä merkityksessä ihmetellen suomalaisnuorten suurta itsenäisyyden ja riippumattomuuden määrää. Osa kertoi itsenäisyyteen kasvattamisen sisältyvän myös venäläiseen kasvatukseen.

Minä en pidä siitä, että suomalaiset lapset viettävät paljon aikaa itsenäisesti.

Äiti

Jo pienestä pitäen [suomalaiset] lapset ovat itsenäisiä.

Tytär

[Suomalaiset] vanhemmat yrittävät opettaa heille[lapsille] itsenäisyyttä jo lapsuudesta lähtien.

Tytär

Vastaajaperheiden nuoret eivät kuitenkaan olleet äitien eikä tyttärien mielestä samalla tavalla itsenäisiä tai riippumattomia kuin suomalaiset nuoret.

9.1.2 Äitien ja tyttärien eriäviä näkemyksiä kasvatuksesta

Yleisesti ottaen äitien ja tyttärien näkemykset kasvatuksesta olivat yhteneviä, mutta muutamat tyttäret kertoivat kuitenkin esiintyneistä ristiriidoista. Selvimpänä erimielisyyttä aiheuttavana asiana tytöt pitivät heidän rajoittamistaan. Vanhemmat olivat puuttuneet muun muassa kotiintuloaikoihin ja yökyläilyyn.

Kotiintuloajat eivät ole [suomalaisille] riittelyn aihe, koska monet vanhemmat ovat tottuneet esimerkiksi yövierailuihin, jota minun mielestäni venäläisessä kulttuurissa ei niinkään ymmärretä

Tytär

...äiti vielä kolme vuotta sitten rajoitti kotiintuloaikaa. Sen takia me riitelimme...

Tytär

...vanhemmat ovat vanhanaikaisia ja rajoittavat lapsiaan liikaa.

Tytär

Muutamista kirjoituksista voitiin havaita, että äideillä ja tyttärillä on erilaisia näkemyksiä muun muassa nuorten vapaa-ajanvietosta, käyttäytymistavoista ja tyttärien pukeutumisesta. Nuorilla oli halu pukeutua suomalaisnuorten tapaan ja mennä viettämään aikaa kaupungille koulun jälkeen. Vanhemmat eivät tätä hyväksyneet. Tyttäret olivat tuoneet mielipiteensä asioista julki, mutta he kuitenkin toimivat vanhempien ohjeiden mukaan. Yhdessä tapauksessa tytär taas olisi halunnut viettää juhlapyyhiä venäläisten tapojen mukaan äänekkäästi, mutta äiti oli kieltänyt sen sopimattomana suomalaiseen kulttuuriin. Samoin äiti oli kieltänyt tyttärtään puhumasta liian kovalla äänellä ulkona.

Keskustelemme paljon lasten kasvattamisesta perheessä. Lapset sanovat, että vanhempien ei tarvitse häiritä heidän elämäänsä, ym. Lapset valitsevat oman tiensä, käytöstavat, käsityksiä. Esimerkiksi saako juoda olutta, tupakoida, pukeutua huolittelemattomasti, yöpyä kodin ulkopuolella jne. Venäläisessä perheessä, esim. meidän, paljon asioita on kielletty (niin sanottu ”meille se ei käy”).

Äiti

Usein me olemme eri mieltä siitä, miten pitäisi puhua ulkona. Äiti muistuttaa, että suomalaiset eivät huuda ja minulle pitäisi puhua hiljaa.

Tytär

Myös yksi äiti kirjoitti asiasta, mutta esitti ristiriitojen johtuneen tyttären murrosiästä, ei Suomessa asumisesta tai suomalaisesta kulttuurin vaikutuksesta.

9.1.3 Suomalaisen ja venäläisen kasvatuksen vertailua

Suomalainen kasvatus nähtiin kaikkien vastaajien kirjoituksissa erilaisena kuin venäläinen. Suurimmat erot liittyivät vanhempien kunnioittamiseen, vanhempien ja lasten välisiin suhteisiin, itsenäisyyteen ja vanhempien ja lasten väliseen keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin. Erään äidin näkemyksen mukaan Suomessa ei ole aikaa tai halua kasvattaa lapsia kunnioittamaan vanhempiaan. Äitien niin kuin muutamien tyttärienkin mukaan Venäjällä lapsia kasvatetaan pienestä pitäen kunnioittamaan vanhempiaan.

Ajattelen, että se [suomalainen kasvatus] eroaa kovasti venäläisestä kasvatuksesta.

Äiti

On olemassa kunnioitus minua kohtaan, mikä puuttuu joltakulta suomalaiselta lapselta.

Äiti

Suomalaiset lapset ja aikuiset ovat samalla tasolla.

Tytär

Neljä äitiä ja neljä tytärtä toi esille suomalaisten lasten ja nuorten itsenäisyyden, riippumattomuuden ja vapauden. Itsenäisyys näkyy esimerkiksi siinä, että lapset ja nuoret tekevät itsenäisesti päätöksiä, viettävät aikaansa koulun jälkeen kaupungilla tai saavat kirjoittajien mukaan tehdä melkein mitä vain. Suomalaiset nuoret voivat pukeutua niin kuin haluavat ja heidän sallitaan ottavan lävistyksiä. Nuorten

kotiintuloajoista ei olla kovin tarkkoja. Suomalaisnuoret voivat myös itsenäistyä vanhemmistaan heti täysi-ikäisiksi tultuaan.

Suomalaiset äidit opettavat lapsiaan olemaan itsenäisiä ja tekemään tärkeitä päätöksiä ilman toisten ihmisten apua.

Tytär

Täytettyään 18 vuotta lapsi on vapaa muuttamaan kotoa. Luulen, että se väärin, koska kaikki eivät ole itsenäisiä 18-vuotiaana.

Äiti

...Niin kauan kuin lapsi asuu kotona ja vaikka hän olisi jo täysi-ikäinen, kotona eletään vanhempien sääntöjen mukaisesti. Suomessa taas tuntuu siltä, että täysi-ikäisyys avaa ne viimeisetkin ovet vapautteen.

Tytär

Minä en pidä siitä, että suomalaiset lapset viettävät paljon aikaa itsenäisesti. Koulun jälkeen he eivät mene kotiin, niin kuin meidän lapset, vaan kävelevät tunteja kaupungilla, käyvät kaupoissa isoina porukoina. Tästä syntyy erilaisia päihdeongelmia. Jollakulla on lävistetty kaikki mahdolliset paikat. Mitä ajattelevat äidit, onko kaikki heille samantekevää?

Äiti

Suomalaisnuorten itsenäisyys tuotiin esille usein kielteisessä merkityksessä. Yksi äiti näki siinä myös myönteisen puolen pitäen sitä hyvänä ominaisuutena. Muutama äiti kirjoitti itsenäisyyteen kasvattamisen kuuluvan myös venäläiseen kasvatukseen. Lasten halutaan kasvavan itsenäisiksi ihmisiksi yhteiskunnassa. Heidän ei kuitenkaan tule irrottautua kokonaan perheyhteisyydestä yksin pärjääviksi naisiksi.

Venäläiset äidit ymmärtävät itsenäisyyttä eri tavalla kuin suomalaiset äidit.

Äiti

Suomalaisilla on hyvä ominaisuus. Se on itsenäisyys. Se aivan kuin leijailee joka puolella ympärillä.

Äiti

Venäläiset äidit haluavat kasvattaa tyttärensä vahvoiksi ja itsenäisiksi, mutta samalla pehmeiksi ja läheisistään huolehtiviksi.

Äiti

Muutama äiti piti suomalaisia lapsia vaativina. Äitien mukaan Suomessa nuorilla on runsaasti rahaa, jota he voivat käyttää suhteellisen vapaasti. Heistä kahta äitiä kummastutti se, että vanhemmat saattoivat maksaa nuorelle kotitöiden tekemistä.

9.2 Perheen merkitys

Tähän tutkimukseen osallistuneiden kirjoituksissa voidaan nähdä runsaasti perhekeskeisyyttä. Kaikki vastaajat mainitsivat perheen ainakin jossakin muodossa. Perheeseen liitettiin myönteisiä seikkoja ja jokainen tytär korosti perheen ja vanhempien suurta merkitystä elämässään. Vanhemmat neuvoivat, ohjasivat ja tukivat tyttäriään. Heidän kanssaan keskusteltiin ja pohdittiin koulu-, opiskelu- ja ammatinvalinta-asioita. Vanhemmat auttoivat vaikeissa tilanteissa ja neuvoivat, kuinka suhtautua erilaisiin elämässä vastaan tuleviin asioihin. Vanhempien tuki oli tärkeää nuorelle myös perheestä itsenäistymisen jälkeen.

Meidän perheessä arvostetaan vanhempien neuvoja, varsinkin ennen tärkeitä valintoja. Vanhemmat neuvovat lapselle mikä on hänelle parasta, koska vanhemmilla on enemmän kokemusta kuin lapsella. Minun perheessäni tavallisesti äiti neuvoo minua.

Tytär

Kun tulee vaikka vain pieni ongelma, me puhumme, keskustelemme, pohdimme. Yhteisymmärrys ei synny äkkiä tai itsestään.

Äiti

Vanhin tytär, joka on asunut jo pitkään erillään, pyrkii pitämään yllä läheisiä suhteita perheeseen. Hän ei pyydä koskaan rahallista apua, mutta tarvitsee jatkuvasti psykologista tukea.

Äiti

Perhe ja vanhemmat nähtiin turvan ja tuen antamisen lisäksi rajojen asettajana. Lapsilla oli tarkat kotiintuloajat, lasten oli syötävä kotona ja huolehdittava läksyistä. He eivät saaneet kuljeskella kaupungilla ilman lupaa. Kaksi vastaajista toi myös esille, ettei nuoren ollut hyvä viettää pitkää aikaa päivässä tietokoneen ääressä. Useat tytöt totesivat, että kotona oli voimassa vanhempien laatimat säännöt, joita noudatettiin.

...kotona eletään vanhempien sääntöjen mukaisesti.

Tytär

Kaikki äidit ja useat tyttäret sivusivat kirjoituksissaan erityisesti äidin merkitystä perheessä ja kasvatuksessa. Kirjoittajat näkivät, että erityisesti äidin tehtävä oli auttaa, neuvoa, ohjata ja tukea lapsiaan. Heidän tuli opettaa sosiaalisia taitoja ja kasvattaa onnellisia ja itsenäisiä lapsia. Äitien piti olla selvillä, mitä ympärillä tapahtui. Heidän täytyi olla kiinnostuneita lastensa asioista ja ymmärtää lasten ongelmia. Äideillä oli oikeus hemmotella lapsiaan. Ennen kaikkea äidit olivat mallina ja esimerkkinä lapsilleen ja heillä oli suuri kasvatustavastuu. Joku äiti tosin arveli, ettei kasvatustavastuu ollut juuri muuttanut lasta, vaan lapsen oma luonne vaikutti suuresti kasvamiseen.

Tytär havainnoi joka päivä äitiä, joskus hän yrittää jäljitellä äitiä.

Äiti

Minun perheessä tavallisesti äiti neuvoa minua ja tukee aina vaikeissa hetkissä.

Tytär

Koska nuorten ja vanhempien kulttuurit ovat erilaisia, sattuu heidän välillään yhteentörmäyksiäkin. Osittain näkemuserot johtuivat murrosiästä ja nuoren normaaleista itsenäistymispyrkimyksistä. Osa liittyi nuorten vanhempiaan voimakkaampaan suomalaiskulttuurin omaksumiseen. Selviytymiskeinoksi ristiriitatilanteissa yksi tytär näkee molemminpuolisen ymmärtämisen.

Kulttuurisissa yhteentörmäyksissä lapset odottavat vanhemmilta ymmärrystä, vaikka hekin yrittävät ymmärtää vanhempiaan. Kompromisseista sopiminen on hyvä neuvo kaikille perheille.

Tytär

Yksi äiti pohti, että oliko hän viettänyt liikaakin aikaa perheen kanssa. Olisiko nyt aika kehittää myös itseään?

9.3 Venäläisen kulttuurin tapoja, arvoja ja periaatteita

Sekä äitien että tyttärien kirjoituksissa viitattiin hyvin usein venäläiseen kulttuuriin. Sitä verrattiin suomalaiseen kulttuuriin ja todettiin, että suomalainen ja venä-

läinen kulttuuri eroavat toisistaan suuresti. Venäläisessä kulttuurissa läheiset ihmissuhteet, varsinkin perheenjäseniin, ovat tärkeitä. Ystävillä on myös suuri merkitys. Heihin tukeudutaan, heidän kanssaan iloitaan ja surraan. Ihmissuhteisiin liittyvä läheisyys ja kosketus nähtiin olennaisena osana venäläistä kulttuuria.

Meillä ei tarvita psykologia, jos meillä on ystäviä.

Äiti

Meillä on erilainen kulttuuri, me tarvitsemme jatkuvaa läheistä kosketusta.

Äiti

Puolet kirjoittajista toi esille venäläiseen kulttuuriin kuuluvan vastuun läheisistä. Eivät vain vanhemmat vastaa lapsistaan, vaan myös aikanaan lapset vanhemmistaan. Venäläisessä kulttuurissa huolehditaan toisista ja autetaan muita, jopa ventovieraita ihmisiä. Muutama äiti ihmettelikin kirjoituksessaan, miksi oppilaat suomalaisessa koulussa eivät auta toisiaan. Toisten huomioon ottaminen elämässä, toisen ihmisen mielipiteitten kunnioittaminen sekä hyvät tavat ja kohteliaisuus nähtiin kirjoituksissa venäläiseen kulttuuriin olennaisesti kuuluvina asioina.

Muutama tähän tutkimukseen osallistunut kirjoittaja toi esille myös venäläisten suomalaisia selvästi suuremman emotionaalisuuden. Venäläiseen perhekulttuuriin kuuluu keskusteleminen ja asioiden pohtiminen ja käsitteleminen yhdessä.

[Suomalaisissa] perheissä on vähän emotionaalista kontaktia eikä ole aikaa tai halua kasvattaa kohteliaisuuteen.

Äiti

...pidän venäläisestä kohteliaisuudesta.

Tytär

Vastaajien mukaan Venäjällä miehen ja naisen rooleissa on selviä eroja Suomeen verrattuna, tosin ei yhtä jyrkkiä kuin aikaisemmin. Parin kirjoittajan mielestä miehen kuuluu ansaita rahaa ja huolehtia perheen elannosta. Nainen huolehtii kodista: hän laittaa ruokaa ja keskustelee lasten kanssa. Äiti on jopa valmis uhrautumaan perheen edestä.

Eräs tytöistä näki selkeän eron suomalaisten ja venäläisten käyttäytymisessä. Suomalaisten hiljainen keskustelutapa ja rauhallisuus poikkeavat venäläisten kanssakäymisen tavoista ja mentaliteetista. Tytön mukaan venäläiseen kulttuuriin kuuluu juhlia iloiten ja äänekkäästikin.

Olen asunut Suomessa 7 vuotta, mutta kotona pidetään kiinni meidän [venäläisten] tavoista.

Tytär

...minulle on ikävä sen takia, että suomalaisilla ja venäläisillä on erilaisia käsityksiä siitä millaisen elämän pitäisi olla. Me totuimme elämään, jossa on paljon tapahtumia...

Tytär

Venäläisen ja suomalaisen kulttuurin eroavaisuus tulee kirjoitusten perusteella esiin niin ihmisten arvoissa kuin käyttäytymistavoissakin. Äitien ohella tyttäret olivat tehneet samanlaisia huomioita.

9.4 Venäläisenä suomalaisessa yhteiskunnassa

9.4.1 Suomalainen yhteiskunta

Monet vastaajat, varsinkin tytöt kirjoittivat, että Suomessa kaikki on hyvin erilaisinta kuin Venäjällä. Kirjoittajien mielestä suomalainen ja venäläinen kulttuuri ja mentaliteetti poikkeavat toisistaan suuresti.

Vaikka Venäjä on Suomen naapurimaa, kulttuurierot ovat huimat. Sitä kautta lastenkasvatuskin eroaa maiden välillä.

Tytär

Eläminen Suomessa on rauhallista ja turvallista. Varsinkin tyttäret (kolme kirjoittajaa) toivat tämän esille mainiten, ettei Suomessa tarvitse pelätä illallakaan. Kahden tytön mielestä Suomessa on liian rauhallista, ei tapahdu mitään.

Vielä kauan Venäjältä muuton jälkeen säilyi pimeällä kulkemisen pelko, siksi äiti rajoitti kotiintuloaikoja.

Tytär

Täällä koulussa on helpompi opiskella. Ihmiset ovat ystävällisempiä ja rauhallisempia. Täällä ihminen ei joudu koskaan asumaan ulko-

na. Ruoan laatu on parempi. Ja on paljon mahdollisuuksia viettää aikaa rauhallisessa puistossa. Täällä niitä on paljon.

Tytär

Yksi äiti mainitsi suoraan hyvät suomalaiset lapsille ja perheille suunnatut sosiaalilutet. Jotkut kirjoittajat näkivät, että ihmiset Suomessa ovat tasa-arvoisia ja heitä arvostetaan niin perheissä kuin suomalaisessa yhteiskunnassakin. Lisäksi yksi äiti ja yksi tytär kirjoittivat hyvin järjestetystä vanhustenhuollosta: Suomessa yli 60-vuotiaiden on hyvä elää.

Suomessa on olemassa paljon hyvää. Tarkoitan hyviä lakeja ja palveluja. Täällä ihmistä arvostetaan enemmän kuin Venäjällä. Täällä on enemmän hyödykkeitä, kaikki on yksinkertaista ja järjestyksessä.

Tytär

Useat kirjoittajat toivat esille, että Suomessa ihmisillä on enemmän rahaa ja mahdollisuuksia kuin Venäjällä. Suomen ja Venäjän välillä ilmenevää hyvinvointieroaa yksi tytär kuvasi sillä, että Suomessa hän ei ollut nähnyt koskaan rahaa kerjääviä lapsia niin kuin oli nähnyt Venäjällä. Tyttären mukaan kukaan ei joudu Suomessa asumaan ulkona eikä täällä ole niin köyhiä ihmisiä kuin Venäjällä.

9.4.2 Eläminen ja tulevaisuus suomalaisessa yhteiskunnassa

Kaikki kirjoittajat yhtä tyttärtä lukuun ottamatta näkivät tulevaisuutensa jossakin muodossa Suomessa. Kyseinen tytär kirjoitti, ettei aio asua koko elämänsä Suomessa, koska täällä kaikki asiat on järjestetty niin hyvin, että se on liian yksinkertaista, rauhallista ja tapahtumaköyhää hänelle. Kenelläkään muulla ei ollut aikeita muuttaa pois Suomesta.

Sanon heti, että Suomessa minulla on paljon parempi elämä kuin Venäjällä. En osaa selittää kaikkea, mutta mä tunnen, että elämä täällä on turvallinen ja minua odottaa hyvä tulevaisuus.

Tytär

Ennen Suomeen muuttamista minä keskustelin tyttären kanssa tämän maan hyvistä puolista.

Äiti

Useimmat kirjoittajat näkivät itsensä maahanmuuttajina. Heillä oli maahanmuuttajan rooli. Maahanmuuttajuuden vaikutukset tulivat ilmi muutamissa kirjoituksissa. Moni vastaaja käytti ilmaisua ”ennen ja jälkeen maahanmuuton”. Eräs äiti harmittelee sitä, etteivät vanhemmat aina ymmärrä maahanmuuton aiheuttamia muutoksia perheessä.

Harmi, että äidit pilaavat usein äidin ja tyttären välisiä suhteita, kun eivät halua ymmärtää maahanmuuton myötä muuttuneita olosuhteita, eivät ajattele sitä, että he valitsivat itse lapsilleen maahanmuuttajan elämän. Aikuiset luulevat, että vain heillä on suuria, aikuisten ongelmia ja lasten ongelmat ovat mitättömiä. Mutta heidän iässään jokainen ikävä tapaus näyttää katastrofilta.

Äiti

Koulunkäynnin ja opiskelun toi jossakin muodossa esille neljä äitiä ja kolme tytärtä. Opiskelua pidettiin yleisesti tärkeänä asiana, mutta koulukulttuurissa nähtiin eroja Suomen ja Venäjän välillä. Toisaalta suomalainen koulu nähtiin helppona muun muassa vähäisen työmäärän vuoksi, toisaalta kilpailu oppilaiden välillä oli kovaa ja jokainen ajatteli vain itseään.

...Koululaisilla ei ole isoa työmäärää, lapset käyvät mielellään koulua. Venäjällä opiskelu on liian intensiivistä.

Äiti

Kun minun tyttöni opiskelivat yläasteella, he kertoivat usein, että luokkakavereiden välillä on kova kilpailu. Luokkakaverit eivät ikinä auta toisiaan, jos joku ei ymmärrä oppitunnilla tai jossakin elämän tilanteessa. Jokainen on valmis nauramaan toisen pienille erehdyksille ja ajattelee vain omia arvosanojaan.

Äiti

Tyttärien tuttavapiiriin kuului sekä suomalaisia että venäläisiä ihmisiä. Suurin osa tuttavista oli venäläisiä ja lähimmät ystävät pääasiassa venäläisiä. Yksi tytöistä kirjoitti olevansa tekemisissä vain venäläisten kanssa.

”Tytöllä on paljon kavereita, myös suomalaisia.

Äiti

”Minä olen kanssakäymisissä suomalaisten kanssa harvoin.”

Tytär

”Olen kanssakäymisissä vain venäläisten kanssa.”

Tytär

Muutamissa kirjoituksissa viitattiin tulevaisuuteen suomalaisessa yhteiskunnassa muun muassa ammatinvalinnan ja opiskelun kautta. Eräs äiti toivoi, että hänen tyttärensä avioituisi venäläisen miehen kanssa. Yksi tytär kertoikin seurustelevansa venäläisen pojan kanssa.

Äitinä minä toivon, ...että hän [tytär] löytää venäläisen miehen, johon voi luottaa ja joka tukee, auttaa ja ansaitsee rahaa.

Äiti

Kirjoittajat näkivät siis tulevaisuutensa Suomessa, mutta säilyttäen siteet omaan identiteettiseen ryhmäänsä ja kunnioittaen tämän ryhmän arvoja.

9.4.3 Sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan

Sopeutumisesta Suomeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan mainittiin jossakin muodossa seitsemässä kirjoituksessa. Suuria ongelmia sopeutumisessa ei tuotu esille, vaikkakin muutama kirjoittaja mainitsi työlääksi kahden kulttuurin yhdistämisen ja yksi ikävän Venäjälle. Yksi tyttö kirjoitti tuntevansa itsensä ulkopuoliseksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Hän tuntee itsensä hyvin venäläiseksi kertoen sisäistäneensä syvällisesti venäläisen kulttuurin. Tytär näkee suomalaisen ja venäläisen kulttuurin ja elämäkatsomuksen eroavan suuresti toisistaan, joten eläminen venäläisenä venäläisin arvoin tuntuu raskaalta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Minulla ei ole erikoisia ongelmia suomalaisessa yhteiskunnassa, vaikka meidän kulttuurimme ovat erilaisia.

Tytär

Harmi, että minulla on täällä [Suomessa] ikävä.

Tytär

Suomalaisessa ympäristössä tunnen itseni ulkopuoliseksi.

Tytär

Yhdellä työllä oli ollut vaikeuksia heti muuton jälkeen, koska hän ei ollut ymmärtänyt ihmisten erilaisuutta. Opittuaan hahmottamaan ympäristön käyttäytymistavat ja odotukset, hänen elämänsä suomalaisessa yhteiskunnassa oli helpottunut.

Heti muuton jälkeen...minulla oli vaikein elämän vaihe. En tiennyt, että ihmiset voivat olla sellaisia. Ensimmäisessä vuodessa opin puolustamaan itseään ja käyttäytymään sopivalla tavalla.

Tytär

Yksi tyttö kirjoitti, että hyvä apu sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan oli pääsy maahanmuuttajaluokkaan. Siellä suomen kielen opiskeleminen oli helppoa ja kivaa ja ongelmiin sai tulkin tai opettajan apua. Vastaajien näkemyksen mukaan kontaktit toisiin samanikäisiin lapsiin ja nuoriin nopeuttaa ja helpottaa sopeutumista. Optimismi ja yleensä positiivinen ajattelu sekä ennen kaikkea vanhempien nuorilleen antama tuki auttavat kirjoittajien mielestä sopeutumisessa suomalaiseen kulttuuriin.

Tärkeintä oli aikuisten tuki, kun olit juuri muuttanut ja kaikki oli vielä vierasta.

Tytär

Samanikäisten lasten kanssa yhdessä olemisella on suuri rooli, jotta maahanmuuttaja oppii paremmin ja nopeammin ymmärtämään kieltä ja kulttuuria.

Tytär

Sopeutumisesta erojen huomaamisen kautta kertoo yhden äidin teksti, jossa hän kirjoittaa tyttärellään olleen aluksi ongelmia, kun tytär menetteli äidin ohjeiden mukaan ja erottui liikaa muista. Äiti oli neuvonut tyttärtään opiskelemaan kovasti, pyrkimään hyviin tuloksiin harrastuksissa ja menestymään muita paremmin. Äidin mukaan Suomessa ei ole tapana erottua joukosta. Toisen äidin neuvo sopeutumiseen on elää ”tässä ja nyt” -periaatteella.

9.4.4 Negatiivisia kohtaamisia

Neljä kirjoittajaa, kaksi äitiä ja kaksi tyttärtä, toivat esille negatiivisia kokemuksiaan Suomessa. Vastaajista kolme kertoi, että he tai heidän perheenjäsenensä olivat - kirjoittajien sanoin - kohdanneet rasismia Suomessa asuessaan. Toinen tytöistä oli joutunut tilanteeseen, jossa suomalaiset tytöt olivat pahoinpidelleet venäläisiä tyttöjä. Toisen tytön kanssa ei ollut haluttu ystäväystyä, koska hän oli venäläinen.

Kahdessa kirjoituksessa tuotiin esille, että venäläisiä nuoria haukutaan Suomessa - ainakin jossakin vaiheessa - ”ryssiksi” ja venäläistyttöjä huoriksi.

Joskus tapahtuu, että suomalaiset käyttäytyvät väärin ulkomaalaisia kohtaan.

Tytär

Jos jotakin ikävää tapahtuu, se johtuu siitä, etteivät kaikki ihmiset ole sivistyneitä. Itse ei tarvitse käyttäytyä samalla tavalla.

Äiti

Tytär, joka kavereineen oli joutunut pahoinpitelyn kohteeksi, ajatteli, että asiat elämässä sujuvat hyvin, jos ihmiset tajuavat kaikkien olevan tasa-arvoisia. Lisäksi yhden äidin näkemyksen mukaan Venäjällä on enemmän rasismia kuin Suomessa.

9.5 Muita äitien ja tyttärien ajatuksia ja näkemyksiä

Monilla äideillä oli selkeitä toiveita tyttäriensä ja heidän elämänsä suhteen. Useat heistä toivoivat, että tyttäret olisivat hyviä ja uutteria ihmisiä, he olisivat valmiita auttamaan toisia ja osaisivat rakastaa. Muutamat äidit kirjoittivat toivovansa tyttäriensä kasvavan naisellisiksi naisiksi, jotka uskaltaisivat olla sekä heikkoja että vahvoja. Kaksi äitiä halusi tyttärien näkevän ihmisten hyvät puolet ja olevan kiittollisia hyvistä asioista. Lisäksi muutamien äitien toiveena oli, että tyttäret lukisivat hyviä ja kehittäviä kirjoja. Äidit eivät halunneet tyttäriensä kiinnittävän huomiota elämän huonoihin puoliin, olevan pitkävihaisia, oppivan huonoja tapoja tai istuvan tietokoneen ääressä kaikkea vapaa-aikaansa. Joidenkin äitien mielestä oli tärkeää syödä terveellisesti ja huolehtia terveydestä. Kahden äidin mielestä ei ollut hyvä syödä valmisruokia. He arvostivat kotona tehtyä ruokaa.

Jopa tyttären kavereiden valinnassa on suuri vaikutus sillä, miten häntä on kasvatettu lapsuudesta saakka.

Äiti

Haluaisin, että heillä [tyttärillä] olisi keskinäistä avunantoa, ystäväpiiri ja tukea.

Äiti

Muutamat kirjoittajat mainitsivat erityisesti äidin ja tyttären välisen suhteen. Yhteys ja luottamus äidin ja tyttären välillä oli hyvin tärkeää. Äidit pitivät äiti-tytär -suhdetta erikoislaatuisena mainiten, että sitä täytyy tietoisesti kehittää. Myös tyttä-

rien kirjoituksista voidaan päätellä juuri äiti-tytär -suhteen olevan perheessä erityisen kiinteä.

Minä luotan tyttäreeeni, hänen järkeensä ja tunteisiinsa, hän ymmärtää minua todella hyvin. Onneksi meidän käsityksemme naisten ja ihmisten onnesta ovat samanlaisia.

Äiti

Onnelliseksi nainen voi tulla erään äidin mielestä vain siinä tapauksessa, että hän on hyvä ja antelias. Yhden tyttären mukaan uskominen, että elämä on ihanaa, voi tehdä ihmisen onnelliseksi. Eräs tytär oli pohtinut rakkauden merkitystä. Hän uskoi saavansa enemmän rakkautta kotonaan kuin suomalaiset lapset. Tästä johtuen hän uskoi suomalaisten lasten suhtautuvan kylmästi kanssaihmiisiin.

9.6 Tyypittely

Äidin kertomus

Minä muutin Pietarista Suomeen seitsemän vuotta sitten mieheni ja tyttäreni kanssa inkerinsuomalaisena paluumuuttajana. Me odotimme muutaman vuoden ajan muuttolupaa ja opiskelimme sinä aikana suomen kieltä. Minun äitini osasi puhua suomea lapsuudessaan, mutta isäni oli venäläinen ja kotikielemme oli venäjä. Kielen opiskelu ilman käyttömahdollisuuksia ei sujunut helposti ja Suomeen muuttaessamme suomenkielen taitomme oli melko heikko.

Muuton jälkeen elämä tuntui mielenkiintoiselta: uusi maa, uusi kaupunki, uusi asunto. Tytär pääsi heti kouluun maahanmuuttajaluokkaan, jossa hän opiskeli suomea ja tutustui suomalaiseen kouluun. Valitettavasti minä ja mieheni emme päässeet heti suomenkielen kurssille. Me kaikki kolme halusimme rakentaa Suomessa uuden tuttavapiirin. Tutustuimme asioita hoitaessamme pariin venäläiseen perheeseen, mutta tietysti kaipasimme Venäjälle jääneitä ystäviämme ja sukulaisiamme. Osan suomalaiseen yhteiskuntaan liittyvästä tiedosta saimme uusien perhetuttavien kautta, osan sosiaalitoimistossa. Heikolla kielitaidolla oli vaikeaa hankkia tietoja Suomesta ja kotoutua uuteen maahan. Usein asioita hoitaessani huonolla suomen kielen taidollani minulle tuli tunne, etten ollut aikuinen ja järkevä ihminen, vaan tyhmä ja avuton lapsi.

Koska suomalainen yhteiskunta oli vieras, kielitaitomme heikko ja meillä vähän kontakteja suomalaisiin, oli vaikeaa vastata tyttären kysymyksiin. Hänellä oli paljon kysyttävää, koska hänellekin kaikki oli vierasta sekä koulussa että suomalaisessa ympäristössä. Onneksi tytär oli jo riittävän iso ymmärtämään, että myös vanhemmat opettelivat uutta ja tilanne oli väliaikainen.

Puoli vuotta muuttomme jälkeen pääsimme mieheni kanssa kielikurssille. Tytär auttoi meitä oppimaan suomea, me autoimme häntä tekemään läksyjä selittämällä oppiaineita venäjäksi. Tässä vaiheessa tytär opiskeli jo tavallisessa luokassa. Alussa opiskelu koulussa oli hänelle vaikeaa kielen takia ja hän tarvitsi ymmärtämistämme ja tukeamme enemmän kuin koskaan ennen. Vähitellen koulunkäynti muuttui mukavaksi. Suomessa koulu on erilainen kuin Venäjällä. Täällä kuri ei ole niin tiukka ja työmäärä on pienempi kuin Venäjällä.

Keskustelin aikaisemmin usein tyttären kanssa siitä, oliko oikea ratkaisu muuttaa Suomeen ja miksi suomalaisten suhtautuminen venäläisiin oli niin negatiivinen. Tai miksi kavereita oli paljon, mutta ystävien löytäminen heidän joukostaan vaikeaa. Luulenkin, että tämä elämänvaihe teki minut ja tyttärenti hyvin läheisiksi toisillemme. Hyvät välit merkitsevät minulle todella paljon, koska olen huomannut, että suomalaisessa yhteiskunnassa vanhempien ja lasten välit ovat melko etäiset. Suomalaiset lapset ovat itsenäisiä ja joskus tulee sellainen ajatus, etteivät he tarvitse lähelleen toisia ihmisiä.

Vähitellen elämä on järjestynyt. Olen löytänyt töitä, ja tunne siitä, että syön toisen leipää, on hävinnyt. Vaikka mies on edelleen työtön, me pärjäämme melko hyvin. Meillä on ystäviä, joiden kanssa on mielenkiintoista viettää aikaa ja meillä on harrastuksia, jotka virkistävät elämäämme. Tänne on muuttanut useita sukulaisiamme ja pidämme yhteyttä myös Venäjällä asuviin läheisiin. Tytär päätti peruskoulun ja sai opiskelupaikan ammatillisesta oppilaitoksesta. Hänellä on paljon kavereita. Suurin osa heistä on venäläisiä, mutta joukossa on myös muutamia suomalaisia. Joskus tytär ihmettelee, miten suomalaisista ja venäläisistä voi tulla hyviä kavereita, vaikka heillä on niin erilaisia tapoja ja näkemyksiä.

Tyttären elämä ei ole täysin ongelmatonta. Joskus hän pyytää minulta apua tai tarvitsee vain kuuntelijaa. Me keskustelemme monenlaisista asioista. Joskus meille tulee ristiriitoja ja hän sanoo minulle suoraan, että elämä on nyt erilaista kuin minun nuoruudessani. Minä en aina ymmärrä häntä enkä sitä, että suomalaiset äidit antavat tyttäriensä olla ulkona myöhään illalla tai jäädä yöksi kavereiden luokse. Venäläisissä perheissä on paljon asioita, jotka eivät sovi. Me vanhempina pyrimme ohjaamaan nuoriamme oikeisiin asioihin antamalla vihjeitä, keskustelemalla ja ääritapauksissa pysymällä lujina vaatimuksissamme. Ristiriidoista huolimatta meillä on hyvät suhteet tyttären kanssa. Olen tyytyväinen siihen, että meillä on paljon yhteistä hänen kanssaan ja että hän arvostaa ihmisissä ja elämässä samoja asioita kuin minä.

Joskus pelottaa, että tyttarellemme saattaa aiheutua ongelmia siitä, että hänet on kasvatettu venäläisen kulttuurin mukaan. Varsinkin, kun rasismi venäläisiä kohtaan Suomessa on tavallista. Mutta me olemme venäläisiä äidinkieleltämme, kotimaaltamme, kulttuuriltamme ja mentaliteetiltamme. Suomalaiset ja venäläiset ovat erilaisia, meillä on erilainen kulttuuri ja erilaiset arvot. Vaikka halusimme itse muuttaa Suomeen ja viihdyimme Suomessa, tunnemme kuitenkin olomme mukavammaksi venäläisessä seurassa, jossa kaikki on selvää ja turvallista.

Tyttären kertomus

Minä olen muuttanut Suomeen seitsemän vuotta sitten yhdeksänvuotiaana äitini ja isäni kanssa. Vaikka äiti on inkerinsuomalainen ja isoisäni ja isoäitini puhuivat suomea, kukaan perheestämme ei osannut puhua suomea ennen muuttoa. Minä pääsin heti maahanmuuttajaluokalle, jossa suomenkielen opiskelu oli helppoa ja kivaa. Puolen vuoden kuluttua siirryin oman asuinalueeni kouluun, tavalliseen luokkaan, jossa onneksi oli koulunkäyntiavustaja. Äiti ja isä pääsivät suomen kielen kurssille vasta puolen vuoden kuluttua muutostamme.

Suomessa asuminen on mukavaa ja uskon että täällä minua odottaa hyvä tulevaisuus. Vaikka muutama vuosi sitten minulla oli vaikeuksia sekä koulussa että sen ulkopuolella heikon suomenkielen takia, sujuu kaikki nyt hyvin. Kotona me puhumme vain venäjää, meillä on venäjänkielisiä kirjoja ja katsomme venäjänkielisiä televisio-ohjelmia. Suurin osa minun ystäväistäni on Venäjältä muuttaneita ja myös meidän puhemiehemme on venäjä. Kun tapaan suomalaisia kavereita, puhun heidän kanssa ongelmitta suomea. Joskus elämässä tapahtuu tietysti hankaluuksia ja joku nimittelee minua ”ryssäksi”. Silloin on hyvä, että minulla on äiti, jonka kanssa voin puhua ongelmista ja joka auttaa minua vaikeissa hetkissä. Äiti rakastaa, lohduttaa ja tukee minua aina ja missä tilanteessa tahansa.

Joskus me riitelemme äidin kanssa sen takia, että äidillä on liian tiukat vaatimukset minun kohtaan. Esimerkiksi, kun käyn suomalaisten kavereiden kotona, näen, että heidän vanhempansa lupaavat heidän tehdä enemmän kuin venäläiset vanhemmat. Suomalaiset nuoret voivat yöpyä usein kavereidensa luona tai viettää paljon aikaa kaupungilla koulun jälkeen. He ovat itsenäisempiä ja tasa-arvoisempia vanhempiensa kanssa kuin venäläiset nuoret. Minä haluaisin myös viettää enemmän aikaa kavereiden kanssa tai syödä useammin McDonald’issa. Toisaalta suomalaiset nuoret on etäisempiä vanhempiensa kanssa. Joskus ajattelen, etteivät he kunnioita vanhempiaan eivätkä osaa ilmaista rakkauttaan. Sellaista en haluaisi olevan omassa perheessäni. Olen tyytyväinen omaan kasvatukseeni ja haluaisin antaa omille lapsilleni niin paljon rakkautta ja huomiota kuin olen saanut omasta perheestäni.

Päätin peruskoulun keväällä. Pohdimme viime talvena ammatinvalintaani yhdessä vanhempien kanssa. Vanhemmat neuvoivat minua ja lopulta päätin, että haen ammatilliseen oppilaitokseen. Pääsin kouluun ja nyt ajattelen, että koulun jälkeen voin vielä jatkaa opintojani tai mennä töihin. Joka tapauksessa jään asumaan Suomeen, sillä täällä minulla on parempi elämä kuin Venäjällä. Täällä on turvallista ja rauhallista. Suomessa ei myöskään ole niin köyhiä ihmisiä kuin Venäjällä ja ihmisiä arvostetaan täällä enemmän kuin Venäjällä. Suomalaiset ovat kuitenkin hyvin erilaisia kuin venäläiset. Heillä on erilainen mentaliteetti. He eivät puhu kovalla äänellä ja jouluakin pitää juhlia hiljaa. Kokonaisuudessaan suhtaudun suomalaisiin hyvin ja toivon, että he suhtautuvat minuun samalla tavalla.

10 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustehtävänä oli kuvata äitien ja tyttärien näkemyksiä ja kokemuksia kasvatuksesta ja kasvamisesta kahdessa kulttuurissa. Eläytymismenetelmällä kerättyjen kirjoitusten pohjalta saatu aineisto oli hyvin samansuuntaista molempien osapuolten kirjoituksissa. Yhteenvedossa ja johtopäätöksissä on haluttu tuoda lyhyesti esille teemojen sisällöt ja peilata niitä käytettyyn teoriaan.

Ensimmäisen luvun teemat esittelevät kasvatuksen ja kasvamisen varsinaisia kokemuksia ja näkemyksiä. Perheessä käytettävä kasvatuskulttuuri nousee omasta kulttuurisesta taustasta, jota kuvataan toisessa luvussa esittelemällä venäläisen kulttuurin tapoja, arvoja ja periaatteita. Neljäs luku kuvaa elämistä venäläisenä suomalaisessa yhteiskunnassa. Maahanmuuttajuus, kokemukset ympäröivästä yhteiskunnasta ja sopeutuminen siihen ovat teemoja, jotka vaikuttavat vääjäämättä kasvatukseen. Viimeisessä luvussa ei esitellä yhtä erityistä teemaa, mutta siinä tuodaan esille vielä muutamia kirjoituksissa esiintyneitä kasvatukseen liittyviä ajatuksia.

Kasvatukseen ja kasvamiseen liittyviä näkemyksiään ja kokemuksiaan venäläistaustaiset äidit ja tyttäret toivat julki kertomalla kasvatuskokemuksistaan omassa perheessään ja vertailemalla suomalaista ja venäläistä kasvatuskulttuuria toisiinsa. Tutkimustuloksissa esiin nostetut teemat menevät osittain päällekkäin. Tutkimuksessa kuvataan kasvatusta ja kasvatuskokemusten lisäksi kulttuuriin kiinteässä yhteydessä olevaa kasvuympäristöä.

Moni äiti mainitsi, ettei tuntenut suomalaista kasvatusta kovin hyvin. Heillä voi päätellä olevan vähäisiä kontakteja suomalaisiin vanhempiin ja ehkäpä koko suomalaiseen kasvatuskulttuuriin. Tyttäret olivat kuitenkin tekemisissä ikäistensä kanssa esimerkiksi koulussa, joissa myös opetus ja kasvatusta tapahtuivat suomalaisin arvoin. Tutkimuksessa ei näkynyt suuriakaan ristiriitoja äitien ja tyttärien näkemysten välillä. Ehkä kummatkaan osapuolet eivät tuoneet näitä esille, vaan keskittyivät vertailemaan suomalaista ja venäläistä kasvatusta keskenään. Tämä voidaan nähdä myönteisenä ja siitä voidaan edelleen päätellä, etteivät äidit ja tyttäret eläneet vastakkainasettelutilanteessa.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että jokainen tähän tutkimukseen osallistunut identifioi itsensä ensisijaisesti venäläiseksi. Kaikkien perheiden kotikielenä oli venäjä. Tutkimukseen osallistuneesta kymmenestä kirjoittajasta kahdeksan käytti kirjoituksessaan venäjän kieltä. Kirjoituksissa oli myös runsaasti mainintoja venäläisestä kulttuurista ja arvoista. Iskaniuksen tutkimustulos kielen ja identiteetin yhteen nivoutumisesta tukee tässä tutkimuksessa saatua tulosta. Iskanius (2006, 175) on todennut, että ”mitä enemmän ja useammin perheessä ja ystävien kanssa käytettiin venäjää, sitä vahvempi oli myös venäläinen identiteetti”.

Äitien ja tyttärien tuottamissa teksteissä käsiteltyjen seikkojen pohjalta voidaan tehdä johtopäätös, että kasvatuksessa sekä venäläistaustaisille äideille että tyttärille oli tärkeää yhteisymmärrys, molemminpuolinen auttaminen, puhuminen, keskusteleminen ja asioiden yhdessä pohtiminen. Perheen merkitys, vanhempien kunnioitus ja rakkaus, rajojen asettaminen, äidin ja tyttären välisten suhteiden kehittäminen, luottamus, kompromissit, aikuisten tuki ja vanhempien vastuu lapsista ja lasten vastuu vanhemmista sisältyvät vastaajien mielestä keskeisesti kasvatukseen.

Kasvatus perheissä näyttää kirjoitusten perusteella tapahtuvan venäläisen kulttuurin ja venäläisten arvojen mukaan. Monikulttuurisen kasvatustyön ongelmat eivät näkyneet selkeästi. Asetelma oli paremminkin venäläinen kasvatus – suomalainen kasvatus, ei perheen sisäiset kasvatuskäsitteisiin tai -käytäntöihin liittyvät erot. Olivatko tyttäret sisäistäneet niin hyvin venäläisen kulttuurin arvot, ettei kasvatukseen ja kasvamiseen liittynyt ongelmia vai eivätkö kirjoittajat tuoneet ongelmakohtia esille?

Vanhempien kunnioittaminen ja vanhempien asettamien sääntöjen noudattaminen ovat yleisesti tärkeinä pidettyjä asioita lasten kasvatuksessa. Wahlberg (2005, 85) näkee, että vanhemmuuteen kuuluu auktoriteetin kunnioittaminen. Vanhempien tehtävä on johtaa määrätietoisesti lasta eivätkä vanhemmat ja lapset voi olla tasa-vertaisia kavereita keskenään. Triandisin (1995) mukaan kollektiivisessa kulttuurissa lapsia kasvatetaan kunnioittamaan vanhempia ihmisiä ja tottelemaan auktoriteetteja. (Talib ym. 2004, 53 - 54.) Kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet olivat

syntyneet Venäjällä tai entisen Neuvostoliiton alueella. He kuuluivat kollektiiviseen kulttuuriin, jossa on paljon yhteisöllisyyttä ja vanhempia kunnioitetaan. Siten vastaajien perheissä omien vanhempien ja yleensä vanhempien ihmisten kunnioittaminen sekä vanhempien laatumien sääntöjen noudattaminen korostuivat verrattuna suomalaiseen kasvatukseen.

Niin venäläistaustaiset äidit kuin tyttäretkin toivat esille toisten auttamisen ja toisista huolehtimisen. Heidän mielestään oli tärkeää ottaa toiset ihmiset huomioon ja kunnioittaa toisten mielipiteitä. Äidit myös halusivat tietoisesti kasvattaa tyttäriään huolehtiviksi ihmisiksi. Rädyn (2002, 58) mukaan toisen huomioon ottaminen ja oman ryhmän jäsenistä huolehtiminen kuuluvat oleellisesti kollektiiviseen kulttuuriin. Schwartz (1992) lisää, että kollektiivikeskeisissä kulttuureissa pidetään tärkeänä itsensä ylittämistä. Tämä näkyy muun muassa hyväntahtoisuutena auttaa toisia, antaa heille anteeksi ja kantaa heistä vastuuta. (Talib ym. 2004, 53.)

Monissa kirjoituksissa mainittiin lapsia ja vanhempia koskeva ja molempiin suuntiin ulottuva vastuu. Venäläisessä perheessä perheenpää on tottunut kantamaan vastuun perheestään (Rynkänen 2002, 171.) Vastuu ei koske vain lapsia, vaan myös vanhuksia. Venäjän perustuslaissa säädetään, että täysi-ikäisillä lapsilla on velvollisuus elättää työkyvyttömiä ja apua tarvitsevia vanhempiaan.

Tutkimukseen osallistuneiden äitien ja tyttärien mielestä suomalaiset lapset ja nuoret kasvavat itsenäisinä ja vapaina ja tekevät tärkeitä päätöksiä ilman vanhempiensa apua. Kirjoittajien näkemyksen mukaan lapsia aletaan jo hyvin pieninä kasvattaa itsenäisyyteen ja nuorilla on oikeus itsenäistyä kotoaan varhain. Kirjoittajat pitivät itsenäisyyttä sinänsä hyvänä asiana. Venäläistaustaiset äidit toivoivat myös lastensa itsenäistyvän, mutta ei liian aikaisin, ei ainakaan alaikäisinä. Vaikka lasten täytyy itsenäistyä, ei heidän pidä tulla täysin riippumattomiksi vanhemmistaan. Äidit ja tyttäret kirjoittivat, että vanhempien ja jo aikuistuneiden lasten riippuvuus toisistaan kuuluu venäläiseen kulttuuriin. Jasinskaja-Lahden ja Liebkindin (2000, 126, 132) mukaan venäläisille maahanmuuttajille on Suomessa vierasta lapsen henkilökohtainen riippumattomuus ja itsenäisyys.

Nuorten itsenäisyyttä ja riippumattomuutta voidaan selittää yksilöllisyys-kollektiivisuus-kulttuurieroilla. Markuksen ja Kitayaman (1991) mukaan monissa länsimaissa uskotaan yksilön irrallisuuteen ja tavoitteena on saada yksilöt itsenäisiksi. Kollektiivisessa kulttuurissa yksilö taas määrittää itseään muiden kautta. (Talib ym. 2004, 52.) Tätä tukee Hofsteden (1993, 78) näkemys, jonka mukaan yksilöllisyyttä edustavassa kasvatuskulttuurissa tavoitteena on saada lapsista itsenäisiä, omilla jaloillaan seisovia. Kun tämä tavoite on saavutettu, odotetaan lasten lähtevän kotoa. Koska yksilökulttuureissa lasten odotetaan olevan riippumattomia mistään ryhmistä, voivat he siten itsenäistyttyään etäännyä myös omista vanhemmistaan.

Venäläistaustaiset äidit ja tyttäret painottivat kirjoituksissaan perheen merkitystä. Perhe asetti nuorelle rajat ja antoi hänelle turvan ja tuen. Perheen merkitys näkyi perheenjäsenten välisinä lämpiminä suhteina ja jopa arkikäytäntöinä, kuten kotona ruokailemisena. Vastaavasti kirjoituksissa ei ollut havaittavissa voimakasta yksilön korostamista. Tätä tulosta vahvistaa Rynkäsen (2002, 171) näkemys, jonka mukaan ”perheellä ja perhesuhteilla on tärkeä merkitys venäläisessä kulttuurissa”. Myös Haapakorven tekemässä tutkimuksessa todetaan perheen olevan keskeisessä asemassa venäläisnuorten elämässä. Tutkimuksen mukaan perhe oli melko usein valinnut nuoren koulutusalan tai ollut ainakin mukana päättämässä siitä. Nuorista se oli positiivista ja osoitus tuesta ja turvasta. Venäläisnuoret myös asuivat mielellään vanhempiensa kanssa ja suhteet vanhempiin säilyivät kiinteinä oman perheen perustamisen jälkeenkin. Perhekeskeisyys on osa venäläistä kulttuurista suuntautumista. (Haapakorpi 2004, 75.)

Tutkimukseen osallistuneissa perheissä nuorta tuettiin asettamalla hänelle rajoja, osoittamalla rakkautta ja keskustelemalla hänen kanssaan. Keskusteleminen on kirjoittajien näkemyksen mukaan keskeisiä kasvatustavotteita. Niin perheen nuoret kuin aikuisetkin tuovat keskusteltaviksi ja pohdittaviksi asioitaan. Perheenjäsenet eivät tee samalla tavalla itsenäisiä päätöksiä yksin kuin he uskovat suomalaisten tekevän. Hofsteden (1993, 88 - 89) mukaan kollektiivisissa perheissä puhutaan yhdessä eteen tulevista uusista asioista ja muodostetaan ryhmän mielipide.

Venäläisille maahanmuuttajanuorille ovat tärkeitä heidän suhteensa vanhempiin. Mikäli nuoret kokevat suhteensa vanhempiinsa toimiviksi ja lämpimiksi, kannattavat he samoja perhearvoja kuin heidän vanhempansakin. (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000, 131.) Monet tähän tutkimukseen osallistuneet tyttäret kertoivat lämpimistä suhteistaan äitiin sekä mainitsivat äidiltään ja koko perheeltään saamistaan tuesta. Myös muutama äiti luonnehti suhdettaan tyttärensä lämpimäksi ja läheiseksi. Kirjoitusten perusteella perheet näyttivät tiiviiltä ja yhtenäisiltä ja perheenjäsenten keskinäiset suhteet jäsenilleen merkityksellisiltä.

Triandis ja kumppanit (1986) ovat todenneet perhearvojen olevan tyypillisiä kulttuuriperintöjä siirtäviä arvoja (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000, 129). Kaikki vastaajat kokivat itsensä identiteetiltään venäläisiksi ja perheissä vallitsivat venäläiset arvot. On siis hyvin todennäköistä, että vastaajien kulttuuri siirtyy edelleen seuraavalle sukupolvelle. Perheiden kasvuympäristössä vallitsi kuitenkin suomalainen kulttuuri ja perheenjäsenet olivat tekemisissä suomalaisen kulttuurin kanssa – varsinkin nuoret koulussa, oli se saattanut jo vaikuttaa jonkin verran perheen arvoihin ja kasvatuskäytäntöihin.

Suomalainen yhteiskunta näyttäytyi kirjoituksissa erilaisena kuin venäläinen. Suomesta tuotiin esille maan hyviä puolia, kuten lakeja ja palveluja. Kirjoittajat mainitsivat myös hyvän suomalaisen sosiaaliturvan ja ihmisten tasa-arvoisuuden. Kirjoittajat eivät olleet havainneet Suomessa samanlaista köyhyyttä kuin Venäjällä. Suomi nähtiin myös turvallisena ja rauhallisena maana, yhden tyttären mielestä liian rauhallisena. Aivan samanlaisia tuloksia on saanut myös Haapakorpi (2004, 80) maahanmuuttajanuorten parissa tehdyssä tutkimuksessaan. Hänen tutkimuksensa osoittaa, että venäläisten nuorten aikuisten mielestä Suomessa on hyvät taloudelliset ja sosiaaliset tuet sekä koulutusmahdollisuudet. Venäläisnuorten mielestä Suomi on rauhallinen ja turvallinen maa, joidenkin mielestä jopa liian rauhallinen.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat opiskelleet suomalaisessa koulussa. Useimmat heistä, nuorten iästä päätellen, olivat ehtineet käydä koulua myös Venäjällä ennen Suomeen muuttoaan. Suomalainen ja venäläinen koulu nähtiin varsin erilaisina. Läksyjen vähäisyys ja oppilaiden keskinäinen kilpailu sekä opis-

kelun jonkin asteinen löyhyys olivat kiinnittäneet eniten vastaajien huomiota. Haapakorven (2004, 77) tutkimukseen osallistuneet nuoret totesivat, että venäläinen koulu on teoreettinen ja siellä on kova kuri ja korkea vaatimustaso. Suomalaisessa koulussa nuorten mielestä oli löyhä kuri, opiskelu vapaaehtoista ja opiskelijan itsenäisyyteen ja omaan vastuuseen perustuvaa. Suomalaisen ja venäläisen koulun välisiä eroja tutkija selittää yhteiskuntien yksilöllis-kollektiivisuuseroilla.

Yksilö/kollektiivikulttuuria määritellyt Hofstede (1993, 48, 56, 93 - 94, 183) kertoo, että yksilöllistä kulttuuria edustavat oppilaat toimivat omien etujensa mukaisesti ja kollektiivista kulttuuria edustavat taas lähiryhmän etujen mukaisesti. Hofsteden mukaan myös valtaetäisyystekijän vaikutus näkyy koulukulttuurissa. Valtaetäisyydessä on kysymys riippuvuussuhteista esimiesten ja alaisten välillä. Suuren valtaetäisyyden maissa opettaminen on opettajakeskeistä ja kuri kouluissa tiukka. Alhaisen valtaetäisyyden maissa hierarkisuus on vähäistä ja tasavertaisuus suurta, opettaminen on oppilaskeskeistä, oppilaiden aloitteellisuutta palkitaan ja oppilaiden odotetaan löytävän itse omat polkunsa.

Suomalaisen ja venäläisen koulujen eroja selittävät myös maskuliinisuus-feminiinisyys -akseli ja epävarmuuden välttämisympyräkijä. Suomen, jonka voidaan lukeutuvan feminiinisiin ja epävarmuutta sietäviin yhteiskuntiin, koulukulttuuri hyväksyy avoimiksi jääviä oppimistilanteita, keskustelua ja epäonnistumisia. Suomalaisessa koulussa opettajan ei tarvitse tietää kaikkea, tärkeää on hänen ystävällisyytensä. Vastaavasti venäläisessä koulussa opettajan odotetaan tietävän kaikki, oppimistilanteet ovat määrämuotoisia ja oppilaat haluavat oikeita vastauksia.

Muutammat äidit olivat kiinnittäneet huomiota suomalaisten nuorten vaativuuteen ja rahan käyttöön. Heidän mukaansa venäläisessä kulttuurissa ei olla yhtä avoimia rahan suhteen. Äitien mukaan kotitöiden tekeminen kuuluu perheenjäsenten velvollisuuksiin eikä niistä makseta niin kuin he tiesivät joissakin suomalaisissa perheissä tapahtuvan. Asia selittyy jälleen yksilöllisen ja kollektiivisen kulttuurin eroilla. Hofsteden (1993, 90) mukaan yksilöllisissä kulttuureissa vanhemmat ovat ylpeitä, mikäli heidän lapsensa ansaitsee taskurahaa pieniä töitä tehden.

Kirjoitetuista teksteistä ei voida päätellä tarkkaan tutkimukseen osallistuneiden akkulturaatioasennetta. Todennäköisesti se vaihteli integraation ja jonkin asteisen separaation välillä. Kirjoitusten perusteella jokainen oli säilyttänyt oman kulttuurisen identiteettinsä. Tyttäret olivat opiskelleet Suomessa ja heillä oli vaihtelevassa määrin kontakteja suomalaisiin nuoriin. Muutama vastaaja kirjoitti olevansa kanssakäymisissä vain omaan kulttuuriin kuuluvien henkilöiden kanssa. Yksi tyttäristä koki itsensä ulkopuoliseksi suomalaisessa ympäristössä. Heidän kohdallaan voi olla kyse separaatiosta. Kenenkään kohdalla ei ollut kysymys assimilaatiosta, sillä kukaan ei ollut sulautunut suomalaiseen kulttuuriin. Kenenkään ei voida kuvitella vieraantuneen omasta eikä valtaväestön kulttuurista, joten kukaan ei ollut myöskään marginalisaatioissa.

Sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan on yksilöllistä ja etenee vaiheittain. Tähän tutkimukseen osallistuneiden sopeutuminen Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin oli kirjoittajilla pääasiassa vaiheissa kolme tai neljä. Kolmannessa vaiheessa omaa kulttuuria suhteutetaan uuteen kulttuuriin eli opitaan miten ja miksi erilaisissa tilanteissa toimitaan. Osa näki jo selvästi molempien kulttuurien hyviä ja huonoja puolia ollen näin neljännessä eli viimeisessä sopeutumisen vaiheessa.

Muutamilla tutkimukseen osallistuneilla tyttärillä oli negatiivisia kokemuksia Suomessa elämisestä. Heidän kanssaan ei ollut haluttu ystäväystyä ja heitä oli nimittely ”ryssäksi”. Yksi tytär ja hänen ystävänsä olivat joutuneet pahoinpitelyn kohteeksi. Haapakorven (2004, 80) tutkimus tukee tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia. Haapakorpi kertoo, että eniten venäläiset nuoret olivat kohdanneet kiusaamista kuten ”ryssäksi” nimittelyä ja kaveripiirin ulkopuolelle jättämistä yläasteen aikana. Menettelyohjeeksi rasismia kohdattaessa tutkimuksemme osallistuneet äidit neuvovat tyttäriään olemaan varovaisia. He eivät halunneet tyttärien kiinnittävän huomiota Suomen huonoihin puoliin tai ottavan mallia rassistisesta käyttäytymisestä.

11 POHDINTA

11.1 Tutkimustulokset

Aineistosta pyrittiin nostamaan esiin tutkimuskysymysten kannalta oleelliset teemat. Kasvatukseen ja kasvamiseen liittyvien teemojen lisäksi oli syytä esitellä myös kulttuuria ja kasvuympäristöä kuvaavia näkemyksiä ja kokemuksia. Perheissä olivat vallitsevina oman etnisen yhteisön arvot ja ympärillä taas valta-yhteisön arvot, joten perheet elivät aidosti kahdessa kulttuurissa. Moniin tutkimustuloksissa kerrottuihin teemoihin tuntui löytyvän selitys Hofsteden (1993) luomasta kulttuuristen ulottuvuuksien -mallista.

Tutkimuksemme osallistuneet perheet olivat venäläistaustaisia eikä esimerkiksi monikulttuurisia. Tuloksissa näkyikin voimakkaana vastaajien venäläinen identiteetti. Äitien kohdalla asia on ymmärrettävä, sillä he ovat kasvaneet Venäjällä ja asuneet Suomessa vasta 5 - 10 vuotta. Tyttärien olisi voinut kuvitella omaksuneen jo jotakin suomalaisesta identiteetistä, sillä nuoruusiässä identiteetti muotoutuu voimakkaasti ja tyttäret olivat asuneet juuri nuoruusiänsä suomalaisessa yhteiskunnassa. Todennäköisesti perheen arvojen merkitys kasvatuksessa on niin suuri ja identiteetti tyttärilläkin jo niin muotoutunut, ettei se ollut ottanut suuressa määrin vaikutteita suomalaisesta kulttuurista. Hofstede onkin todennut, että arvot opitaan jo lapsena ja arvojärjestelmän perusta, joka on suhteellisen pysyvä, on muotoutunut kymmenenteen ikävuoteen mennessä.

Kaikki vastaajat nostivat esille suomalaisnuorten itsenäisyyden, riippumattomuuden ja vapauden. Voimme kysyä, onko se niin silmiinpistävä piirre suomalaisessa kasvatuksessa, että myös venäläistaustaiset tyttäret – eivät vain äidit kasvattajina - korostivat sen olevan suurin ero suomalaisessa ja venäläisessä kasvatuksessa. Toisaalta maahanmuuttajanuorten kanssa työtä tekevien täytyisi aina muistaa, ettei maahanmuuttajanuorilla ole tapana tehdä samalla tavalla itseään koskevia päätöksiä kuin suomalaisnuorilla. Lisäksi haluamme erottaa itsenäisyyden ja riippumattomuuden toisistaan. Venäläistaustaiset äidit odottivat myös tyttäriensä kehittyvän itsenäisiksi naisiksi, mutta ei täysin riippumattomiksi vanhemmistaan. Ovathan

tyttäret perhettä vielä omankin perheen perustamisen jälkeen ja juuri perheen kanssa pohditaan yhdessä asioita.

Pari äitiä pohtiessaan suomalaisen ja venäläisen kasvatuksen eroja esitti, että nuorten ongelmakäyttäytymisen syynä Suomessa on lasten suuri itsenäisyyden ja vapauden määrän, ehkäpä myös löysä perheyhteys, etäiset suhteet lasten ja vanhempien välillä ja jopa vanhempien välinpitämättömyys kasvatuksesta. Tutkimusten perusteella tiedämme, että Suomessa nuorilla on monenlaisia ongelmia. Monet kärsivät masennuksesta tai jäivät ilman koulutuspaikkaa peruskoulun jälkeen ja ovat vaarassa syrjäytyä. Mitkä olisivat ne keinot, jotka auttaisivat tämän päivän suomalaisessa kasvatuksessa? Löytyisikö apua siitä entisajan yhteisöllisyydestä, jonka perään huutelemme aika ajoin? Voisivatko kasvattajat sitoutua nykyistä voimakkaammin esimerkiksi laukaalaisen Anne Eskelisen koko kylä kasvattaa - ajatukseen?

Tutkimuksemme myötä jäimme pohtimaan äitien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Useimmat heistä mainitsivat, että ovat kanssakäymisissä suomalaisten kanssa harvoin. Olisi kuitenkin mielenkiintoista tietää, miksi äideillä on kontakteja lähinnä vain venäläistaustaisiin henkilöihin. Millainen on todellinen venäläistaustaisten maahanmuuttajien sopeutumisaste Lahdessa tai tutkimissamme perheissä?

Kirjoittajien perheet olivat tulleet Suomeen paluumuuttajina. Muutto on siten tapahtunut vapaaehtoisesti. Tämä auttane sopeutumisessa uuteen maahan eivätkä kulttuurierotkaan vaikuta ylitsepääsemättömiltä. Muutamilla kirjoittajilla oli negatiivisilla kokemuksia Suomesta. Mikä merkitys niillä on sopeutumisessa, samoin kasvatuksessa? Äitien antamista varoituksista voidaan päätellä, etteivät kaikki tyttäret pysty elämään täysin vapaasti ympäristössään, vaan joutuvat varomaan joitakin tilanteita. Muutama tytär oli kohdannut myös nimittelyä. Mikä vaikutus tällaisilla seikoilla on nuoren identiteetin kehittämisessä? Olisiko syytä vaikuttaa asiaan esimerkiksi kouluissa, kuten Mäntsälässä, jossa yläkoulussa oppilaat olivat tehneet pienoistutkimuksen rassistista ilmaisuista ja huomanneet monien oppilaiden käyttävän puheessaan huomaamattaan monia tällaisiksi luokiteltavia ilmaisuja (Suihkonen 2005). Onko kouluissa kansainvälisyyskasvatusta ja millaista se on?

Vastaajat kokivat itsensä suomalaiseseen kulttuuriin nähden erilaisiksi, toisiksi. Mutta ovatko he toisia vain Suomessa vai ovatko he sitä jo Venäjälläkin? Yksi äiti kirjoitti mielenkiintoisesta havainnostaan. Hän oli huomannut, että Venäjällä käydessään maa ei ollut enää sellainen kuin ennen muuttoa. Hän kertoi antavansa väärän mielikuvan maasta tyttärelleen. Hän ei enää tuntenut nykyistä Venäjää. Millaista olisi vastaajaperheiden elämä Venäjällä Suomessa saadun maahanmuuttajakokemuksen myötä?

Lasten kasvattaminen kahteen kulttuuriin on haasteellista vanhemmille. Ihmisen elämä ei muutu vain maahanmuuttajuuden myötä, vaan se on jatkuvaa uusiin rooleihin, tilanteisiin ja ympäristöihin sopeutumista. Tällaista osuu jokaisen suomalaisenkin kohdalle esimerkiksi iän ja asuinpaikan vaihtelun myötä. Maahanmuuttajan asema on kuitenkin monella tapaa erityinen ja erityisesti maahanmuuttajavanhemman aseman voidaan ajatella olevan kuin rooli roolin päällä. Maahanmuuttajaa saattaisi auttaa, että hän ymmärtäisi erotella niin maahanmuuttajan kuin vanhemman roolit toisistaan. Mistä ja millaista apua maahanmuuttajat voivat saada tähän tämän päivän Suomessa ja eri paikkakunnilla?

Lukiessamme äitien kertomuksia ihmettelimme miten selkeästi äidit olivat ymmärtäneet kasvatustehtävänsä. Olivatko äidit joutuneet tai havahtuneet maahanmuuttajuuden myötä selkiinnyttämään kasvatustavoitteitaan ja -käytäntöjään? Myös tyttäret olivat tietoisia kasvatuseriaatteista, joten heidänkin kohdallaan voidaan pohtia, miten he aikanaan kasvattavat omia lapsiaan. Tuloksia tarkastellessamme pohdimme myös kuinka paljon kirjoituksissa esille tuodut näkemykset edustivat stereotyyppisiä käsityksiä esimerkiksi suomalaisesta kasvatuksesta vai olivatko ne todella havaittuja ilmiöitä.

11.2 Tutkimuksen kulku

Mielestämme tutkimuksemme onnistui tavoittamaan hyvin sille asetettuja tavoitteita. Saimme käyttämällämme eläytymismenetelmällä runsaasti ja monipuolisesti tutkimuskysymyksiemme suuntaista tietoa. Tutkimusta suunnitellessamme ja aineistonkeruun menetelmästä päättäessämme luulimme aineiston keräämisen eläy-

tymismenetelmää käyttäen olevan nopeaa ja helppoa. Kehuskertomuksen laatiminen osoittautui kuitenkin huomattavasti ennakkokäsitystämme työläemmäksi. Tapaamisista sopiminen ja itse kirjoitustilanteetkin keskusteluineen veivät paljon aikaa. Kirjoittajat olivat innostuneita aiheesta ja heillä kaikilla oli paljon kysyttävää ja kommentoitavaa asiasta.

Kolme kirjoittajaparia toi esille, että ajatuksiaan olisi ollut helpompi ilmaista puhumalla kuin kirjoittamalla. Yksi tytär piti kehuskertomusversioita liian samanlaisina ja siten toiseen oli vaikea eläytyä. Äidit ja tyttäret eivät lähteneet juurikaan kuvittelemaan jatkoa kehuskertomusversioon, vaan kirjoittivat hyvin suoraan omasta elämästään. Jotkut käyttivät kertomuksissaan jopa perheenjäsentensä nimiä. Voimme vain arvailla syitä tähän. Ehkäpä kirjoittajat kokivat tutkimukseen osallistumisen niin turvalliseksi sekä tärkeäksi ja aiheen niin mielenkiintoiseksi, että heistä tuntui paremmalle kirjoittaa suoraan ajatuksiaan ja kokemuksiaan.

Yllättävää oli, että äitien ja tyttärien näkemykset olivat hyvin samankaltaisia, jopa yhteneviä. Kirjoituksissa tuli hyvin vähän esille äitien ja tyttärien välillä valitsevista ristiriidoista. Tämä voisi selittyä sillä, että vastaajien venäläinen identiteetti oli vahva ja siten sen arvot ja periaatteet olivat siirtyneet äideiltä tyttärille. Myös kehuskertomuksen teksti saattoi stimuloida heitä tähän suuntaan. Äitien ja tyttären kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta syntyi kuitenkin kuva, että kirjoituksissa esiin tuodut näkemykset ja ajatukset olivat sekä äitien että tyttärien omia niiden samankaltaisuuksista huolimatta. Tätä tukee myös kirjoittamistilanteen asettelu. Äidit ja tyttäret kirjoittivat - yhtä paria lukuun ottamatta - eri tiloissa ja näkemättä toistensa kirjoituksia missään vaiheessa.

Kieleen liittyviä seikkoja kirjoittajat eivät itse tuoneet esille kirjoituksissaan. Vastaajille annettiin kehuskertomukset sekä suomen että venäjän kielellä. He saivat kirjoittaa vastauksensa valitsemallaan kielellä. Kaikki vastaajat kahta tyttöä lukuun ottamatta valitsivat venäjänkieliset kehuskertomusversiot ja myös kirjoittivat venäjäksi. Etukäteen olimme ajatelleet, että tyttäret olisivat hallinneet suomen kieltä niin hyvin, että olisivat saattaneet kirjoittaa suomeksi. Liebkind ym. (2004, 173) ovatkin todenneet, että venäläiset käyttävät keskustellessaan lastensa kanssa

usein miten venäjää. Vasta asuttuaan Suomessa yli kymmenen vuotta, suomen kielen käyttö alkoi lisääntyä.

Tutkimuksemme käsittelee kulttuurista kasvattamista. Siten eläytymismenetelmä sopi mielestämme hyvin tutkimusmetodiksemme, sillä menetelmällä pyritään Eskolan (1998, 67, 79) mukaan tavoittamaan tilanteen ja vastaajan kulttuurisidonnaisuus. Tämä tulee ilmi tuotetuissa teksteissä, jotka ovat ihmisten käsityksiä ja kertovat mitä ihmiset ajattelevat aiheesta, vaikka itse kertomukset eivät olisi edes totta tapahtumineen.

Kuinka objektiivisia me pystyimme olemaan? Mehän laadimme kehyskertomuksen ja siten ehkä tietämättämme rajasimme pois tärkeitä asioita, jotka jäivät tulematta ilmi. Millaista aineistoa olisimme saaneet kokonaan toisenlaisella, mutta silti aiheeseen liittyvällä kehyskertomuksella? Osasimmeko tulkita tuotettuja kertomuksia laaja-alaisesti ja oikeasuuntaisesti? Menettelimmekö oikein yhdistämällä äitien ja tyttären sekä myönteiset että kielteiset vastaukset yhdeksi kokonaisuudeksi?

Jos aloittaisimme tutkimuksemme tekemisen nyt, tekisimme monta asiaa samalla tavalla, tosin osan myös eri tavoin. Eläytymismenetelmä oli mielenkiintoinen aineistonkeruumenetelmä, mutta uudessa tutkimuksessa keräisimme aineiston luultavasti teemahaastattelulla. Sillä saisimme todennäköisesti enemmän ja laajempaa tietoa aiheesta kuin nyt saimme. Voisimme etsiä haastateltavia erilaisista sosiaalisista ryhmistä laajentaaksemme aiheesta syntyvää kuvaa. Ehkäpä valitsisimme kokonaan toisen teeman, esimerkiksi mitä auttaa maahanmuuttajatyttöjä kotoutumisessa Suomeen.

Aikataulusta pyrkisimme pitämään tiukemmin kiinni. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto ohjaa usein tutkijaa oivalluksiin ja uusille lähteille. Niin tapahtui myös tässä työssä antaen lisää pohdittavaa ja aiheuttaen osaltaan kiireen tuntua. Myös aineiston keruu venyi ja sen valmistuttua analysoitavaan kuntoon, oli aikaa teorian täydentämiseen ja työn kirjoittamiseen enää vain kuukausi. Joka tapauksessa toteuttaisimme työn edelleen parityönä.

Kulttuurisuus kasvatuksessa on laaja ja monivivahteinen aihe, joten tutkimuksemme on runsas. Pyrimme pysyttelemään tiiviisti kasvatuksen ja kasvamisen kuvauksessa ottaen kuitenkin mukaan maahanmuuton ja sitä kautta sopeutumisen sekä kasvuympäristönkin kuvausta. Yleensä maahanmuuttoon ja sen aiheuttamiin seurauksiin liittyvää kirjallisuutta on saatavissa Suomesta runsaasti, mutta, kuten Iskaniuskin väitöskirjassaan toteaa, Suomen venäjänkielistä vähemmistöä on etnisenä ja kielellisenä ryhmänä tutkittu vähän. Juuri venäläisestä kulttuurista ja kasvatuksesta ei löytynyt suomenkielistä materiaalia. Emme löytäneet myöskään Valko-Venäjältä juuri meidän tutkimukseemme sopivaa teoreettista pohjaa. Toisaalta, jos olisimme sitä löytäneet, olisi suomentaminen vaatinut runsaasti aikaa, sillä tieteellisen tekstin kääntäminen on vaativaa työtä. Näistä syistä johtuen käytimme aika paljon internetlähteitä.

Olemme maininneet lainauksien jälkeen oliko kirjoittaja äiti vai tytär. Emme kuitenkaan halunneet eritellä kuka äiti tai kuka tytär kyseisen lainauksena käytetyn tekstin oli kirjoittanut. Mikäli lainauksen perässä olisi ollut äiti¹ tai tytär², olisi numero mielestämme häivyttänyt äidin tai tyttären persoonan lämpöä. Ehkäpä joku lukija olisi saattanut alkaa seurata kuka äiti tai tytär kirjoitti mitäkin, eikä se olisi ollut nähdäksemme tarpeellista.

Aineiston keruuvaiheessa tuli hyvin selkeästi esille venäläistaustaisten maahanmuuttajaäitien ja -tytärten halukkuus keskustella aiheesta. Voitaisiinko heille järjestää keskustelupiirejä ja käyttää niissä keskustelun pohjana tässä työssä esille tulleita asioita? Toivomme, että tutkimuksemme olisi hyödynnettävissä esimerkiksi maahanmuuttajatyössä, kouluissa tai nuorisotyössä.

11.3 Luotettavuus

Hirsjärvi (2005, 152) tuo esille, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija on kiinni arvolähtökohdissaan. Se mitä ja miten yritämme ymmärtää tutkimaamme ilmiötä, on arvojemme muovaamaa. Geert Hofstede (1993, 34, 212) ilmaisee saman näkemyksen kirjoittamalla, että tiedemiehet ovat oman kulttuurinsa lapsia ja yhtä lailla yksipuolisesti, oman erityisen kulttuurinsa viitekehyksen läpi asioita katsovia kuin muutkin ihmiset.

Tutkimuksen kulun kuvaaminen on Hirsjärven (2005, 217) mukaan tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeää. Jotta lukija saa tietää miten tämä tutkimus toteutettiin, pyrittiin sen eri vaiheet kuvaamaan yksityiskohtaisesti luvussa kahdeksan. Tutkimuksen luotettavuuden arvioimiseksi voidaan kuitenkin tarkastella seuraavia tutkimukseen liittyviä seikkoja.

Tutkimuksen suorittajat tutustuivat laajasti tutkimusaiheeseen liittyvään lähdekirjallisuuteen ja lähdeaineistoksi pyrittiin valitsemaan ajankohtaista ja tutkittua tietoa. Kirjallisuutta luettiin huolellisesti ja sen pohjalta tehdyissä koosteissa oli tavoitteena säilyttää aineiston alkuperäinen ajatus mahdollisimman tarkasti.

Aineiston keräämisessä käytettiin eläytymismenetelmää, jolla vastaajat saivat kirjoittaa vapaasti juuri haluamistaan kasvatukseen ja kasvamiseen liittyvistä näkemyksistään. Haastattelulla olisi ehkä saatu suoria vastauksia asetettuihin kysymyksiin, mutta samalla olisi saattanut jäädä joku viesti huomaamatta ja haastattelu edetä toiseen suuntaan kuin haastateltavat olisivat tahtoneet. Eläytymismenetelmän arvoa tutkimusmenetelmänä lisäsi se, että tutkijat saivat käyttöönsä kirjoittajien autenttista tekstiä. Näin aineisto ei ollut tutkijoiden muistiinpanojensa varassa. Toinen tutkijaparin jäsenistä pystyi toimimaan kirjoittajien kanssa heidän omalla äidinkielellään. Tutkija ymmärsi kirjoittajien tekstejä paremmin kuin vastaajien kulttuuria tuntematon tutkija. Riittävän hyvän suomen kielen taidon omaavana ja suomalaista kulttuuria tuntevana hän pystyi kääntämään tekstit sisällyttäen niihin pelkkien sanojen lisäksi myös kulttuuriset piirteet.

Luotettavuutta lisää edelleen se, että äidit ja tyttäret kirjoittivat eri huoneissa (yhtä paria lukuun ottamatta). Parit eivät voineet lukea toistensa kirjoituksia ja siten rohkenivat kirjoittaa vapaasti näkemyksistään. Ohjeistusta annettaessa tämä kerrottiin vastaajille, mutta muutama kirjoittaja varmisti vielä asian kysymällä siitä. Kirjoittajat eivät myöskään olleet tutkijoiden tuttavilla, vaan tuttavan tuttavilla ja siten henkilösuhteet eivät päässeet vaikuttamaan tekstien kirjoittamiseen. Aineiston riittävällä määrällä on myös merkitystä tutkimuksen luotettavuuteen. Tässä tutkimuksessa saatiin 20 kirjoitusta. Eskolan (1998, 75) mukaan 15 vastausta kehskertomusta kohden on suhteellisen toimiva määrä.

Luotettavuutta voidaan pohtia kysymyksellä miten tutkijan omat kulttuuriset asenteet vaikuttavat valittuun teoriaan, tutkimuksen kulkuun ja sen tuloksiin. Esimerkiksi kehyskertomusta laadittaessa ja aineistoa kerätessä tämän tutkimuksen tekijät pohtivat sopiko käytetty käsite venäläiseen kulttuuriin ja millä tavalla kirjoittaja ymmärsi tutkijoiden valitsevat ilmaisut. Hofstede (1993, 233, 247) kirjoittaakin, että tutkijoilla on aina omat kulttuuriset asenteensa. Ne vaikuttavat niin jokapäiväiseen elämäämme kuin käyttämiimme teorioihinkin. Yksi keino välttää kulttuuristen asenteiden vaikutusta tutkimustyössä on Hofsteden (1993, 233) mukaan käyttää eri kulttuureja edustavia tutkijoita. Tämä seikka toteutui tässä tutkimuksessa, sillä toinen tutkijoista edustaa suomalaista ja toinen venäläistä kulttuuria. Tutkimuksessa käytetyt käsitteet ovat pääasiassa länsimaissa vallalla olevia käsitteitä. Edelleen kysymykseksi jää, minkälaiseen teoriaan Venäjällä tehty kasvatukseen liittyvä tutkimus perustuu ja kuinka sen käyttö olisi vaikuttanut tutkimukseen. Tutkijoiden kulttuuri ja ymmärrys vaikuttavat aineiston analysointiin. Tutkimuksessa pyrittiin tulkitsemaan kerättyä aineistoa mahdollisimman objektiivisesti ja laaja-alaisesti. Vaikeutena oli kuitenkin se, että tulkittiinko tekstiä oikein, juuri niin kuin kirjoittaja oli tarkoittanut.

Tulosten luotettavuuden kannalta huomionarvoista on se, että maahanmuuttajaperheidensä edustajina äidit ja tyttäret eivät voineet paljastaa koko totuutta mitä perheen kasvatuskulttuuriin ja arkeen tulee. He eivät edustaneet koko perhettä ja tutkimusta lähestyttiin nimenomaan äitien ja tyttärien suunnasta. Edelleen jää pohdittavaksi millaisena kasvaminen ja kasvatusta näyttäytyisivät, jos mukaan olisi otettu myös isät ja pojat.

Tutkimuksen toteuttamisen ei voida ajatella synnyttäneen eettistä ongelmaa, sillä vastaajille annettiin vapaat kädet tuottaa käsityksensä mukaista tekstiä tutkittavasta aiheesta tutkijan ohjailematta heitä. Kirjoittajilla oli mahdollisuus purkaa tilanne ja pohtia kirjoittamisen jälkeen esiin nousseita asioita tutkijan kanssa. Vastaajien henkilöllisyys pystyttiin säilyttämään hyvin, sillä heidät voi tunnistaa vain toinen tutkijoista.

Vaikka pyrkimys oli tehdä tarkkaa tutkimustyötä, voidaan kysyä tekivätkö tutkijat oikeita tulkintoja ja johtopäätöksiä, ymmärsivätkö he tekstiä oikein, juuri niin kuin kirjoittaja oli tarkoittanut. Voidaan myös kysyä onko tutkimus kirjoitettu riittävän selkeästi, ymmärrettävästi ja monipuolisesti. Tutkijat uskovat kuitenkin, että tästä työstä tuli monipuolisempi kahden tutkijan toteuttamana kuin yksin toteutettuna. Kasvatuksen tutkiminen kahden kulttuurin tuntemuksen pohjalta laajensi tutkijoiden näkökulmaa ja lisäsi tutkimuksen luotettavuutta.

11.4 Omat kokemukset ja oppiminen

Tätä työtä tehdessämme saimme molemmat kokemuksen tutkimuksen rakentumisesta sen näin edistäessä omaa tutkimusosaamistamme. Tutkimuksen tekeminen jäsensi ja laajensi myös maahanmuuttajatietouttamme ja auttoi siten molempien sosiaalialan ammatissa kasvamista. Tutkimusaiheen myötä kulttuurisuus rupesi elämään tutkijoiden arjessa ja avarsi molempien tutkijoiden kulttuurisia näkökulmia. Tutkimusaihe sopi lisäksi suoraan toisen tutkijan tulevaisuuden urasuunnitelmiin, sillä hän toivoo työllistyvänsä jollekin maahanmuuttajatyön sektorille.

Sukeltaessamme syvemmälle tutkimukseemme, huomasimme, kuinka monenlaisista näkökulmista aihetta voidaan lähestyä. Löysimme useita maahanmuuttajuuteen ja kulttuurisuuteen liittyviä tutkimuksia, mutta emme juuri vastaavanlaista kuin oma tutkimuksemme. Perehtyessämme aihealueen lähdekirjallisuuteen, huomasimme, että kulttuurisuutta, identiteettiä tai kasvatusta on tutkittu paljon ja kauan. Tutkimukset ovat kuitenkin pääasiassa länsimaisten tutkijoiden toteuttamia ja niissä toistuvat usein samat tutkijanimet.

Eläytymismenetelmä oli mielenkiintoinen tutkimusmetodi. Se sopi hyvin sekä tutkimukseemme että työskentelytapaamme. Pystyimme antamaan menetelmän myötä tilaa kirjoittajien omille näkemyksille. Saatu aineisto vauhditti myös meidän ajatuksiamme. Sitä kautta perehdyimme entistä syvemmin teoriaan, joka taas laajensi perspektiiviämme tutkimukseemme, sosiaalialan ja koko elämän suhteen.

Työtä tehdessämme opimme, ettei ole vain oikein tai väärin, on vain erilaista. Emme ole irrallaan kulttuuristamme, sillä se kulkee meissä mukana, sisällämme.

Jokainen oman kulttuurinsa tuotteena toimii omien arvojensa pohjalta. Tietämys kulttuurisista ulottuvuuksista, kuten esimerkiksi kollektivismi-individualismi -vaihtelusta, auttaa toisesta kulttuurista tulevien ymmärtämistä ja hyväksymistä.

Tutkimusaihetta voitiin lähestyä sosiaalipedagogisen ajattelun kautta. Perehtymällä maahanmuuttajuuteen tulevina sosiaalialan toimijoina saimme tietoutta aiheesta ja pystymme entistä paremmin tunnistamaan maahanmuuttajien erityistarpeita, ennaltaehkäisemään maahanmuuttajien sosiaalista syrjäytymistä ja huono-osaisuutta sekä auttamaan heitä sosiaalisissa ongelmatilanteissa. Voimme toimia tulkkina eri kulttuurien välillä ja edistää sosiaalisia muutoksia esimerkiksi kehittämällä maahanmuuttajatyöhön liittyviä työmuotoja yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Tämä tutkimustyö on kahden opiskelijan yhteinen tuotos. Parityöskentelyyn liittyy paljon myönteisiä puolia, tosin myös neuvoteltavia seikkoja. Parhaimmillaan parityöskentely voi olla hyvin antoisaa, sillä kahden ihmisen näkemykset täydentävät toisiaan. Näin työstä voi tulla laaja-alaisempi ja monipuolisempi kuin yksin toteutettuna. Parilta voi saada tukea ja kannustusta työskentelyn aikana. Onnistuneen parityöskentelyn edellytyksiä ovat toisen näkemysten kunnioittaminen ja luottamus toiseen ja hänen tapansa työskennellä. Yhteinen päämäärä ja näkemys työn tavoitteista auttavat työskentelyssä. Voimme todeta, että työskentelymme yhdessä oli meille ilo ja voisimme varauksetta suorittaa toisen tutkimuksen yhdessä, mutta tutkimuksen tekemisestä paljon viisastuneena.

11.5 Jatkotutkimusajatuksia

Tämän tutkimuksen alkuperäisenä ja toteutuneena tavoitteena on ollut kuvata kasvatusta ja kasvamista kahdessa kulttuurissa ja siten lisätä tietämystä aiheesta. Pyrimme katsomaan asiaa objektiivisesti ulkopuolelta ja toisaalta sisältäpäin subjektiivisen tietämyksemme kautta. Näin molemmat tarkastelupaikat sopivasti yhdessä täydentävät tämän tyyppisen ilmiön kokonaiskuvaa. Tutkimus herätti monia kysymyksiä, joihin olisi mahdollista saada vastauksia vain tutkimalla lisää aihepiiriä. Muun muassa Jasinskaja-Lahti ja Liebkind (2000, 129) mainitsemasta asiasta eli kuinka perheeseen liittyvät arvot muuttuvat akkulturaation myötä. Kysymystä

ei ole vielä tutkittu paljon. Kiinnostavaa olisi myös saada tutkittua tietoa siitä, miten maahanmuuttajien henkilökohtainen kotoutuminen näkyy perheiden arjessa.

Liebkind ym. (2004, 181.) kirjoittavat, että Suomeen muutettuaan venäläiset joutuvat sopeutumaan länsimaiseen ydinperhemalliin, sillä yleensä heidän sukulaisensa, jotka Venäjällä ovat kuuluneet perheeseen, ovat jääneet Venäjälle. Mielenkiintoista olisi tietää mitä Suomeen muuttaneiden venäläistaustaisten maahanmuuttajien ydinperhemalli - ja yleensä suomalainen kulttuuri - on muuttanut henkilöiden arvoja ja arkielämää verrattuna Venäjällä asuvien arvoihin. Tässä tutkimuksessa saaduissa teksteissä saattoi jo näkyä arvoja, jotka eivät kuulu varsinaisesti venäläiseen kulttuuriin. Muun muassa muutamien äitien kirjoituksissa tuotiin esille tyttären mahdollisuus valita asioita, ainakin enemmän kuin äitiensä on ollut mahdollista.

Näkökulman muuttaminen, keskittyminen pelkästään tyttäriin tai isien ja tyttären välisiin suhteisiin, antaisi erilaista tietoa. Eripituisen ajan Suomessa asuneiden äitien ja tyttären kokemusten vertaileminen keskenään saattaisi tuoda tietoisuutemme toisen tyyppisiä asioita. Millaista tietoa saataisiin haastatteleamalla tai toiminnallisella äiti-tytär -piirin kautta? Piiri voitaisiin suunnata joko pelkästään jollekin tietylle maahanmuuttajaryhmälle, kaikille maahanmuuttajataustaisille äideille ja tyttärille tai suomalaisille ja venäläistaustaisille äideille ja tyttärille.

Mielenkiintoiseksi tietolähteeksi saattaisi osoittautua äitien ja tyttären esimerkiksi kuukauden mittaisen seurantapäiväkirjan pitäminen. Tutkimukseen osallistujat voisivat kirjata päiväkirjaansa eteen tulleita käytännön tason kasvatustilanteita ja niiden ratkaisuja. Myös pitkittäistutkimuksen tekeminen esimerkiksi viiden vuoden kuluttua samoilla äiti-tytär -pareilla olisi mielenkiintoista. Tällöin tyttären identiteetti olisi rakentunut jo suhteellisen pysyväksi ja olisi kiinnostavaa päästä havainnoimaan ilmenisikö venäläinen identiteetti edelleen yhtä voimakkaana kuin tässä tutkimuksessa saaduissa tuloksissa.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. 2.uudistettu painos. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere.

Alitolppa-Niitamo, A. 1994. Kun kulttuurit kohtaavat - matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. 2. painos. Suomen Mielenterveysseura. Sairaanhoidajien koulutussäätiö, Keuruu.

Alitolppa-Niitamo, A. 2005a. Kotoutuminen ja lastenkasvatus. Teoksessa Syrjälä, J. (toim.) Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Väestöliitto VL - Markkinointi Oy, Helsinki. 103 - 112.

Alitolppa-Niitamo, A. 2005b. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos ja Kotipuu, Vammalan kirjapaino Oy. 37 - 52.

Arnkil, A. 1994. Missä määrin perheiden tulisi pitää huolta jäsenistään? Teoksessa Linna, P. (toim.) Perhe. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. 50 - 61.

Ekholm, E. 2001. Teoksessa Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Abdullahi, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kyntäjä, E. & Cuong, N. C. (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus, Helsinki. 161 - 188.

Eskola, J. 1997. Eläytymismenetelmäopas. Tampereen yliopisto, Tampere.

Eskola, J. 1998. Eläytymismenetelmä sosiaalitutkimuksen tiedonhankintamenetelmänä. TAJU, Tampere.

Eskola, J. 2001. Eläytymismenetelmän autuus ja kurjuus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus, Jyväskylä.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.

Forsander 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Abdullahi, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kyntäjä, E. & Cuong, N. C. (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus, Helsinki. 31 - 56.

Forsander, A. & Ekholm, E. 2001. Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Abdullahi, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kyntä-

jä, E. & Cuong, N. C. (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus, Helsinki. 83 - 113.

Frisk, O. & Tulkki, H. 2005. Kulttuuriavain. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Gerris, J. (1994) Perhearvot vanhempien silmin: perhe-elämän ja lastenkasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa Virkki, J. (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyyviin perheisiin. WSOY, Porvoo. 144 - 162.

Haapakorpi, A. 2004. Kulttuurista rajankäyntiä – korkeakoulutettujen ja nuorten maahanmuuttajien työmarkkina- ja koulutushistoria ja –orientaatio. Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Raportteja ja selvityksiä 43, Helsinki.

Haapaniemi, M., Moijanen, M. ja Muradjan K. 2003. Tak ili kak? Venäläistä tapakulttuuria suomalaisille. Suomalais-venäläinen kauppakamariyhdistys ry, Helsinki.

Haavio-Mannila, E. & Rotkirch, A. 2004. Ydin- ja versoperheet Suomessa ja Pietarissa. Teoksessa Alapuro, R. & Arminen, I. (toim.) Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia. WSOY, Dark Oy, Vantaa. 165 - 182.

Hall, S. 1999. Identiteetti. Vastapaino, Tampere.

Hall, S., 2003. Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.) Eri-laisuus. Vastapaino, Tampere. 85 - 128.

Hautaniemi, P. 2001. Teoksessa Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Abdullahi, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kyntäjä, E. & Cuong, N. C. (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Palmenia-kustannus, Helsinki. 11 - 30.

Helminen, M.-L. & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Hellsten, T. 1999. Vanhemmuus – vastuulista vallankäyttöä. Kirjapaja, Helsinki.

Hirsjärvi, S. (toim.) 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Hirsjärvi, S., Laurinen, L. & tutkijaryhmä 2000. Kasvatustraditiot ja niiden muuttuminen. Teoksessa Laurinen, L. (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana - Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Atena kustannus, Jyväskylä. 12 - 35.

Hofstede, G. 1993. Kulttuurit ja organisaatiot. Mielen ohjelmointi. Profit WSOY.

Huhtinen, A. 2005. Epävalmiin ajassa ja hetkessä valmiina. Tutkimus kuolevan kohtaamiseen kasvamisesta. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Iskanus, S. 2002. Kahden kielen ja kulttuurin labyrintissa – venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten kieli-identiteetti. Teoksessa Laihiala-Kankainen, S., Pietikäinen, S. & Dufva, H. (toim.) Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Iskanus, S. 2006. Venäjänkielisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kieli-identiteetti. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Jaakkola, M. 1999. Maahanmuutto ja etniset asenteet: suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987 - 1999. Työpölyttinen tutkimus 213. Edita, Helsinki.

Jasinskaja-Lahti, I. & Liebkind, K. 1997. Maahanmuuttajien sopeutuminen pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 9.

Jasinskaja-Lahti, I. & Liebkind, K. 2000. Venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten perhearvot ja identiteetti. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Gaudeamus, Helsinki. 124 - 137.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Gaudeamus, Helsinki.

Junkkari, K.-M. 2000. Naiseksi joka olet. 9. painos. Kirjapaja Oy, Jyväskylä.

Kaimola K. 2005. Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttänä. Teoksessa Syrjälä, J. (toim.) Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Väestöliitto, VL - Markkinointi Oy, Helsinki. 11 - 19.

Kemppinen, P. 2002. Kasvatusvisualisointi – ”Ajatuksia lasten ja nuorten kasvatuksesta”. 1 osa. Kannustusvalmennus P. & K. Oy, Vantaa.

Keskisalo, A.-M. 2003. Suomalais- ja maahanmuuttajanuorten vuorovaikutusta joensuulaisen koulun arjessa. Teoksessa Harinen, P. (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 38, Helsinki. 122 - 157.

Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja nro 39.

Künnapuu, K. 2003. Sosiaalinen kompetenssi, maahanmuuttajat ja rikollisuus. Teoksessa Harinen, P. (toim.) Kamppailuja jäsenyyksistä. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 38, Helsinki. 238 - 271.

Kyttä, M. 2005. Lasten ja nuorten kasvuympäristö. Teoksessa Syrjälä, J. (toim.) Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Väestöliitto, VL - Markkinointi Oy, Helsinki. 97 - 102.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otava, Helsinki.

- Lehtonen, M. & Löytty, O. 2004. Suomi on toistettua maata. Teoksessa Lehtonen, M., Löytty, O. & Ruuska P. Suomi toisin sanoen. Vastapaino, Tampere. 121 - 147.
- Lepola, O. 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Liebkind, K. 2000. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Gaudeamus, Helsinki, 13 - 27.
- Liebkind, K. & Jasinskaja-Lahti, I. 2000. Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Gaudeamus, Helsinki. 112 - 123.
- Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Gaudeamus, Helsinki.
- Löytty, O. 2004. Meistä on moneksi. Teoksessa Lehtonen, M., Löytty, O. & Ruuska, P. 2004. Suomi toisin sanoen. Vastapaino, Tampere. 221 - 245.
- Mikkola, P. 2001. Kahden kulttuurin taitajaksi. Maahanmuuttajaoppilaan monikulttuurinen identiteetti, tavoitteet ja toiminta. Turun yliopisto, Turku.
- Marjeta, M. 2001. Äidit ja tyttäret kahdessa kulttuurissa. Somalialaisnaiset, perhe ja muutos. 2. painos. Joensuu University Press.
- Novitsky, A. 2005. Maa vaihtuu – roolit muuttuvat. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, Vammalan kirjapaino Oy. 72 - 83.
- Nurmi, J.-E. 2003. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen H. (toim.) Näkökulmia kehitypsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY, Helsinki. 256 - 274.
- Ollila, M.-R. 2006. Rajat, unelmat ja lapsuus. Teoksessa Hermanson, E. & Martola, R. Aikuinen vanhemmuus. Katoavan kasvatuksen jäljillä. Kirjapaja Oy, Helsinki. 131 - 151.
- Paananen, S. (toim.) 2005. Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Tilastokeskus, Helsinki.
- Peltonen, A. 1998. Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksen erityispiirteitä. Teoksessa Pitkänen, P. Monikulttuurinen koulu. Kulttuurien kohtaamisia opetustyössä. Joensuun yliopisto. 7 - 15.

Pulkkinen, L. 1984. Nuoret ja kotikasvatus. OTAVA, Helsinki.

Reiman, T. 1999. Seudullisen monikulttuurisuuden kehittämishankkeen loppuraportti. Työvoimaosaston julkaisu, 2. Uudenmaan työvoima- ja elinkeinokeskus, Helsinki.

Rynkänen, T., 2002. Venäläisen maahanmuuttajan kokemuksia. Teoksessa Laihiala-Kankainen, S., Pietikäinen, S. & Dufva, H. Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 169 - 172.

Rönkä, A., Viheräkoski, J., Litsilä, R. & Poikkeus, A.-M. 2002. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. PS-kustannus, Keuruu. 51 - 70.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tammi, Helsinki.

Schaeffer, S. 1999. Perhesuhteet – vastuuta ja läsnäoloa. Teoksessa Davy, G. & Voors, B. Elämäntapoja. Perhe-elämän kysymyksiä. Suomen antroposofinen liitto, Tammer-Paino Oy Tampere. 107 - 122.

Sévon, E. & Huttunen, J. 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. PS-kustannus, Keuruu. 72 - 98.

Sihvola, S., 2006. Hoivan voima. Teoksessa Hermanson, E. & Martsola, R. Aikuinen vanhemmuus. Katoavan kasvatuksen jäljillä. Kirjapaja Oy, Helsinki. 103 - 115.

Suihkonen, M. 2005. Eroon rasistisesta arkipuheesta. Monitori 2/05, 32.

Sulkunen, P. 1999. Johdatus sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia. WSOY Porvoo – Helsinki – Juva.

Talib, M.-T., 2002. Monikulttuurinen koulu. Haaste ja mahdollisuus. Kirjapaja Oy, Helsinki.

Talib, M., Löfström, J. & Meri, M. 2004. Kulttuurit ja koulu, avaimia opettajille. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.

Vuori, J. 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki. 39 - 63.

Wahlberg, K.-E. 2005. Lapsi vanhemmuutta kasvattamassa. Teoksessa Syrjälä, J. (toim.) Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Väestöliitto, VL - Markkinointi Oy, Helsinki. 81 - 87.

Painamattomat lähteet

Hoffrén, H. Suomalaiset Ranskassa – sopeutuminen ja etninen identiteetti [verkkodokumentti]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, 2000. [viitattu 12.8.2006]. Saatavissa: <http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/f/hhoffren.pdf>

Kasvatusvihkonen venäjänkielisille vanhemmille. Lastenkasvatuksesta ja vanhemmuudesta [verkkodokumentti]. Väestöliitto [viitattu 30.5.2006]. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/14877/file/vanhvihko20ven2.pdf

Lahden kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelman seurantaraportti 2005 [verkkodokumentti]. Lahden kaupunki [viitattu 9.9.2006]. Saatavissa: <http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/A3A12B37F97A8384C2256E940039A8C3>

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999 [verkkodokumentti]. FINLEX® - Valtion säädöstietopankki [viitattu 12.8.2006]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>

Maksimenko, N. Etnopedagogika kak sotsiokul'turnyj fenomen. [verkkodokumentti]. 2003. [viitattu 13.8.2006] Saatavissa: <http://www.oim.ru/reader.asp?whichpage=1&mytip=1&word=&pagesize=15&Number=278>

Mal'avina S. Sotsializatsija detej v sovremennoj russkoj sem'e. [verkkodokumentti]. 2005. [viitattu 12.8.2006]. Saatavissa: <http://www.childpsy.ru/index.php?view=articles&item=2620&cat=1&full=yes>

Mustajoki, A. & Protassova, E. «My» i «oni»: Russkije i finny o finnah i russkih. [verkkodokumentti]. 2003. Mir russkogo slova. № 2. [viitattu 21.8.2006]. Saatavissa: <http://www.learning-russian.gramota.ru/journals.html?m=mirrs&n=2003-02&id=499>

Nikitina L. Razvitije vospitanija v sovremennom rossijskom obshtshestve. [verkkodokumentti]. 2005. [viitattu 13.8.2006]. Saatavissa: <http://niisv.ru/dokl.htm>

Pehkonen, A. Maahanmuuttajan kotikunta [verkkodokumentti]. Kunnallissalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut, nro 52, 2006 [viitattu 17.08.06]. Saatavissa: http://www.polemiikki.fi/files/1120-Tutkimusjulk_52_net.pdf

Presn'akova L. Transformatsija otnoshenij vnutri semji i izmenenie tsennostnyh orijentirov vospitanija. [verkkodokumentti] 2004. [viitattu 19.8.2006]. Saatavissa: Otshhestvennyje zapiski, № 3. http://magazines.russ.ru/oz/2004/3/2004_3_4-pr.html

Shtsheglova, L., Shipulina, N., Surodina, N. Kul'tura i etnos. [verkkodokumentti]. 2002. [viitattu 15.8.2006]. Saatavissa: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/KultEtn/07.php

Tilastokeskus. Muuttoliike [verkkodokumentti] 2005. [viitattu 24.5.2006]. Saatavissa: <http://www.stat.fi/til/muutl/index.html>

Tilastokeskus. Uutta tietoa maahanmuuttajien elämästä Suomessa [verkkodokumentti] 2005. Tiedote 14.3.2005 [viitattu 24.5.2006]. Saatavissa: http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2005/tiedote_013_2005-03-14.html

Työllisyyskertomus vuodelta 2005 [verkkodokumentti]. Työhallinnon julkaisu 2006 [viitattu 11.7.2006]. Saatavissa: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj363.pdf

Venäjän perustuslaki. Luku 2, artikla 38, pykälä 3 [verkkodokumentti]. Täysi-ikäisten lasten velvollisuudet elättää vanhempiaan. [viitattu 5.9.2006]. Saatavissa <http://www.constitution.ru/>